

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVICKÁ FAKULTA
KATEDRA TEORIE PRÁVA A PRÁVNÍCH UČENÍ

**Kauza, její protějšek v anglo-americkém právu a smysl
smluvního práva**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ing. Veronika Šebeková

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D.

Praha, leden 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 4. ledna 2013

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Doc. JUDr. Zdeňku Kühnovi, Ph.D., LL.M., S.J.D. za jeho cenné rady a velice vstřícný přístup při psaní této diplomové práce.

MOTTO

The rule follows where its reason leads; where the reason stops, there stops the rule
– Karl Llewellyn, Bramble Bush

Obsah

ÚVOD	1
1) INŠTITÚT KAUZY V ČESKOM ZMLUVNOM PRÁVE	4
1.1 KAUZA ZMLUVY – VYMEDZENIE INŠTITÚTU	4
1.1.1 KAUZA AKO „EKONOMICKÝ“ DÔVOD ZMLUVY	5
1.1.2 KAUZA AKO „BEZPROSTREDNÝ“ ÚČEL ZMLUVY	6
1.1.3 KAUZÁLNE A ABSTRAKTNÉ ZÁVÄZKY	7
1.2 FUNKCIA KAUZY V ČESKOM PRÁVE	10
1.2.1 ABSENCIA KAUZY AKO INDIKÁTOR ABSENCIE VÁŽNEHO ÚMYSLU	11
1.2.2 NEDOKÁZANÁ KAUZA AKO INDIKÁTOR NEDOVOLENÉHO JEDNANIA	13
2) TEÓRIE ZMLUVY	15
2.1 RÔZNE PRÍSTUPY K TEÓRII ZMLUVY	16
2.2 VYBRANÉ PRÍKLADY TEÓRIE ZMLUVY	17
2.2.1 LEGALISTICKÉ TEÓRIE	18
2.2.2 MORÁLNE TEÓRIE	18
2.2.3 VOLUNTARISTICKÉ TEÓRIE	21
2.2.4 INŠTRUMENTÁLNO-SOCIOLOGICKÉ TEÓRIE	22
3) VÝVOJ INŠTITÚTU KAUZY A JEHO FUNKCIA V SÚČASNOM EURÓPSKOM PRÁVE	25
3.1 HISTORICKÉ KORENE KAUZY	25
3.1.1 RÍMSKE PRÁVO	25
3.1.2 STREDOVEKÍ PRÁVNICI (POST-GLOSÁTORI)	27
3.1.3 TEÓRIA VÔLE	29
3.2 KAUZA V SÚČASNÝCH PRÁVNÝCH PORIADKOCH	29
3.2.1 FRANCÚZSKY CODE CIVIL	29
3.2.2 NEMECKÝ BGB	32
3.2.3 RAKÚSKY ABGB	33
3.3 EKVIVALENT/ALTERNATÍVA KAUZY V ANGLO-AMERICKOM PRÁVE	34
3.3.1 HISTORICKÝ PÔVOD CONSIDERATION	35
3.3.2 DOKTRÍNA CONSIDERATION	36
3.3.3 NEKONZISTENCIA V INTERPRETÁCII CONSIDERATION	38
3.3.4 CONSIDERATION AKO NÁPROTIVOK KAUZY	44
3.4 KAUZA A CONSIDERATION V EURÓPSKOM PRÁVE	47
4) IMPLIKÁCIE PRE FUNKCIU KAUZY V ČESKOM PRÁVE	49
4.1 TEÓRIA ZMLUVY V ČESKOM PRÁVE	49
4.2 VPLYV TEÓRIE ZMLUVY NA FUNKCIU KAUZY V ČESKOM PRÁVE	51
ZÁVER	53
BIBLIOGRAFIA	58

Úvod

Predkladaná diplomová práca sa venuje inštitútu českého záväzkového práva – kauze. V zahraničnej literatúre je tomuto inštitútu venovaná značná pozornosť. Vo francúzskej právnej literatúre je kauza opakovane kritizovaná ako zmätočný a zbytočný nástroj ale aj obhajovaná ako vše objímajúci koncept plniaci množstvo funkcií. V právnej komparatistike je často porovnávaná s anglo-americkým inštitútom *consideration*. Súčasné kodifikácie európskeho zmluvného/ súkromného práva (napr. *PECL*¹, *DCFR*²) však s kauzou ako povinnou náležitosťou uzatvorenia účinnej zmluvy (*an effective contract*) nepočítajú. Na rozdiel od zahraničných publikácií, v českej právnej literatúre je kauze venovaný minimálny priestor. Výnimku predstavuje článok profesora Knappa z polovice minulého storočia³ či stručná analýza inštitútu v nedávnej publikácii doktora Hulmáka o uzatváraní zmlúv.⁴

Táto práca je zameraná predovšetkým na funkciu kauzy v zmluvnom práve, a to predovšetkým z toho dôvodu, že práve zmluvy hrajú v modernej spoločnosti kľúčovú úlohu pri úprave sociálnych a ekonomických vzťahov. Vzhľadom na globalizačné tendencie rola zmluvného práva rastie, čo dokladá aj významné postavenie tejto oblasti v rámci právnej komparatistiky.⁵

Reálna funkcia kauzy v českom zmluvnom práve je prinajmenšom nejasná. Autori, ktorí sa tejto problematike venujú, prichádzajú neraz so vzájomne nekonzistentnými závermi. V konsenzuálnom poňatí zmluvy, ku ktorému sa prikláňa česká právna teória, klasická doktrína kauzy nedáva zmysel, keďže požiadavka kauzy sa javí ako nadbytočná k požiadavke konsenzu strán. Tento teoretický nesúlad je pravdepodobne jednou z príčin, prečo je význam kauzy v českom práve stále nejasný. Kauza v českom práve je tak zrejme príkladom toho, ako v priebehu histórie často dochádza k posunutiu pôvodného významu doktrín. Pojmy síce zostávajú, ale ich význam sa mení. Aby zapadli do aktuálnej právnej teórie dochádza postupne k ich redefinovaniu a k zmene ich funkcie. Výsledkom je neraz zmätok, keďže po uvedených zmenách už nie je jasné, k čomu presne daný inštitút slúži a či sa neprelína s inými právnymi nástrojmi.

---

¹ Princípy európskeho zmluvného práva (*Principles of European Contract Law, PECL*)

² Návrh spoločného referenčného rámca (*Draft Common Frame of Reference, DCFR*)

³ KNAPP, Viktor. „O dôvodu vzniku záväzků a o jejich kause.“ *Stát a právo* IV. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957.

⁴ HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008.

⁵ FARNSWORTH, Allan. „Comparative Contract Law.“ In REIMANN, Mathias – ZIMMERMANN, Reinhard (eds.). *The Oxford Handbook of Comparative Law*. Chapter 28. New York: Oxford University Press, 2008, s. 900-901, Porovnaj s ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 1405.

Vniesť svetlo do tejto problematiky môžu tzv. teórie zmluvy (*contract theories*), ktoré sa snažia komplexne popísať či vysvetliť koncept zmluvy. Tým zároveň pomáhajú objasniť funkciu zmluvného práva resp. jeho jednotlivých inštitútov. V tejto práci sa budem venovať tej časti zmluvnej teórie, ktorá sa zaoberá poňatím zmluvy, t.j. tým, čo je podstatou zmluvy a čo ju robí záväznou.

V súčasnosti existuje snaha o vytvorenie jednotného súkromného (a teda aj zmluvného) práva v rámci Európskej únie. Vzhľadom na socioekonomickú podobnosť týchto krajín sa dá predpokladať, že v zásade riešia podobné problémy a snažia sa dosiahnuť podobné ciele (ako spravodlivosť, efektívnosť, zaistenie slobody, atď.).⁶ Jednotlivé krajiny však majú vlastné právne doktríny či pravidlá, ktoré aplikujú pri riešení problémov. Tieto doktríny sú niekedy konštruované tak, že nie je celkom jasné, k akému účelu presne slúžia. Táto nejasnosť je potom prekážkou na ceste k zbližovaniu práva, pretože nie je možné posúdiť, či je daný inštitút potrebný alebo nie resp. či by nemohol byť nahradený nejakým vhodnejším. Teórie zmluvy, ktoré dávajú odpoveď nielen na otázku, čo je zmluva ale aj na otázku, *prečo* je zmluva záväzná, podľa môjho názoru uľahčujú cestu k lepšiemu porozumeniu inštitútom vlastného i cudzieho práva a sú preto užitočné na ceste k vytvoreniu spoločného európskeho zmluvného práva.

Hlavným cieľom tejto práce je prispieť k objasneniu reálnej funkcie kauzy v českom zmluvnom práve. Medzi čiastkové ciele, ktoré smerujú k naplneniu hlavného cieľa patrí

- (i) upozorniť na pretrvávajúce nedostatky v právnej úprave kauzy a na nejasnosti v doktrínálnom výklade tohto inštitútu
- (ii) priblížiť, akú funkciu plní kauza (resp. jej náprotivok) v zmluvnom práve vybraných európskych krajín (Francúzsko, Nemecko, Rakúsko, UK)⁷
- (iii) ukázať, z akej zmluvnej teórie tento inštitút historicky vychádza a posúdiť, či jeho súčasná funkcia v českom práve zodpovedá (českej) teórii zmluvy.

Pri písaní práce som použila komparatívno-historickú metódu s dôrazom na funkčný prístup. Aj keď v právnej komparatistike neexistuje jediná správna metóda základným metodologickým princípom je princíp funkcionality. Ako píše Zweigert a Kötz: „...jediné veci, ktoré sú z právneho

---

⁶ Porovnaj s ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 34: „právny systém každej spoločnosti v zásade čelí tým istým problémom a k ich riešeniu používa pomerne odlišné spôsoby, ktoré však často vedú k podobným výsledkom.“ Samozrejme s výnimkou špecifických oblastí, v ktorých sa silno prejavujú morálne hodnoty, prevládajúce náboženské predstavy, historický vývoj či kultúra tej ktorej spoločnosti (ako napr. rodinné či dedičské právo)

⁷ Cieľom práce nie je komplexná medzinárodná komparatívna štúdia kauzy. Skôr sa jedná o hľadanie inšpirácie/ vysvetlenia pre domáci právny inštitút v zahraničných či historických právnych úpravách – t.j. táto práca spadá skôr pod „národnú“ než „medzinárodnú“ porovnávaciu právnú vedu (tzv. *national comparative law* verzus *international comparative law*). Porovnaj s ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 46.

hľadiska porovnateľné, sú tie ktoré plnia rovnakú funkciu.“⁸ Vďaka tomuto prístupu sa komparatistika zameriava na reálne problémy, k riešeniu ktorých právne inštitúty smerujú, ale ktoré sa často schovávajú za koncepciami národných právnych systémov.

Keďže v zmluvnom práve patrí problematika kauzy ku „klasickým“, priklonila som sa pri výbere porovnávaných krajín k tradičnému postupu a vybrala som „materské“ právne systémy z jednotlivých právnych okruhov: anglické právo, nemecké právo, francúzske právo.⁹ Rakúske právo som pridala z historických dôvodov, keďže ABGB¹⁰ významne ovplyvnil české občianske právo.

K analýze problematiky som použila jednak informácie z primárnych prameňov, jednak sekundárne zdroje. Čerpala som predovšetkým z práce popredných autorov v oblasti právnej komparatistiky (von Mehren, Markesinis, Gordley, Zimmermann) a právnych dejín (Ibbetson, Buckland) ako aj z učebníc, odborných článkov, akademických komentárov českých i zahraničných právnych teoretikov (Smith, Knapp) či odborníkov na súčasné české občianske právo (Eliáš, Švestka, Hulmák).

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola obsahuje úvod do problematiky kauzy v českom práve. Nastoľuje kľúčové otázky, ktoré sa táto práca snaží zodpovedať. Druhá kapitola je venovaná teóriám zmluvy. Popisuje rôzne prístupy k týmto teóriám, kritéria ich hodnotenia ako aj vybrané príklady jednotlivých teórií. Tretia kapitola je zameraná na inštitút kauzy v širšom kontexte. Poukazuje na historický vývoj tohto inštitútu pod vplyvom viacerých zmluvných teórií ako aj na jeho funkciu v súčasnom zmluvnom práve vybraných európskych krajín. Záverečná štvrtá kapitola predstavuje zhrnutie implikácií z predošlých kapitol pre inštitút kauzy v českom práve.

---

⁸ Ibidem, s. 33.

⁹ Pričom nemecké právo bolo zároveň významným zdrojom inšpirácie pre československých zákonodarcov. Porovnaj s ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 41, 154.

¹⁰ Rakúsky občiansky zákonník (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ABGB*)

1) Inštitút kauzy v českom zmluvnom práve

Inštitútu kauzy je v českej právnej literatúre venovaný obmedzený priestor. Nie je to však tým, že by sa jednalo o problém, ktorý už bol uspokojivo vyriešený, a teda nie je nutné ho ďalej analyzovať. Autori, ktorí sa problematike kauzy (aspoň okrajovo) venujú, predkladajú totiž často závery, ktoré nie sú vzájomne konzistentné. V tejto súvislosti je zaujímavé pozorovanie Michaely Zúklínovej v monografii *Smlouva* z polovice osemdesiatych rokov minulého storočia. Táto práca patrí medzi ojedinelé pokusy o komplexnú analýzu zmluvy v českom (resp. česko-slovenskom) práve. Autorka píše: „Teória občianskeho práva, resp. jej predstavitelia, pokiaľ sa otázkou kauzálnosti právnych úkonov, a zvlášť zmlúv zaoberajú, vyslovujú nielen navzájom nezhodné, ale v hodnotení tejto kvality právnych úkonov aj trochu rozpačité stanoviská.“¹¹ Možno len skonštatovať, že za uplynulých takmer tridsať rokov sa situácia veľmi nezmenila.

Cieľom tejto kapitoly je predstaviť problematiku kauzy v českom práve – objasniť zákonnú úpravu i doktrinálny výklad tohto inštitútu a poukázať na hlavné nejasnosti ohľadne jeho funkcie v zmluvnom práve.

1.1 Kauza zmluvy – vymedzenie inštitútu

České právo, ovplyvnené rakúskou právnou tradíciou, vychádza z monistického poňatia zodpovednosti – nerobí rozdiel medzi zodpovednosťou zo zmluvy a zodpovednosťou z deliktu, ale upravuje túto problematiku jednotne v rámci tzv. záväzkového (resp. obligačného) práva.¹² Túto skutočnosť reflektuje aj zákonná úprava kauzy, ktorá je obsiahnutá v rámci všeobecných ustanovení záväzkového práva. V českom práve sa teda tento inštitút netýka len zmlúv, na ktoré je zameraná táto práca, ale vzťahuje sa k záväzkom ako takým. Podľa ustanovenia §495 občianskeho zákonníka (zákon č. 40/1964 Sb., ďalej v texte označovaný ako OZ):

„Platnosti závazku nebrání, není-li vyjádřen důvod, na základě kterého je dlužník povinen plnit. Věřitel je však povinen prokázat důvod závazku, s výjimkou cenných papírů hromadně vydaných nebo jiných cenných papírů, pro které je zákonem stanoveno, že věřitel tuto povinnost nemá.“

¹¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 84. Autorka uzatvára, že aj keď uvedené charakteristiky nie sú pre zmluvy príliš významné, tak tieto pojmy by sa z oblasti zmlúv nemali úplne vytrátiť, „bez nich by totiž zřejmě nebylo ani dost možné vysvětlit úlohu ekonomického základu pro samu skutečnost platného vzniku smlouvy.“ s. 85.

¹² K charakteristickým znakom obligácií patrí: veriteľsko-dlžnícky vzťah, existencia dlhu (t.j., toho, čo sa má plniť) a možnosť donútenia v prípade neplnenia. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 1402-6.

Ustanovenie o kauze¹³ obdobné súčasnému § 495 OZ sa v českom práve objavuje až v zákone č. 141/1950 Sb. (tzv. *střední občanský zákoník*). *Československý obecný zákoník občanský* (ktorý recipoval rakúske občianske právo) podobné ustanovenie o kauze neobsahoval.¹⁴

Česká právna doktrína vymedzuje kauzu záväzkového vzťahu, a teda aj zmluvy, ako „účel, k dosiahnutiu ktorého bol záväzok uzatvorený.“¹⁵ Nasledujúce podkapitoly sú venované analýze tejto doktrinálnej definície kauzy ako aj jej zákonného vymedzenia.

1.1.1 Kauza ako „ekonomický“ dôvod zmluvy

Základnou funkciou zmlúv, ktoré sú najčastejším právnym dôvodom vzniku záväzkových vzťahov, je zaistiť „realizáciu rôznorodých osobných, hospodárskych a iných potrieb a požiadaviek zmluvných strán.“¹⁶ Strany môžu teda uzatvárať zmluvy za rôznym účelom, avšak vo väčšine prípadov pôjde o účely ekonomického charakteru.¹⁷ Viacerí autori, zdôrazňujúc tento ekonomický aspekt záväzkov, definujú kauzu ako ich „bezprostredný *hospodársky cieľ*“¹⁸ či „ekonomický dôvod.“¹⁹

Doktrína občianskeho práva tradične rozlišuje dôvod právny (titul) a dôvod ekonomický (kauzu). Kým právny dôvod dáva odpoveď na otázku *prečo má dlžník povinnosť plniť* (napr. preto, lebo platne postúpil niekomu pohľadávku) ekonomický dôvod odpovedá na otázku, *prečo sa dlžník zaviazal* (napr. preto, lebo chcel niekomu nahradiť škodu). V prípade zmluvných záväzkov je ich právnym dôvodom platná zmluva, ich kauzou účel, ku ktorému daná zmluva smeruje, t.j. darovanie, kúpa a predaj, splatenie dlhu a podobne. Z právneho hľadiska teda záväzkové vzťahy vznikajú/ menia sa/ zanikajú na základe právneho dôvodu, nie na základe kauzy. Avšak, ako ukážem neskôr, v niektorých prípadoch sa kauza stáva právne relevantnou skutočnosťou, a to predovšetkým vo fáze vynucovania záväzkov.

Ako upozorňuje nedávny judikát Najvyššieho správneho súdu, k jednej kauze môže smerovať aj niekoľko právnych titulov, resp. aj keď sa titul záväzku zmení, kauza môže ostať tá istá:

---

¹³ §219 zákona č. 141/1950 Sb., ktorého znenie je takmer identické so súčasným znením §495 OZ: „*Platnosti závazků nepřekáží, že není vyjádřen důvod, z kterého je dlužník povinen plnit.*“

¹⁴ Rozsiahly komentár k tomuto zákonníku z tridsiatych rokov minulého storočia síce obsahuje heslo „kauza“(*causa*)/ „dôvod“, ale odkazuje pritom k iným ustanoveniam zákona. SCHROTZ, Karel, Bedřich ANDRES, Vladimír FAJNOR, Adolf ZÁTURECKÝ, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha: Codex Bohemia, 1998.

¹⁵ PLECITÝ, V. – HLAUSA, P. – KOCOUREK, J. *Civilní kodexy: Občanský zákoník, Občanský soudní řád*. Praha: EUROUNION s. r.o., 2001, s. 218.

¹⁶ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek II. 4. aktualiz. a dopl. vydání, Praha: ASPI a.s., 2005, s. 29.

¹⁷ Porovnaj s KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku závazků a o jejich kauze.“ *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 45; alebo so ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 84.

¹⁸ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, s. 1505.

¹⁹ HOLUB, Milan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Linde, 2002, s. 749.

„Kauzou sporného závazku, který narovnáním zanikl, bylo poskytnutí půjčky stěžovatelkou ... Ačkoliv narovnáním vznikl závazek nový, nelze přijmout...že se jedná o závazek prostý jakékoliv kauzy... Dohodou o narovnání se změnil právní důvod existence závazku a byla upravena jeho výše, nezměnil se však důvod ekonomický (tj. kauza)“²⁰

Teoreticky je rozdiel medzi právnym dôvodom a kauzou dostatočne zrejímavý, a to napriek tomu, že v minulosti niektorí civilisti kauzu a právny dôvod stotožňovali: „Právny dôvod čiže kauza právneho úkonu (causa proxima) je teda určený jeho bezprostrednými hospodárskymi a zároveň právnymi následkami, ktoré nastávajú vzhľadom k predmetu právneho úkonu ... kauza právneho dôvodu je vyjadrením hospodárskych a zároveň aj právnych následkov, ktoré podľa prejavenej vôle z neho majú bezprostredne nastať.“²¹

V tejto súvislosti je vhodné upozorniť na súčasné znenie zákona, ktoré je matúce. Pojem „dôvod“ totiž zákon používa k označeniu dôvodu právneho (napr. §451 OZ) ako aj dôvodu ekonomického (§495 OZ). Aj keď na tento nedostatok poukázal už v polovici minulého storočia profesor Knapp,²² k zmene znenia zatiaľ nedošlo a ani nový občiansky kódex, zákon č. 89/2012 Sb., tento neuspokojivý stav nezmenil.²³ Táto jazyková nezrovnalosť je pravdepodobne jednou z príčin, prečo sa aj v rozsudkoch Najvyššieho súdu možno opakovane stretnúť s mylným stotožňovaním kauzy a právneho dôvodu:

„Soud nemůže konstatovat vznik pohledávky a odpovídajícího dluhu na základě pouhého zjištění, že došlo k předání a převzetí věci, je třeba vždy zjistit právní důvod (kauzu) tohoto předání (nešlo-li o plnění bez právního důvodu).“²⁴

1.1.2 Kauza ako „bezprostredný“ účel zmluvy

Strany môžu uzatvorením konkrétneho záväzkového vzťahu sledovať rôzne vzdialené ciele, avšak za kauzu sa považuje len ten účel, ku ktorému jednanie strán bezprostredne smeruje, teda takzvaná *causa proxima*. Ako vysvetľuje profesor Knapp „... ekonomickým dôvodom vzniku záväzku, tedy jeho kausou, je téměř vždy causa proxima, tj. např. vůle směnít věc za peníze, a nikoli causa remota, jíž může být u nabyvatele stejně dobře vůle získané věci použít k uspokojování osobních potřeb jako další zcizení...“²⁵ Podľa tohto tradičného výkladu je kauza chápaná

²⁰ Rozsudok Najvyššieho správneho súdu z dňa 9. 11. 2011, sp. zn. 1 Afs 58/2011

²¹ ŠPAČEK, Vincenc. *Projevy vůle a právní úkony v občanském právu*. 1. vyd. Praha, 1953, s. 73.

²² KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku závazků a o jejich kause.“ *Stát a právo* IV. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 51. Komentoval vtedajšie znenie už spomínaného §219 zákona č. 141/1950 Sb.

²³ Kauzu v novom kódexe upravuje §1791 podľa ktorého „Vzniku a trvání závazku nebrání, není-li vyjádřen důvod, na jehož základě má dlužník povinnost plnit...“

²⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z dňa 15.8.1996, sp. zn. II Odon 14/96 (Právní rozhledy, 1996, č.11, s. 521). Ďalšie príklady rozsudkov, kde je kauza zamieňaná s právnym dôvodom: Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z dňa 1.10.2010, sp. zn. 28 Cdo 2884/2009; Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z dňa 2.12.2010, sp. zn. 20 Cdo 436/2009.

²⁵ KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku závazků a o jejich kause.“ *Stát a právo* IV. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 45-46. Podobne vo FIALA, J. – KINDL, M. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o.,

objektívne – podstatný je iba bezprostredný dôvod vzniku záväzku. Úmysly strán ohľadne ďalšieho účelu ich konania sú pre posúdenie kauzy irelevantné rovnako ako aj motívy či pohnútky, ktoré ich k uskutočneniu právneho úkonu viedli.²⁶

V právnej literatúre sa však objavujú aj názory, podľa ktorých je v súčasnom českom práve predmetom záujmu predovšetkým *subjektívne* chápaná kauza.²⁷ Túto interpretáciu podporuje jeden z komentárov k §495, ktorý v podstate stotožňuje kauzu s *účelom* právnych úkonov podľa §39: „Ak právny úkon...sleduje iný účel (bezprostredný hospodársky cieľ), než aký zo zákona pre takýto právny úkon vyplýva... jedná sa o neplatný právny úkon podľa §39 (napr. zmluva o pôžičke uzatvorená s cieľom peniaze vylákať a nevrátiť).“²⁸ Pokiaľ by kauza bola chápaná v objektívnom zmysle, tak v tomto ilustratívnom prípade by bezprostredným hospodárskym cieľom (kauzou) bola pôžička, pričom z pohľadu jednej zo strán by vzdialenejším cieľom (účelom) uzatvorenia tejto pôžičky bolo vylákať peniaze od druhej strany.²⁹

1.1.3 Kauzálne a abstraktné záväzky

Kauzálnosť a abstraktnosť záväzkov sa v českom práve tradične posudzuje z troch hľadísk – z hľadiska existencie kauzy, jej vyjadrenia a dokazovania.³⁰

Z hľadiska *existencie* kauzy sú všetky,³¹ alebo takmer všetky,³² záväzky považované za kauzálne. Právne vzťahy bez kauzy by boli „formou bez zmysluplného obsahu“³³ a nedávali by preto

---

2007, s. 201 či ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 83.

Aj keď podľa niektorých autorov bol v tradičnej civilistike za kauzu zmluvy považovaný súhrn pojmov *causa finalis* (potreba, ktorá má byť uspokojená), *causa pactionis* (dôvod uzatvorenia zmluvy) a *causa proxima* (jednanie druhej osoby, ktoré má uspokojiť potrebu) HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 8.

Scholastici tento problém vyriešili po svojom a rozlišovali medzi tým, či účel zmluvy bol pre dotyčného *causa finalis proxima* alebo *causa finalis remota*. Kým v prvom prípade zmarenie účelu malo za následok neúčinnosť zmluvy, v druhom prípade bola zmluva naďalej účinná. Porovnaj s GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 53-54.

²⁶ Porovnaj so ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, s. 1505.

²⁷ HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 9

²⁸ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, s. 1506.

²⁹ Tento príklad však považujem za zavádzajúci, keďže je otázne, či by sa v tomto prípade vôbec jednalo o účel podľa §39. Podľa judikatúry totiž: „Právně významným účelem smlouvy je takový účel, který sledují všichni účastníci smlouvy anebo jej sleduje pouze některý z účastníků, ostatní však o tomto cíli vědí nebo jej z okolností, za kterých ke smluvnímu jednání dochází, musejí předpokládat“ (Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp.zn. 22 Cdo 2119/2003, z dňa 11.2.2004) Takže pokiaľ jedna strana predpokladá, že uzatvára pôžičku, a druhá strana tým v skutočnosti sleduje nekalý účel – vylákať od druhého peniaze a nevrátiť ich – nemalo by sa vôbec jednať o právne významný účel, ale skôr o mentálnu rezerváciu *sui generis*, ktorá je pre posudzovanie platnosti úkonov irelevantná.

³⁰ Ako upozorňuje profesor Knapp, rozlišovanie kauzálnosti a abstraktnosti má zmysel len u (záväzkových) právnych vzťahov, ktoré boli založené právnymi úkonmi (teda napr. u zmlúv). KNAPP, Viktor a Štefan LUBY. *Československé občanské právo*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 210.

³¹ Porovnaj s ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, s. 1505; FIALA, J. – KINDL, M. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2007, s. 81; Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z dňa 28.6.2004, sp. zn. 32 Odo 626/2003.

zmysel. Pokiaľ je kauza definovaná ako bezprostredný hospodársky cieľ, pričom prívlastok *hospodársky* nemá byť vykladaný reštriktívne, potom je ťažké predstaviť si záväzky bez kauzy. Keby však takýto záväzok predsa len existoval, je otázne, či by bol platný.

Z uvedeného § 495 OZ nie je zrejmé, či kauza je alebo nie je podmienkou platnosti zmlúv. Zákon stanoví, že (až na výnimky) nevyjadrenie kauzy nie prekážkou platnosti záväzku. To implicitne predpokladá, že kauza záväzku existuje, avšak zo znenia tohto ustanovenia jednoznačne nevyplýva, aký právny následok by mala prípadná neexistencia kauzy. Zákon kauzu nikde explicitne neuvádza ako podmienku platnosti záväzkov (či zmlúv³⁴) a absencia kauzy sa neobjavuje medzi dôvodmi neplatnosti právnych úkonov.³⁵ Ani súčasná česká právna doktrína nedáva jasnú odpoveď. Väčšina moderných učebníc občianskeho práva sa obmedzuje na konštatovanie, že z hľadiska existencie kauzy sú zmluvy v zásade kauzálne, t.j. majú kauzu. K tým, čo kauzu nemajú, sa však nevyjadrujú.³⁶ Podobne k tejto problematike pristupujú aj súčasné akademické komentáre. Jednoznačne zo zákona a doktríny vyplýva iba to, že v prípade nepreukázania kauzy – či už preto, že neexistuje, alebo preto, že sa jej existenciu nepodarilo uspokojivo preukázať pred súdom – je (zmluvný) záväzok nevynútiteľný. Hulmák sa vo svojej nedávnej publikácii o uzatváraní zmlúv prikláňa k záveru, že aj keď sú takéto záväzky nevynútiteľné, ich platnosť tým nie je dotknutá.³⁷ Ak by teda došlo k ich dobrovoľnému splneniu, nejednalo by sa o bezdôvodné obohatenie. Tento záver síce implikuje, že aj záväzky bez kauzy by mohli byť platné, autor však jednoznačnú odpoveď nedáva. Nestori česko-slovenskej právnej vedy profesori Viktor Knapp a Štefan Luby sa však zhodujú v tom, že zmluva bez kauzy je jednoznačne neplatná, a to z dôvodu nedostatku vážnosti vôle. Podľa Lubyho, ak právny úkon (s výnimkou obligatórne abstraktných úkonov) nemá kauzu, „možno tento nedostatok uplatniť ako dôvod neplatnosti úkonu, a to z titulu nedostatku vážnosti vôle (§ 37 OZ).“³⁸ Podľa Knappa „Ak neexistuje kauza, nevznikne platný záväzok (a nie je tu platný právny úkon) samozrejme bez ohľadu na to, či kauza bola alebo nebola vyjadrená.“³⁹ Každopádne aj títo autori pripúšťajú

³² Porovnaj s KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek I. 4. aktualiz. a dopl. vydání, Praha: ASPI a.s., 2006, s. 145; ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 125.

³³ HOLUB, Milan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Linde, 2002, s. 749.

³⁴ Ako napríklad francúzsky Code civil v článku 1108 (viď ďalej v texte)

³⁵ Porovnaj s §37-§40, §49a OZ.

³⁶ Niektoré z nich akiste preto, lebo podľa ich autorov všetky zmluvy kauzu majú (viď poznámka č. 31).

³⁷ HULMÁK, Milan. *Uzatváraní smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 10.

³⁸ LUBY, Štefan, JÁN LAZAR, Peter BLAHO, JÁN LAZAR, KAROL RYBÁRIK a Kveta VRZGULOVÁ. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998, s. 148. Rovnaký názor prezentoval v učebnici občianskeho práva, ktorú napísal spoločne s profesorom Knappom: „...nedostatok zistenia kauzy (nedostatok jej existencie) pôsobí až na výnimočné prípady, neplatnosť právneho vzťahu, a to v oblasti občianskeho zákonníka akiste pre nedostatok vážnosti podľa §37....“ KNAPP, Viktor a Štefan LUBY. *Československé občanské právo*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 210.

³⁹ KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku závazků a o jejich kause.“ *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 51. Porovnaj s názorom Zuklínovej „Právemému úkonu, ktorý nebol vykonaný vážne, chýba praktická príčina jeho vzniku požadovaná objektívnym právom, totiž jeho hospodársky dôvod, resp. cieľ. Preto je

určité výnimky – v prípade záväzkov, u ktorých nie je nutné kauzu dokazovať (tzv. obligatórne abstraktné záväzky), môže dôjsť k situácii, že budú platnými a vynútiteľnými aj keď kauzu nemajú.⁴⁰

Pokiaľ ide o vyjadrenie kauzy, v zásade platí, že záväzky sú abstraktné, t.j. sú platné (vznikli a trvajú) aj keď v nich kauza vyjadrená nie je. Ak kauza v záväzku vyjadrená je, slúži k typizácii záväzkov. V prípade zmluvy vyjadrenie kauzy konkretizuje jej obsah a zmluva tak môže byť podradená pod určitý zmluvný typ (napr. darovacia zmluva, kúpno-predajná zmluva, a podobne). Zmluvy obvykle kauzu vyjadrujú alebo je zrejmá z ich účelu.⁴¹

Zvláštnu skupinu tvoria záväzky obligatórne abstraktné a obligatórne kauzálne. Prvé z nich pod sankciou neplatnosti nesmú uviesť kauzu (napríklad zmenky, šeky), druhé ju pod sankciou neplatnosti uviesť musia (napríklad písomné uznanie dlhu).

S výnimkou obligatórne abstraktných/kauzálnych záväzkov sa kauza stáva právne relevantnou skutočnosťou obvykle až vo fáze *dokazovania*. Z tohto hľadiska je väčšina záväzkov kauzálnych. Výnimku predstavujú len cenné papiere, u ktorých zákon stanoví, že kauzu nie je nutné dokazovať. Pre zmluvy teda platí, že v prípade sporu ohľadne nárokov z nich vyplývajúcich je potrebné preukázať *existenciu* kauzy. Povinnosť preukázať kauzu má veriteľ, resp. ten kto sa právneho úkonu dovoľáva. Podľa niektorých právnikov by táto povinnosť veriteľa mala byť obmedzená na prípady, keď kauza vyjadrená nie je. Kauzu je však niekedy potrebné zisťovať, aj keď vyjadrená je. V takom prípade ale „nie je dôvod, prečo by aj tu mal niesť dôkazne bremeno veriteľ.“⁴² Podľa judikatúry v niektorých prípadoch postačí, že je kauzu možné odvodiť z konania strán. Príkladom môže byť situácia, v ktorej došlo medzi stranami k odovzdaniu peňazí s tým, že prijímajúci ich mal použiť na splatenie svojho dlhu. Ten, čo peniaze odovzdával, pritom nedal nijak najavo úmysel požadovať ich späť a zároveň vedel o tom, že prijímajúci mu ich nie je schopný vrátiť. Ak sa nepreukáže opak, je podľa súdu za daných okolností možné dovodiť, že sa jednalo o darovanie.⁴³

---

postihnutý neplatnosťou.“ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 84.

⁴⁰ „Dostávame sa teda k záveru, že tam, kde bude zistený vážny prejav vôle založiť právny vzťah, kde teda je platný právny úkon, je i kauza. A naopak tam, kde nie je kauza, nie je obvykle (až na niektoré výnimky pri cenných papieroch) ani platný právny úkon.“ KNAPP, Viktor. „O dôvodu vzniku záväzků a o jejich kause.“ *Stát a právo* IV. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 51.

⁴¹ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z dňa 28.6.2004, sp. zn. 32 Odo 626/2003

⁴² KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku záväzků a o jejich kause.“ *Stát a právo* IV. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 51.

⁴³ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z dňa 30.1.2002, sp. zn. 33 Odo 515/2001. Porovnaj s HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 10.

Aj v prípade záväzkov, ktoré sú z hľadiska dokazovania abstraktné, zákon predpokladá, že kauzu majú, a jej prípadnú neexistenciu je možné namietat'. Rozdiel spočíva akurát v tom, kto nesie dôkazne bremeno a aký je rozsah možnej obrany. Podľa zákona č. 191/1950 Sb., *zákon směnečný a šekový*, má dlžník možnosť brániť sa proti nedostatku kauzy takzvanými kauzálnymi námietkami. Je však obmedzený pomerne krátkou zákonnou lehotou k podaniu týchto námietok a taktiež tým, že niektoré skutočnosti namietat' nemôže.⁴⁴

Vzhľadom k uvedenému pre zmluvy platí, že sú z hľadiska existencie a dokazovania kauzy kauzálnymi úkonmi, z hľadiska vyjadrenia kauzy sú abstraktné. Celkovo sa však tradičné rozlišovanie záväzkov na kauzálne a abstraktné javí ako oveľa presnejšie a nezrozumiteľnejšie. Tieto pojmy majú tri rôzne významy a samotný pojem abstraktnosti je v skutočnosti dosť zredukovaný. V podstate slúži k popisu dvoch skutočností: (i) u prevažnej väčšiny záväzkov nie je nutné (a niekedy ani dovolené) vyjadrovať ich účel a (ii) existuje skupina záväzkov, ktorých účel nemusí dokazovať veriteľ, ale jeho nedostatok môže namietat' dlžník (ktorý však má sťažujúcu možnosť obrany).

K podobnému záveru je možné dospieť aj porovnaním úpravy abstraktných úkonov v ostatných európskych právnych poriadkoch, ktoré používajú koncept kauzy a abstraktnosti sľubov. „Otázka nestojí tak, či 'abstraktný' sľub je platný, ale do akej miery je v skutočnosti 'abstraktný.' V súčasnosti je široko prijímaný názor, že obrana nemôže byť vylúčená vo vzťahu medzi stranami, ktoré ho založili, alebo presnejšie, že takáto abstraktnosť je iba formálna, t.j. spočíva v obrátení dôkazného bremena.“⁴⁵ Otázkou teda ostáva k čomu presne v českej právnej teórii toto tradičné učenie o abstraktnosti a kauzálnosti záväzkov slúži.⁴⁶

1.2 Funkcia kauzy v českom práve

Otázka funkcie a opodstatnenosti kauzy v českom práve je stále nejasne zodpovedaná.⁴⁷ Vzhľadom na zameranie tejto práce analýzu obmedzím na kauzu zmluvných záväzkov.

Z uvedeného výkladu vyplýva, že inštitút kauzy sa typicky uplatňuje až vo fáze vynucovania zmluvných povinností, a to v súvislosti s dokazovaním. Pozornosť budem venovať tomu, *prečo*

---

⁴⁴ A contrario §17 daného zákona. Viac o kauze zmienek v KOTÁSEK, Josef. „Směnka a její kauza.“ *Právní rozhledy*, č. 12, 1997, s. 615-620.

⁴⁵ STORME, Matthias. „The Binding Character of Contracts – Causa and Consideration.“ In BAR, Christian von a Arthur HARTKAMP. *Towards a European civil code*. 2nd rev. and expanded ed. Chapter 15. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1998, s. 254.

⁴⁶ Zmeny, plánované v súvislosti s prijatím nového občianskeho kódexu, sú len minimálne. Podľa dôvodovej správy k §1791 zákona č. 89/2012 Sb., ktorý sa vzťahuje ku kauze, sa i naďalej „konvenčným spôsobom“ delia záväzky na kauzálne a abstraktné. *Občanský zákoník 2014: zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), zákon o mezinárodním právu soukromém : úplná znění*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012, s. 334.

⁴⁷ Na tento problém upozorňoval svojho času profesor Knapp v už zmieňovanej práci. KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku závazků a o jejich kauze.“ *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 53-54.

právo podmieňuje vynucovanie zmlúv preukázaním kauzy, resp. aký zmysel má dokazovať jej existenciu.

Odpoveď na túto otázku môže byť v podstate dvojaká:

- (i) Bud' právo *principiálne* odmieta vynucovať zmluvy, ktoré nemajú účel, lebo také záväzky k ničomu neslúžia.
- (ii) Alebo právo vníma neschopnosť dokázať kauzu ako *indikátor* nejakej inej skutočnosti, ktorej sa snaží zabrániť, ako napríklad omyl, protizákonnosť a podobne.

Ad (i) *Principiálnosť* prvej odpovede spočíva v tom, že bezúčelné záväzky sú nevynútiteľné iba preto, že neprinášajú nijaký úžitok, keďže nesledujú žiaden (hospodársky) účel. Táto odpoveď je spochybniteľná primárne z dvoch dôvodov. Po prvé, je nepravdepodobné, že také zmluvy vôbec existujú. Ako bolo uvedené vyššie, je všeobecne prijímaný názor, že všetky záväzky nejakú kauzu majú, keďže základnou vlastnosťou ľudských činov je ich účelovosť – ľudia typicky niečo konajú iba vtedy, ak chcú niečo dosiahnuť.⁴⁸ Po druhé, nevynucovanie zmlúv iba z dôvodu, že neprinášajú úžitok, by znamenalo neprimerané obmedzovanie zmluvnej slobody. Súkromné právo by sa tak od liberálnej zásady nikomu *neškodiť* presunulo k zásade niekomu/ niečomu *prospievať*, čo by pre modernú súkromno-právnu reguláciu nemalo byť charakteristické.⁴⁹

Ad (ii) K analýze druhej odpovede, je potrebné špecifikovať, čomu sa právo snaží zabrániť. Bud' sú to prípady absencie kauzy, alebo prípady, kde kauza existuje, ale účel takýchto zmlúv je právom reprobovaný.

1.2.1 Absencia kauzy ako indikátor absencie vážneho úmyslu

Ako už bolo uvedené, je náročné predstaviť si právny úkon, a teda aj zmluvu, bez kauzy. Pravdepodobne by sa jednalo o nevážne prejavy vôle, alebo by sa o právne úkony vôbec nejednalo z dôvodu chýbajúceho úmyslu vyvolať daným úkonom právne následky. Autori, ktorí sa prikláňajú k *objektívnemu* chápaniu kauzy, považujú kauzu za objektívnu stránku právneho úkonu a v určitom zmysle právny úkon (ako prejav vôle) za subjektívny prejav kauzy.⁵⁰ Z toho vyplýva, že kde neexistuje kauza, nemôže existovať ani vážny prejav vôle.⁵¹ Absencia kauzy tak môže *indikovať*, že daná zmluva nebola myslená vážne.

České právo však disponuje právnymi nástrojmi k riešeniu prípadov, keď strany svoje jednanie nemyslia vážne: Podľa §34 OZ:

⁴⁸ SVOBODA, Emil. *Vůle vnitřní a vůle projevená právním činem*. Praha: nákl. vl., 1911, s. 54-55. Porovnaj s HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 11.

⁴⁹ V tejto súvislosti je však potrebné upozorniť na to, že aj v súčasnosti existujú tendencie posúvať súkromné právo od korektívnej spravodlivosti smerom k spravodlivosti distributívnej (viď poznámka č. 81). Ako príklad možno taktiež uviesť Návrh spoločného referenčného rámca (*Draft Common Frame of Reference, DCFR*), ktorý síce podporuje korektívnu spravodlivosť (ktorá má blízko k zásade rovnosti), ale do istej miery sa dožaduje taktiež spravodlivosti distributívnej. HURDÍK, Jan a Petr LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 109.

⁵⁰ KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku závazků a o jejich kause.“ *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 51.

⁵¹ Porovnaj s vyššie uvedenými názormi Knappa, Lubyho, Zuklínovej.

„Právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.“

Právní úkon je teda kvalifikovaným prejavom vôle, ktorý smeruje k vytvoreniu právne relevantných následkov. Pokiaľ z objektívne zjavných skutočností (tzv. objektívny test) nie je možné zistiť, že prejav vôle k takýmto následkom smeroval, nepôjde vôbec o právny úkon.⁵² K takýmto prejavom vôle patria napríklad spoločenské služby, návrhy uskutočnené pri hre, zo žartu a podobne.

Ak prejav vôle síce možno považovať za právny úkon, ale prejavená vôľa nebola vážna, bude daný úkon podľa §37 OZ neplatný.⁵³ Nevážnym právnym úkonom bude napríklad prejav vôle učený pri simulácii. Vážnosť úkonu sa posudzuje taktiež objektívne, vzhľadom na okolnosti.⁵⁴ Jeden z mála judikátov venujúcich sa problematike kauzy (nie však v zmluvnom, ale v zmenkovom práve), uvádza príklad záväzku bez kauzy: Odporca vystavil vlastnú zmenku, ktorá mala slúžiť ku krytiu faktúry na úhradu služieb poskytnutých podľa zmluvy medzi navrhovateľom a istou spoločnosťou (s.r.o.). Odporca túto zmenku podpísal za danú spoločnosť, pričom jemu samotnému z danej zmluvy žiadne záväzky nevyplývali. Bolo dokázané, že pri podpise zmenky neprebehla žiadna diskusia o tom, že by odporca mal v úmysle nejako zaistiť dlh spoločnosti. Súd skonštatoval:

„Je přípustné, aby osoba, která není účastníkem určitého smluvního vztahu, zajistila práva z něj tím, že podepíše ve prospěch věřitele směnku. Je-li však prokázáno, že o takové možnosti účastníci vůbec nejednali, namítí podepsaný dlužník právem, že směnka nekryje žádný obecný dluh, nemá žádnou kauzu.“⁵⁵

Domnievam sa, že ani v tomto prípade sa nedá celkom povedať, že by zmenka nemala kauzu. Kauzou zmenky bolo zaistenie záväzku spoločnosti voči navrhovateľovi. Navrhovateľ však nemal právo požadovať zaplatenie zmenky od odporcu, lebo ten voči nemu nemal žiaden dlh; bol to dlh spoločnosti.

Skutočnosť, že v prípade zmeniek, šekov a niektorých ďalších cenných papierov veriteľ nemusí dokazovať ich kauzu, podporuje hypotézu, že kauza slúži ako indikátor vážneho úmyslu. K vystaveniu týchto cenných papierov treba typicky splniť prísne formálne kritériá. Je rozumné predpokladať, že pokiaľ niekto splní požadované formality, tak zrejme má vážny úmysel vytvoriť právny záväzok.

⁵² ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář, Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 238

⁵³ Podľa §522 nového občianskeho zákona, z. č. 89/2012 Sb., dokonca v danom prípade vôbec nepôjde o tzv. „právne jednanie.“ Občanský zákoník 2014: zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), zákon o mezinárodním právu soukromém : úplná znění. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012, s. 121.

⁵⁴ Niektoré komentáre uvádzajú ako nevážne právne úkony aj úkony uskutočnené pri hre, zo žartu, pri výučbe. HOLUB, Milan. Občanský zákoník: komentář. Praha: Linde, 2002, s. 156. Avšak je otáznosť, či v daných prípadoch vôbec ide o právne úkony.

⁵⁵ Rozsudok Vrchného súdu v Prahe z dňa 14.5.1996, sp. zn 5 Cmo 462/95.

1.2.2 Nedokázaná kauza ako indikátor nedovoleného jednanía

V situácii, kde kauza existuje, môže byť neochota strán dokázať ju *indikátorom* nedovoleného jednanía. Tomuto vysvetleniu zodpovedajú názory autorov, ktorí tvrdia, že v českom práve je kauza chápaná *subjektívne* a má význam pri posudzovaní zákonnosti právnych úkonov alebo ich súladu s dobrými mravmi.⁵⁶ Do tejto skupiny možno zaradiť aj výklad, podľa ktorého cieľom dokazovania kauzy je analýza prítomných socioekonomických záujmov „z hľadiska dosiahnutia zmyslu občianskeho práva, spočívajúceho v rovnováhe zúčastnených spoločenských záujmov.“⁵⁷ V prvom rade je nutné upozorniť na to, že podľa §495 má veriteľ povinnosť dokázať *existenciu* kauzy.⁵⁸ Nedokazuje, či je kauza „dost' dobrá“ alebo nie. Preto je otázne, do akej miery je možné zaistiť rovnováhu zúčastnených spoločenských záujmov dokázaním existencie kauzy. Z tohto hľadiska sa ako oveľa zrozumiteľnejší a efektívnejší nástroj na kontrolu zákonnosti javí §39 OZ, ktorý jasne stanovuje, aké účely právo reprobuje, a preto právne úkony, ktoré ich sledujú, považuje za neplatné:

„Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.“

Z judikátov uvedených k ustanoveniu §39 OZ vyplýva, že pri posudzovaní toho, či je právny úkon svojím účelom v rozpore so zákonom/obchádza zákon/odporuje dobrým mravom, sa berie do úvahy nielen *bezprostredný* účel ale aj *vzdialený/ postranný* účel, ktorý jednajúci sledoval: napr. uzatvorenie zmluvy s úmyslom vyhnúť sa splneniu záväzku alebo prevod majetku za účelom vyhnúť sa trestu prepadnutia majetku.⁵⁹

Sú však situácie v ktorých hranica medzi týmito dvoma pojmami splýva. Príkladom môže byť spor, v ktorom sa žalovaná písomne zaviazala zaplatiť žalobcovi 200 000 Kč ako vyrovnanie za nehnuteľnosť, ktorá patrila ich zosnulej matke. (Kauzou ich písomnej dohody teda bolo vyporiadanie dedičstva). Z toho dôvodu sa potom žalobca v konaní o dedičstve svojho podielu vzdal. Písomný záväzok žalovanej však nespĺňal formálne náležitosti darovacej zmluvy ani dohody o vyporiadaní dedičstva. Žalovaná následne odmietla uvedenú čiastku zaplatiť a okrem iného v dovolaní uviedla, že odporca nedokázal kauzu danej dohody. Dovolací súd skonštatoval:

„Z obsahu spisu soud zjistil, že v posuzované věci soudy obou stupňů skutečně nezkoumaly, jaký je hospodářský cíl, pro který vznikl závazek dovolatelky zaplatit žalobci částku 200 000 Kč. Pokud by tímto hospodářským cílem mělo být vypořádání mezi dědici, byla by taková dohoda neplatná podle § 39 OZ, neboť by byla v rozporu

⁵⁶ Porovnaj s HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 9.

⁵⁷ HOLUB, Milan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Linde, 2002, s. 750.

⁵⁸ Porovnaj s KNAPP, Viktor a Štefan LUBY. *Československé občanské právo*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 210.

⁵⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář*, Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s.255.

*s ustanovením § 482 OZ, podle něhož taková dohoda může být uzavřena pouze u soudu.*⁶⁰

Vzhľadom na uvedenú judikatúru sa teda zdá, že pokiaľ je kauza chápaná objektívne, je *účel* podľa OZ §39 širším pojmom ako *kauza* podľa §495 OZ. Avšak, ak by bola kauza chápaná subjektívne a zahŕňala by nielen bezprostredný účel záväzku ale aj ďalšie úmysly strán, tak by v podstate splývala s inštitútom účelu podľa §39 OZ. Z legislatívno-jazykového hľadiska by to potom znamenalo, že zákon nielenže používa pojem *dôvod* na označenie kauzy aj titulu, ale zároveň kauzu označuje raz ako *dôvod* inokedy ako *účel*.

Celkovo je nutné poznamenať, že judikátov ku kauze je pomerne málo. V prehľade judikatúry k občiansko-právnym záväzkovým vzťahom je medzi 760 judikátmi uvedený iba jeden, ktorý sa vzťahuje k §495 OZ (a aj ten ju omylom stotožňuje s právnym dôvodom).⁶¹ Z judikátov dostupných v ASPI za posledných 5 rokov sa problematike kauzy⁶² venovalo asi desať (ak nepočítam tie, kde si sudcovia kauzu pomýlili s právnym dôvodom). Tento nedostatok judikatúry sa dá iste vykladať rôzne. Jedným z pravdepodobných vysvetlení je, že strany sporu radšej oprú svoju argumentáciu o jasnejšie inštitúty ako je kauza. Každopádne, tento obmedzený počet judikátov sťažuje hľadanie odpovede na otázku, či v praxi dokazovanie kauzy zmlúv nesplýva s testom vážneho úmyslu, prípadne so skúmaním zákonnosti/ mravnosti účelu zmlúv.

Keďže zákon, doktrína, ani judikatúra neposkytujú uspokojivú odpoveď na otázku reálnej funkcie kauzy v českom zmluvnom práve, je potrebné hľadať inde. Akú funkciu plní kauza v iných právnych poriadkoch? Aký je pôvod tohto inštitútu?

V nasledujúcich dvoch kapitolách sa pokúsim zodpovedať tieto otázky a poukázať na možné príčiny nejasnosti v chápaní funkcie kauzy v českom práve. Pre hlbšie pochopenie problematiky najprv stručne predstavím alternatívne poňatia zmluvy a názory na podstatu ich záväznosti (tzv. teórie zmluvy). Následne sa budem venovať pôvodu a vývoju inštitútu kauzy a jeho funkcii vo vybraných súčasných právnych poriadkoch. Priblížim taktiež inštitút *consideration*, ktorý býva považovaný za náprotivok kauzy v anglo-americkom práve. Poukážem zároveň na to, akým spôsobom jednotlivé teórie zmluvy ovplyvnili definíciu, interpretáciu a aplikáciu týchto inštitútov.

---

⁶⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z dňa 28.6.2004, sp. zn. 32 Odo 626/2003

⁶¹ *Přehled judikatury ve věcech občanskoprávních závazkových vztahů*. Sestavila: Ivana Štenglová, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 416.

⁶² Judikatúra dostupná v ASPI k heslu „kauza“ v občianskom práve.

2) Teórie zmluvy

Ako v každom právnom odvetví, aj v zmluvnom práve pochopiteľne dochádza ku konfliktu viacerých protichodných cieľov. Britskí právnici Adams a Brownsword vo svojom článku venovanom ideológiám zmluvy predstavujú dva hlavné názorové prúdy v zmluvnom práve, ktoré sa rozchádzajú v tom, čo by malo byť zmyslom zmluvného práva, t.j. akú funkciu by primárne malo plniť. Zatiaľ čo tzv. *market-individualism* vidí hlavný zmysel zmluvného práva v uľahčovaní obchodu (resp. transakcií ako takých), tzv. *consumer-welfarism* za jeho hlavnú funkciu považuje zaistovanie spravodlivosti a ochranu tých, ktorí sú nejakým spôsobom znevýhodnení.⁶³ Takto proti sebe stojí na jednej strane požiadavka predvídateľnosti, transparentnosti, minimálnych obmedzení zmluvnej slobody či jasných a zrozumiteľných pravidiel, ktoré zodpovedajú realite bežnej (obchodnej) praxe a na strane druhej požiadavka spravodlivosti, rozumnosti, primeranosti a určitého protekcionizmu. Vzhľadom na protichodnosť vymenovaných cieľov nie je možné, aby akékoľvek zmluvné právo bolo schopné splniť všetky tieto požiadavky. V konečnom dôsledku teda vždy pôjde o určité kompromisné riešenie. Toto riešenie by malo byť výsledkom zreých úvah o tom, ktoré hodnoty sú pre danú spoločnosť prioritné a akým spôsobom sa dajú čo najefektívnejšie dosiahnuť. Zároveň by malo vychádzať z toho, čo je podstatou zmlúv, resp. čo je dôvodom ich záväznosti.

Hľadaním odpovedí na tieto otázky sa zaoberajú tzv. teórie zmluvy. V tejto práci pojmom teória zmluvy⁶⁴ (*theory of contract*) označujem teoreticko-právne koncepcie, ktorých predmetom je inštitút zmluvy. Primárne sa budem venovať tej časti zmluvnej teórie, ktorá sa zaoberá poňatím zmluvy, t.j. tým, čo je jej podstatou, čo ju robí záväznou a podobne.

Právnici preferujúci pragmatický prístup k právu niekedy spochybňujú prospešnosť takýchto teórií a sú skeptickí pokiaľ ide o vytvorenie koherentnej právnej teórie.⁶⁵ Domnievam sa však, že práve vytvorenie transparentnosti ohľadne hodnôt, ktoré má právo primárne presadzovať, ako aj pochopenie podstaty právnych inštitútov a ujasnenie si cieľov, ku ktorým majú slúžiť, nám pomáha nájsť optimálne riešenie právnych problémov. Ako poznamenáva Lon Fuller: „Čo by sa malo zakázať ... je poňatie právnej metódy, ktoré predpokladá, že doktrína sa dá pochopiť a aplikovať bez ohľadu na to, k akému účelu slúži.“⁶⁶

---

⁶³ ADAMS, John – BROWNSWORD, Roger. "Ideologies of Contract Law," *Legal Studies*, 7, 1987, s. 205-223

⁶⁴ Prípadne zmluvná teória (*contract theory*)

⁶⁵ Porovnaj s GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 246

⁶⁶ FULLER, Lon. "Consideration and Form," [online] *Columbia Law Review*, Vol. 41, No. 5, May, 1941, s. 799-824 [cit. 30/11/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1117840>, s. 824

2.1 Rôzne prístupy k teórii zmluvy

Teórie zmluvy vysvetľujú zmluvné právo z rôznych uhlov. Profesor Stephen Smith vo svojej publikácii, v ktorej komplexne popisuje a analyzuje rôzne zmluvné teórie, rozlišuje historický, normatívny, deskriptívny a výkladový prístup (*historical, prescriptive, descriptive and interpretive account*).⁶⁷ Historický prístup k teórii zmluvy sa snaží vysvetliť, ako a prečo sa právo vyvinulo práve tak, ako sa vyvinulo.⁶⁸ Cieľom normatívneho prístupu je konštrukcia ideálneho práva, t.j. popis toho, aké by právo malo byť. Naproti tomu deskriptívna verzia zmluvnej teórie sa obmedzuje na popis toho, aké právo je.⁶⁹ Posledný – výkladový – prístup si kladie za cieľ odhaliť v právnom systéme nejaký zrozumiteľný poriadok, dať jednotlivé pravidlá do vzájomných súvislostí. Aj keď všetky zmienené prístupy majú nepochybne určitý prínos pre zmluvno-právnu teóriu, zdieľam názor, že je to práve výkladový prístup, ktorý najviac napomáha hlbšiemu porozumeniu zmluvného práva. Umožňuje tak odhaliť prípadné defekty súčasnej právnej úpravy či právnej praxe a tým otvára cestu k ich zlepšeniu. Z tohto dôvodu sa v ďalšom texte obmedzím na výkladové zmluvné teórie.

K tomu, aby bolo možné posúdiť, do akej miery jednotlivé výkladové teórie zmluvy dosahujú svoj cieľ, je potrebné vymedziť kritéria ich hodnotenia. Smith zdôrazňuje štyri vlastnosti, ktoré by „dobrá“ zmluvná teória mala spĺňať⁷⁰:

- (i) súlad,
- (ii) koherentnosť,
- (iii) morálnosť,
- (iv) transparentnosť.

Ad (i) Dobrá zmluvná teória musí zodpovedať skutočnosti, t.j. musí byť v súlade s právnymi faktami, či už sú to zákonné pravidlá alebo súdne rozhodnutia. Teória zmluvy zlyháva na tomto kritériu v prípade, že odmietne/ označí za výnimky tak veľa pravidiel zmluvného práva, že odborníci na právo by to, čo ostalo, nepovažovali za zmluvné právo.

Ad (ii) Teória zmluvy by mala byť vnútorne konzistentná, t.j. musí vysvetľovať zmluvné právo ako určitý konzistentný, vzájomne si neprotirečiaci celok. Zároveň by väčšina kľúčových zmluvno-právnych pravidiel mala byť odvoditeľná z jedného základného princípu, ktorý odlišuje zmluvné právo napr. od práva deliktov (aj keď oba celky sú súčasťou záväzkového práva).

---

⁶⁷ SMITH, Stephen. *Contract Theory*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 4-6.

⁶⁸ Napr. Profesor Gordley ponúka historické vysvetlenie teórie zmluvy: moderné zmluvné právo predstavuje ako produkt stredovekých učencov, pre ktorých bolo dôležité aristotelovské poňatie cností. GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991.

⁶⁹ Pričom podľa profesora Smitha, väčšinu učebníc anglo-amerického zmluvného práva možno zaradiť práve do tejto kategórie. O českých právnych učebniciach možno skonštatovať to isté.

⁷⁰ SMITH, Stephen. *Contract Theory*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 7-37.

Ad (iii) Kritérium morálnosti hodnotí, do akej miery daná teória zmluvy zohľadňuje základ autority práva, t.j. či a ako vysvetľuje, na základe čoho si právo osobuje autoritu, resp. čo jeho autoritu legitimizuje.

Ad (iv) V neposlednom rade zmluvná teória musí vhodným spôsobom zohľadniť jednu z požiadaviek kladených na právo, a to že právo má byť transparentné. Inými slovami, dobrá teória zmluvy musí brať do úvahy nielen to, ako právni aktéri konajú, ale aj to, čo tvrdia, že konajú (t.j. napríklad akými dôvodmi sudcovia zdôvodňujú svoje rozsudky).

Základné otázky, na ktoré sa výkladová teória zmluvy snaží odpovedať, sú dvojaké. Je to jednak analytická otázka: „Čo je zmluva?“, jednak normatívna otázka: „Prečo je zmluva záväzná?“ resp. „Prečo by právo malo zmluvy vynucovať?“ Možných odpovedí na obe otázky je mnoho. Podľa niektorých teórií je zmluva súborom sľubov či dohodou, podľa iných je to primárne prevod práva. Niektoré teórie považujú zmluvy za záväzné z dôvodu morálnej záväznosti sľubov, iné preto, lebo to dodržiavanie zmlúv napomáha k optimálnej alokácii statkov. Podľa odpovedí na tieto otázky je možné teórie zmluvy klasifikovať do niekoľkých skupín, ako napríklad utilitárne teórie alebo teórie založené na právach (*right-based theories*) či tzv. „sľubové“ teórie (*promissory theories*).⁷¹

2.2 Vybrané príklady teórie zmluvy

V tejto podkapitole uvádzam prehľad vybraných koncepcií zmluvy. Mojm cieľom nie je ponúknuť vyčerpávajúci zoznam, ale skôr ukázať, aké rôzne odpovede boli v priebehu storočí sformulované na normatívnu otázku záväznosti zmlúv. Kvôli zjednodušeniu problematiky pre účely tejto práce rozdeľujem tieto teórie do štyroch skupín:

- *legalistické teórie*, podľa ktorých je zmluva záväzná, „lebo tak stanoví zákon“;
- *morálne teórie*, ktoré vychádzajú z toho, že zmluva je záväzná, „lebo je morálne správne dodržiavať sľuby (resp. lebo tak káže prirodzený zákon)“;
- *voluntaristické teórie*, podľa ktorých zmluva je záväzná jednoducho preto, „lebo je prejavom vôle“ a
- *inštrumentálno-sociologické teórie*, ktoré záväznosť zmlúv odvodzujú z toho, že „dodržiavať zmluvy je prospešné.“

---

⁷¹ Klasifikácii zmluvných teórií existuje niekoľko. Smith delí teórie do troch skupín podľa odpovede na analytickú otázku (*promissory, reliance, transfer theories*) a do dvoch skupín podľa odpovede na normatívnu otázku (*utilitarian, right-based theories*). Pričom je teda teoreticky možné dospieť k šiestim rôznym kombináciám (i keď nie všetky sú rovnako pravdepodobné). K alternatívnym deleniam zmluvných teórií pozri napríklad BENSON, Peter. „Contract.“ In PATTERSON, Dennis (ed). *Companion to Philosophy of Law and Legal Theory*. Blackwell Publishers, Cambridge, Massachusetts: 1996.

2.2.1 Legalistické teórie

Rímski právnici obecné pristupovali k právu pragmaticky. Pokiaľ ide o zmluvné právo, nevytvorili žiadnu koherentnú teóriu zmluvy. V dôsledku toho bolo rímske zmluvné právo pomerne heterogénnym celkom. Existovala určitá obmedzená skupina základných typov zmlúv, pričom pre každý typ zmluvy platil iný režim. V zásade platilo, že zmluvy nie sú obecné vynúiteľné. K ich vynúiteľnosti bolo potrebné splniť stanovené podmienky, ktoré sa boli rôzne v závislosti na type zmluvy. U konsenzuálnych zmlúv to bol súhlas, u reálnych zmlúv odovzdanie/doručenie predmetu, u formálnych zmlúv splnenie požadovanej formality (či už písomnej alebo ústnej).

Rimania síce uznávali, že sľuby by sa mali plniť (zásada *ius gentium*), avšak nie všetky sľuby či dohody považovali za hodné toho, aby boli vynucované civilným právom.⁷² Ich právo tak stálo na zásade *ex nudo pacto non-oritur actio*.⁷³

Obecné možno konštatovať, že rímski právnici sa neusilovali o vysvetlenie toho, prečo medzi zmluvami existujú dané rozdiely.⁷⁴ Problém vynúiteľnosti zmlúv vyriešili prakticky – zmluva bola vynúiteľná len vtedy, keď tak stanovil zákon a to za podmienok, aké zákon stanovil.

2.2.2 Morálne teórie

Pre stredovekých právnikov (tzv. post-glossátorov) bolo právo veľmi úzko späté s morálkou. Sľuby boli podľa kanonického práva principiálne záväzné. Porušenie sľubu bolo hriechom, previnením sa voči Bohu. Záväznosť zmlúv vyplývala z morálnej záväznosti sľubov. Títo právnici si samozrejme uvedomovali, že prehlásiť všetky sľuby za právne záväzné zmluvy by bolo neudržateľné, preto hľadali nejaký vhodný spôsob, ako obmedziť všeobecnú vynúiteľnosť sľubov.⁷⁵

---

⁷² GORDLEY, James. "Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History." *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 15.

⁷³ Avšak ako poznamenáva Zimmermann, táto zásada nebola príliš obmedzujúca vzhľadom k tomu, že existoval vcelku jednoduchý a dostupný spôsob, prostredníctvom ktorého mohli ľudia uzatvárať právne relevantné záväzky – stipulácia. Stipulácia bola jednostranná verbálna abstraktná zmluva, ktorej obsah mohol byť rôzny. K tomu, aby bola platná bolo potrebné splniť formalitu vo forme odpovedí na sériu otázok. Pre ľudí, čo mali úmysel vytvoriť právny záväzok, to bola nenáročná procedúra a zároveň tento formalistický spôsob eliminoval prípady nerozvážnych či nevážne mienených sľubov. ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 547-549. K stipulácii pozri tiež URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, s. 244.

⁷⁴ GORDLEY, James. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*. Cambridge University Press, Cambridge: 2001, s. 2, BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 221.

⁷⁵ ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 552-553.

Pri hľadaní si pomohli rímskym právom.⁷⁶ Jeden z najvýznamnejších právnikov tej doby Baldus de Ubaldis interpretáciou rímskych textov dospel k záveru, že zmluvy sú vynúiteľné, iba ak majú kauzu (t.j., nejaký „dobrý dôvod“). Touto kauzou mohla byť buď štedrosť (ako prejav distributívnej spravodlivosti) alebo výmena (ako prejav komutatívnej spravodlivosti). Ak zmluva nebola ani prejavom štedrosti, ani prejavom (spravodlivej) výmeny, nebola vynúiteľná ani len podľa kanonického práva. Tak ako Akvinský nepovažoval nespravodlivý zákon za zákon,⁷⁷ tak podľa jeho myšlienkových nasledovníkov, nespravodlivá zmluva nebola zmluvou.

Scholastici⁷⁸ nadviazali na učenie stredovekých právnikov. Na rozdiel od ich predchodcov však chceli nielen konzistentne vyložiť rímsko-právne pravidla, ale usilovali sa ich podložiť teoreticky, t.j. postaviť ich na nejaký filozofický základ. Snažili sa o syntézu rímskeho práva s Aristotelovou metafyzikou a morálnou filozofiou Tomáša Akvinského.⁷⁹ Scholastici vysvetľovali záväznosť zmlúv pomocou troch aristotelovských cností – vernosti⁸⁰, štedrosti a spravodlivosti.

Bezúplatné sľuby boli podľa scholastikov v princípe záväzné, ak sľubujúci mal úmysel previesť na iného nejaké právo/ obdarovať ho. Pokiaľ však ide o podmienky záväznosti bezúplatných sľubov, existoval medzi súdobými právnikmi spor. Cajetan, teológ a filozof žijúci v prvej polovici 16. storočia, zastával názor, že bezúplatné sľuby by sa síce mali plniť, ale ich adresát v zásade nemá právo domáhať sa ich splnenia súdnou cestou. Výnimku predstavuje situácia, keď sa dotýčny na daný sľub spoľahol a jeho nedodržanie by mu bolo na škodu. Podobne záväznosť týchto sľubov chápal aj francúzsky právnik Connanus, ktorý dospel k záveru, že pokiaľ nesplnenie sľubu adresátovi neprivedie ujmu ale jeho splnenie by predstavovalo stratu pre sľubujúceho, tak by bolo proti zdravému rozumu takýto sľub právne vynucovať. Jeho splnenie by bolo otázkou cti nie záležitosťou práva. Scholastici naopak považovali aj bezúplatné sľuby za vynúiteľné, a to bez ohľadu na to, či sa ich adresát na ne spoliehal, alebo či by utrpel ujmu v prípade ich nedodržania.⁸¹

⁷⁶ Koniec koncov cieľom ich intelektuálneho snaženia bolo vytvoriť koherentný výklad rímskeho práva – tak aby každé ustanovenie bolo vysvetliteľné vo svetle ostatných.

⁷⁷ Porovnaj s GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 210.

⁷⁸ K významným predstaviteľom patrili Domingo de Soto, Leonard Lessius, Luis de Molina.

⁷⁹ GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 129.

⁸⁰ Podľa Aristotela cnosť vernosti resp. pravdovravnosti spočívala v dodržaní daného slova. Obdobne, Akvinský považoval dodržiavanie sľubov za prejav vernosti. GORDLEY, James. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*. Cambridge University Press, Cambridge: 2001, s. 4.

⁸¹ SOBEK, Tomáš. „Záväznosť smlouvy.“ V HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 280-281.

Taktiež GORDLEY, James. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*. Cambridge University Press, Cambridge: 2001, s. 6.

Je zaujímavé, že podobnú otázku riešili o pár storočí neskôr Fuller a Perdue vo svojom slávnom článku o dôvodoch náhrady škody v zmluvnom práve, kde rozlišovali medzi tzv. *expectations*, *reliance* a *restitution*.

Úplatné sľuby (t.j. zmluvy založené na komutatívnej spravodlivosti) boli záväzné od momentu súhlasu. Zmluvný súhlas scholastici vysvetľovali pomocou teórie voľby, podľa ktorej ak má niekto konať ako človek, tak musí rozumieť podstate svojho konania. Vyžadované formality považovali za nástroj, ktorý mal zabrániť nerozvážnym/ nepremysleným sľubom⁸²

Koncepcia zmluvy v prirodzeno-právnej teórii bola postavená „na dvoch základných kameňoch. Prvým z nich boli rímsko-právne konsenzuálne zmluvy, druhým učenie o slobode človeka.“⁸³ Podľa jedného z hlavných predstaviteľov prirodzeno-právnej teórie, Huga Grotia,⁸⁴ bol ústredným elementom zmluvnej doktríny jednostranný sľub. Vo svojom koncepte zmluvy prepojal učenie scholastikov⁸⁵ s prirodzeno-právnym poňatím slobody jednotlivca rozhodovať o svojom konaní. Na to, aby bol sľub záväzný, sľubujúci musel chcieť previesť na adresáta nejaké právo.⁸⁶ Takýmto sľubom sa sľubujúci vzdával časti svojej slobody. Pokiaľ však sľub nebol akceptovaný, nebol právne vynútiteľný. Táto konštrukcia bola neskôr prebraná Pufendorфом i Pothierom⁸⁷ a inšpirovala aj anglo-amerických autorov 19. storočia.⁸⁸

Pufendorf pod vplyvom filozofov ako Descartes či Locke odmietol morálne vysvetlenia scholastikov a Aristotelovské koncepty, avšak doktrínu zmluvy zachoval v zásade nezmenenú. K hlavným elementom jeho konceptu zmluvy patrila rovnosť strán, zmluvná sloboda, vznik

---

based damages. Upozorňovali na to, že *expectation damages* posúvajú právo smerom k distributívnej spravodlivosti. FULLER, L. a W. PERDUE. „The Reliance Interest in Contract Damages,“ [online] *Yale Law Journal*, Vol.46, No.1, Nov., 1936, s. 52-96 and Vol.47, No.3, Jan., 1937, s. 373-420 [cit.30/08/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/791632>, s. 56. Podľa profesora Weinriba by distributívna spravodlivosť nemala byť doménou súkromného práva; to by sa malo obmedziť na zaistovanie tzv. korektívnej spravodlivosti. WEINRIB, E. „Punishment and Disgorgement as Contract Remedies,“ [online] *Chicago-Kent Law Review*, 2003, Vol. 78, No. 1, s. 55-103 [cit. 13/10/2012] URL: SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1138431>, s. 103.

⁸² GORDLEY, James. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*. Cambridge University Press, Cambridge: 2001, s. 8.

⁸³ Toto učenie o slobode človeka bolo v liberálnom smere prirodzeno-právnej školy doplnené teóriou autonómie vôle. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 100.

⁸⁴ Niektorí autori Grotia a Pufendorfa zaraďujú do voluntaristickej koncepcie. SOBEK, Tomáš. „Záväznosť smlouvy.“ V HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010.

⁸⁵ Existuje však spor ohľadne toho, do akej miery Grotius nadviazal na scholastikov. Podľa niektorých autorov sa voči ich učeniu razantne vymedzil a odmietol Aristotelovskú etiku, iní autori poukazujú na to, že v tomto prípade sa jedná o nepodložený mýtus. Porovnaj s GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 122-123.

⁸⁶ GORDLEY, James. „Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.“ *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tubingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 18.

⁸⁷ ZIMMERMANN, Reinhard. *Roman law, contemporary law, European law: the civilian tradition today*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 155.

⁸⁸ GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 134-135. Grotiovo poňatie sľubu ako prostriedku, pomocou ktorého sa ľudia vzdávajú vlastnej slobody, nie je celkom v súlade so súčasným právnym myslením, ktoré si zakladá na koncepcii určitých neodňateľných práv a slobôd. To úzko súvisí s akceptovaním skutočnosti, že strany majú právo „zmeniť názor“ a zmluvu nedodržať. Porovnaj so STORME, Matthias. „The Binding Character of Contracts – Causa and Consideration.“ In BAR, Christian von a Arthur HARTKAMP. *Towards a European civil code*. 2nd rev. and expanded ed. Chapter 15. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1998, s. 249.

zmluvného vzťahu na základe súhlasu strán a viazanosť strán prirodzeným zákonom vernosti/čestnosti.⁸⁹ Keďže títo filozofi opustili koncepty ako *ultimátny cieľ človeka* či *cnosť*, museli nájsť alternatívny základ pre svoju morálnu filozofiu. Tým základom sa stal *prirodzený zákon*. Záväznosť zmlúv teda vyplývala z prirodzeného zákona.

V Kantovom ponímaní boli zmluvy jedným z nástrojov k realizácii ľudskej slobody. Uzatváranie zmlúv ľuďom umožňuje, aby v spolupráci s ostatnými sledovali svoje ciele. Záväznosť zmlúv vyplýva vo všeobecnosti z rešpektu k autonómii (druhého) človeka a taktiež vychádza z dvoch kantovských zásad: (i) z kategorického imperatívu dodržiavať sľuby a (ii) z povinnosti človeka pristupovať k druhým ľuďom nie ako k prostriedkom k naplneniu vlastných túžob, ale ako k samostatným cieľom.⁹⁰

2.2.3 Voluntaristické teórie

Pothier pokračoval v línii Grotia a Pufendorfa. Zásadu, že zmluvný záväzok vzniká na základe prijatého sľubu, vyjadril koncepcne jasnejšie, a to tak, že zmluva vzniká na základe zhodného prejavu vôle dvoch strán, kde jedna strana sľubuje niečo druhej a druhá strana tento sľub prijíma.⁹¹

V 19. storočí nemeckí právnici vytvorili koncept právneho úkonu (*Rechtsgeschäft*), ktorý definovali, ako prejav vôle smerujúci k právnym následkom.⁹² Zmluva podľa nich bola dvojstranným právnym úkonom, t.j. zhodným prejavom vôle (aspoň dvoch) strán. To by samo o sebe nebolo prevratné, keďže aj scholastici a predstavitelia prirodzeno-právnej teórie si uvedomovali, že strany uzatvárajú zmluvu na základe prejavenej vôle byť ňou viazaní. Čo však bolo nové na tomto poňatí, bol dôraz kladený na vôľu strán, „bez ohľadu na typ dohôd, aké strany môžu legitímne chcieť uzatvoriť, či zdôvodnenia, prečo by také dohody právo malo

---

⁸⁹ GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 112, 121, 127. Predstavitelia prirodzeno-právnej školy sa snažili oprostiť od aristotelovských pojmov a terminológie kanonického práva. Preto namiesto pojmov ako Boží príkaz používajú výraz „prirodzený zákon.“ Porovnaj tiež s LORENZEN, Ernest. „Causa and Consideration in the Law of Contracts“ [online]. *The Yale Law Journal*, Vol. 28, No. 7, May, 1919, s. 621-646 [cit. 02/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/786772>

⁹⁰ SOBEK, Tomáš. „Závaznost smlouvy.“ V HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 293.

KANT, Immanuel, Allen W WOOD a J SCHNEEWIND. *Groundwork for the metaphysics of morals*. New Haven: Yale University Press, 2002, s. 52.

⁹¹ ZIMMERMANN, Reinhard. *Roman law, contemporary law, European law: the civilian tradition today*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 156.

⁹² GORDLEY, James. „Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.“ *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tubingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 18 – 20. Podobne je právny úkon chápaný v českém práve, avšak podľa niektorých českých autorov je pojem „právny úkon“ výrazom deštrukcie klasickej občianskoprávnej terminológie. Pojem vytvorený nemeckou civilistikou v 19. storočí by sa správne mal prekladať ako „právní jednání.“ FIALA, Josef. *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 172. Tak je tomu v novom občianskom kódexe, ktorý od pojmu právny úkon upúšťa. Pozri zákon č. 89/2012 Sb Část I. Hlava V. Díl 1: Právní jednání.

vynucovať.“⁹³ Podľa teórie vôle strany pri uzatváraní zmlúv vykonávajú v istom zmysle legislatívnu moc.⁹⁴ Právna vynútiteľnosť zmluvy tak nie je ničím iným ako štátom garantovaná implementácia súkromného práva svojho druhu, ktoré bolo zmluvou medzi stranami založené. Ako uzatvára jeden z hlavných predstaviteľov tejto teórie v Nemecku, Bernhard Windscheid „Osoba prikazuje a právo berie jej príkaz za svoj.“⁹⁵ Kvôli čomu tak právo činí, nie je celkom jasné.

2.2.4 Inštrumentálno-sociologické teórie

Filozofovia 17. storočia Hobbes a Locke nahradili ultimátny cieľ človeka (blízky scholastikom) množstvom individuálnych cieľov, ktoré sú vo vzájomnom konflikte. Zmluva pre nich bola nástrojom, prostredníctvom ktorého sa každá zo strán niečoho dobrovoľne vzdáva, aby výmenou za to získala nejakú výhodu.⁹⁶ Hobbes síce poukazoval na to, že zákon, ktorý prikazuje, aby ľudia plnili svoje dohody vyplýva z prirodzeného zákona,⁹⁷ avšak záväznosť zmluvy chápal v podstate inštrumentálne. Znakom toho, že sa niekto vzdáva svojho práva resp. že ho na niekoho prevádza sú slová, prípadne činy. Tie sú podľa neho „putom, ktorým sú ľudia zviazaní a zaviazaní; sila tohto puta nespočíva v jeho vlastnej prirodzenosti (pretože nič sa neruší ľahšie ako slovo človeka), ale v strachu pred nejakým zlým dôsledkom pri jeho narušení.“⁹⁸ Zmluvy/dohody sú teda záväzné, pretože strany majú strach zo sankcie, ktorá im hrozí v prípade ich nesplnenia (či už zo strany ľudí alebo zo strany božstiev).

Hume zdôvodňoval záväznosť zmlúv prostredníctvom spoločenských konvencií. Dospel k záveru, že v skutočnosti neexistuje dôvod, prečo by zmluva mala byť záväzná. Problém je však vysvetliť, prečo sa ľudia aj tak cítia povinní ju dodržať. Jeho sociologické vysvetlenie bolo nasledujúce: Zvyk dodržiavať dohody sa vyvinul ešte v dobách, keď ľudia žili v pomerne malých komunitách. Porušovanie dohôd by sa im nevyplatilo, lebo z dlhodobého hľadiska by ostatní stratili motiváciu s nimi spolupracovať. Napriek tomu, že postupom času sa spoločenstvá rozrástli, ľudia si už zvykli na to, že dohody sa plnia a vyžadujú to i keď prípadným porušením

---

⁹³ GORDLEY, James. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*. Cambridge University Press, Cambridge: 2001, s. 9.

⁹⁴ Porovnaj s českou právnou teóriou: „Súkromnoprávna sféra sa vyznačuje dispozičnou autonómiou subjektov, v jej kogentne určených medziach subjekty svojimi právnymi úkonmi, predovšetkým zmluvami, akoby vytvárajú svoje „autonómne právo.““ BOGUSZAK, Jiří, Jiří ČÁPEK a Aleš GERLOCH. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2001, s. 100.

⁹⁵ Citované podľa FULLER, L. a W. PERDUE. „The Reliance Interest in Contract Damages,“ [online] *Yale Law Journal*, Vol.46, No.1, Nov., 1936, s. 58 [cit.30/08/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/791632>

⁹⁶ GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 117-120.

⁹⁷ HOBBS, Thomas. *Leviatan, alebo, Podstata, forma a moc štátu cirkevného a občianskeho*. Vyd. 1. Bratislava: Kalligram, 2011, s. 180.

⁹⁸ Ibidem, s. 170.

by nikto neutrpel.⁹⁹ Závaznosť zmlúv je teda kultúrne podporovaná, keďže porušovanie sľubov by celkovo podlamovalo dôveru v tento inštitút a poškodzovalo spoločnosť ako celok.

Podľa utilitárnych právnych teórií sú zmluvy záväzné preto, lebo sú užitočné (t.j. napríklad umožňujú efektívnu alokáciu zdrojov). Podstata týchto teórií nespočíva v nejakom konkrétnom vymedzení toho, čo je užitočné, ale v tom, že „zmluvné právo je v zásade prostriedkom k presadzovaniu dobra, akokoľvek definovaného.“¹⁰⁰

Podľa „teórie zjednávania“ (*bargain theory*), ktorá prevláda v americkom zmluvnom práve, je zmluva záväzná vtedy, ak bola výsledkom (férového) zjednávania. Zmluvný konsenzus je iba „metaforou pre fyzickú skutočnosť“, že jedna strana adresovala druhej návrh a druhá strana výmenou za to poskytla určitú protihodnotu (tzv. *consideration*), čo implikuje, že daný návrh prijala.¹⁰¹

Podľa pragmatického prístupu, ktorý presadzoval významný americký sudca Olivera W. Holmes, záväznosť zmluvy spočíva v povinnosti poskytnúť v prípade jej nesplnenia kompenzáciu. Holmes upozorňoval na to, že predovšetkým v zmluvnom práve dochádza k (nežiaducemu) prelínaniu právnych a morálnych pojmov. Pričom, keď analyzoval praktické dopady nesplnenia zmlúv, dospel k záveru, že „povinnosť dodržať zmluvu v *common law* znamená predvídať, že musíš uhradiť škodu v prípade, že zmluvu nedodržíš – a nič viac,“¹⁰² alebo, ako Holmsov postoj zhrnul Richard Posner, jeden z predných predstaviteľov ekonomickej analýzy práva: „Celkový praktický dopad uzatvorenia zmluvy spočíva v tom, že človek získava možnosť porušiť ju.“¹⁰³

Tento stručný prehľad ukazuje, že zmluva bola v priebehu histórie chápaná rôzne. Jej záväznosť bola zdôvodňovaná morálne, sociologicky či utilitárne. Nie je cieľom tejto práce hodnotiť jednotlivé koncepty zmluvy, avšak je vhodné poznamenať, že všetky z nich do určitej miery zlyhávajú na niektorom z uvedených kritérií pre hodnotenie zmluvných teórií. A tak sa v súčasnosti sa nedá povedať, že by prevládala nejaká jednotná teória zmluvy, ktorá by bola všeobecne akceptovaná.¹⁰⁴ Skôr je možné pozorovať prelínajúci sa vplyv rôznych (často

---

⁹⁹ GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 120.

¹⁰⁰ SMITH, Stephen. *Contract Theory*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 47.

¹⁰¹ SOBEK, Tomáš. „Závaznost smlouvy.“ V HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 297

¹⁰² HOLMES, Oliver. „The Path of the Law,“ [online] *Harvard Law Review*, Vol. 10, No. 8, Mar., 1897, s. 457-478 [cit. 13/09/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1322028>, s. 462.

¹⁰³ POSNER, Richard A. *Law, pragmatism, and democracy*. Cambridge, USA: Harvard University Press, 2003, s. 58.

¹⁰⁴ Porovnaj s BENSON, Peter. „Contract.“ In PATTERSON, Dennis (ed). *Companion to Philosophy of Law and Legal Theory*. Blackwell Publishers, Cambridge, Massachusetts: 1996 alebo so SMITH, Stephen. *Contract Theory*. New York: Oxford University Press, 2004.

Profesor Gordley predkladá jedno z možných vysvetlení, prečo teórie zmluvy nedokážu uspokojivo definovať a vysvetliť zmluvu a všetky s ňou súvisiace inštitúty/ doktríny: súčasným doktrínam chýba filozofický základ, t.j. doktríny historicky pretrvali ale medzičasom sa odtrhli od pôvodných konceptov zmluvy. GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991. Špecificky k situácii v

protichodných) koncepcií zmluvy na jednotlivé zmluvno-právne ištitúty, čo sa pokúsim v nasledujúcej časti ilustrovať na príklade kauzy.

---

nemeckom práve porovaj zo záverom, ktorý prinášajú Zweigert a Kötz: „vláda rozumu sa postupne odpútala od svojich koreňov vo všeobecnej filozofii a stala sa systémom princípov súkromného práva, ktoré je treba vyučovať a učiť sa im.“ ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 136

3) Vývoj inštitútu kauzy a jeho funkcia v súčasnom európskom práve

V tejto kapitole priblížim, ako inštitút kauzy zapadá do jednotlivých koncepcií zmluvy, pričom sa z dôvodu obmedzeného rozsahu práce zameriam na tri z nich, ktoré podľa profesora Gordleyho výrazne ovplyvnili súčasné kontinentálne zmluvné právo: „V predvečer dvadsiateho storočia bolo kontinentálne právo výsledkom troch značne odlišných historických vplyvov: rímsko-právneho systému špecifických zmluvných typov; scholastických a prirodzeno-právnych teórií vernosti, štedrosti a komutatívnej spravodlivosti; a teórií vôle z devätnásteho storočia.“¹⁰⁵ Na historický vývoj inštitútu kauzy nadviažem analýzou jeho funkcie vo vybraných súčasných právnych poriadkoch.

3.1 Historické korene kauzy

3.1.1 Rímske právo

Vzhľadom k tomu, akú autoritu predstavovalo rímske právo pre autorov doktríny kauzy, je pochopiteľné, že korene tohto inštitútu siahajú do rímskeho práva. V rímsko-právnych textoch sa kauza – *causa* – spomína niekoľkokrát, avšak zakaždým v inom význame. K dôležitým pasážam patrí zmienka kauzy v súvislosti s inominátnymi zmluvami, stipuláciou a s tzv. kondikciami.

Inominátne zmluvy boli také, na ktoré sa nevzťahoval žiaden špeciálny režim, t.j. nepatrili do obmedzeného zoznamu upravených zmluvných typov. Tieto zmluvy boli spočiatku nevynútiteľné, ale neskôr sa vynucovali v prípade, že jedna zo strán svoj záväzok už splnila (poskytla protiplnenie).¹⁰⁶

Príslušný text, na ktorom bola podľa Bucklanda vybudovaná celá teória kauzy,¹⁰⁷ stanoví: „*Sed cum nulla subest causa, propter conventionem hic constat non posse constitui obligationem.*“¹⁰⁸ Kauzou sa v tomto prípade (inominátnych zmlúv) rozumelo *poskytnuté protiplnenie*. Obecne

---

¹⁰⁵ GORDLEY, James. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*. Cambridge University Press, Cambridge: 2001, s. 10

¹⁰⁶ Ibidem, s. 2

¹⁰⁷ BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 229

¹⁰⁸ Digestae 2.14.7.4. Citované podľa ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 549-550. V anglickom preklade Digest je „causa“ preložená ako „ground“, t.j. dôvod/ základ. WATSON, Alan. *The Digest of Justinian*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1998

však možno dané ustanovenie vykladať v tom zmysle, že dohoda nie je zmluvou, pokiaľ ju zákon za zmluvu neuzná. Kauza zmluvy v tomto poňatí je *vôľou zákona* (ako protiklad k vôli strán).¹⁰⁹

V texte týkajúcom sa stipulácie sa kauzou myslí *účel resp. dôvod*, kvôli ktorému k stipulácii došlo. Ako už bolo uvedené, stipulácia bola abstraktnou zmluvou v tom zmysle, že nebolo nutné vyjadriť účel/ dôvod sľuby. Avšak ak sa strany dostali do sporu ohľadne neexistencie kauzy, mohla jedna z nich vzniesť námietku – tzv. *exceptio doli* a zmluva mohla byť zrušená *per exceptionem*. Samotný nedostatok kauzy však nečinil zmluvu neplatnou.¹¹⁰

V prípade kondikcií mala kauza iný zmysel. Nebola elementom, ktorý robil zmluvu záväznou, ale označovala dôvod, ktorý viedol k zrušeniu zmluvy a k nahradeniu toho, čo bolo (neprávom) plnené. Ako príklad možno uviesť *condictio sine causa* (napr. zaplatenie peňazí, ktoré mali predstavovať veno nevesty, ale k uzatvoreniu manželstva nedošlo) či *condictio ob rem dati, causa data causa non secuta* (napr. zaplatenie niekomu s tým, že niečo spraví, ale dotyčný tak neurobil). V týchto prípadoch nešlo o to, že by zmluva z objektívneho hľadiska nemala kauzu, ale o to že strany mylne predpokladali kauzu, ktorá v skutočnosti neexistovala. Ďalším príkladom zo skupiny kondikcií je *condictio ob turpem causam* (napr. prenajatie domu s tým, že bude prevádzkovaný ako nevestinec). V tomto prípade kauza označuje určitý vzdialený či postranný motív, na základe ktorého môže byť zmluva zrušená, hoci z formálneho hľadiska je v poriadku (t.j. nemožno povedať, že zmluva o prenajatí domu by nemala kauzu).

Uvedené príklady ukazujú, že v rímskom práve sa pojem kauza používal k označeniu značne odlišných skutočností. S určitým zjednodušením možno povedať, že kým v prípade inomínatných zmlúv a stipulácie bola kauza posudzovaná *objektívne* – bez ohľadu na úmysel strán či ich očakávania; v prípade kondikcií bola kauza v istom zmysle *subjektívnou* kategóriou – odrážali sa v nej predstavy, predpoklady či vzdialené úmysly strán. Zatiaľ čo objektívne vnímaná kauza bola podmienkou záväznosti zmluvy (platnosti resp. vynútiteľnosti), subjektívne vnímaná kauza slúžila k rušeniu zmlúv. Ako uzatvára Buckland „kauza, ktorá robila zmluvu dobrou, nemala nič spoločného s kauzou, ktorá ju činila zlou.“¹¹¹

Na záver pojedania o kauze v rímskom práve je vhodné upozorniť ešte na jeden zaujímavý fenomén, a to vzťah kauzy a formalít. Ako už bolo uvedené, rímske právo v zásade nevynucovalo neformálne dohody. Zvlášť v staršej dobe boli takmer všetky právne úkony prísne formálne. Ak bola forma pre platnosť úkonu kľúčová, tak kauza ustupovala do pozadia¹¹² a naopak, v prípade

¹⁰⁹ BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 224.

¹¹⁰ ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 549-550.

¹¹¹ BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 224.

¹¹² REBRO, Karol – BLAHO, Peter: *Rímske právo*, Tretie doplnené vydanie, Bratislava/Trnava: IURA EDITION, 2003, s. 197.

neformálnych zmlúv, účel jednaní, t.j. ich kauza, vystupoval do popredia.¹¹³ V istom zmysle je tak možné vnímať kauzu ako prejav deformalizácie práva.

3.1.2 Stredovekí právnici (post-glosátori)

Pre stredovekých právníkov sa kauza stala ústredným elementom zmluvy. Bartolus a Baldus (trochu kreatívnym) výkladom¹¹⁴ rímskych textov o kauze inomínatných zmlúv a stipulácie dospeli k záveru, že zmluva bez kauzy nie je vynúiteľná. Zároveň vymedzili dva možné dôvody – kauzy, na základe ktorých sa zmluva môže stať záväznou – štedrosť a komutatívnu spravodlivosť.

Pre pochopenie ich stredovekej doktríny kauzy je pritom dôležité mať na zreteli, ako pojmom „štedrosť“ a „komutatívna spravodlivosť“ rozumeli vtedajší právnici. Veľmi pravdepodobne pri interpretácii rímskych textov vychádzali z učenia Aristotela a Tomáša Akvinského.

V aristotelovskej tradícii právo spočíva na dvoch základných konceptoch spravodlivosti – distributívnej a komutatívnej, ktoré boli vnímané, ako vzájomne prepojené. Kým distributívna spravodlivosť má zaistiť, aby každý človek mal dostatočné prostriedky k tomu, aby mohol žiť dobrý život, komutatívna spravodlivosť umožňuje, aby si tieto prostriedky pre seba nezískaval na úkor iných. Komutatívna spravodlivosť sa prejavuje dvojakým spôsobom: V nedobrovoľných transakciách káže, aby to, čo bolo druhému vzaté proti jeho vôli, mu bolo vrátené, alebo aby mu bola poskytnutá náhrada. V dobrovoľných transakciách vyžaduje, aby si strany medzi sebou vymieňali tovar/ služby/ práva za cenu, ktorá druhého neochudobňuje.¹¹⁵

Akvinský považoval práve štedrosť (ako prejav distributívnej spravodlivosti) a komutatívnu spravodlivosť za dva možné dôvody, prečo sa niekto vzdáva svojho majetku.¹¹⁶ Štedrosť v jeho ponímaní pritom znamenala viac než len rozdávať a nič za to nechcieť. Prejavom štedrosti bolo „dávať“ správnym ľuďom správne množstvo v správnom čase.“¹¹⁷ Podobne ako komutatívna spravodlivosť neznamenal len, že strany si dobrovoľne niečo vymenia. Bolo potrebné, aby bola zachovaná určitá miera ekvivalencie – jedna strana transakcie nemala byť ochudobnená na úkor druhej.

Rovnako týmto pojmom rozumeli aj stredovekí právnici, keď formulovali doktrínu kauzy. To nakoniec potvrdzuje aj ich postoj k abstraktným zmluvám, t.j. zmluvám uzatvoreným v písomnej podobe pred notárom avšak bez uvedenia kauzy. Takéto zmluvy boli podľa nich nevynúiteľné,

---

¹¹³ URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, s. 215.

¹¹⁴ Popis toho, ako ku kreatívnemu výkladu rímskych textov došlo v GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 49-50.

¹¹⁵ Niektorí právnici v tomto delení vidia paralelu so súčasným deliktným a zmluvným právom. GORDLEY, James. *Foundations of Private Law: Property, Tort, Contract, Unjust Enrichment*. Oxford, New York: 2010, s. 8-12.

¹¹⁶ *Summa theologiae*, II-II, Q. 61, a. 3.

¹¹⁷ GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 55.

pretože ak kauza nebola uvedená, dalo sa predpokladať, že nešlo o prejav štedrosti ale ľahkovážnosti.¹¹⁸ Kauza teda bola nástrojom na zaistenie určitej spravodlivosti. Zmluvy/ sľuby, ktoré neboli ani prejavom distributívnej, ani komutatívnej spravodlivosti, neboli záväzné.

Koncept kauzy je tak možné chápať ako sofistikovaný pokus stredovekých právnikov o zovšeobecnenie dôvodov, na základe ktorých rímske právo považovalo zmluvy za záväzné.¹¹⁹ Zároveň im doktrína kauzy umožnila teoreticky zladit' dve protichodné koncepcie – rímsko-právnu zásadu *ex nudo pacto non oritur actio* a zásadu vlastnú kanonickému právu, podľa ktorej sľuby sa majú plniť a aj obyčajné dohody sú záväzné, pokiaľ boli myslené vážne. Kauza tak predstavovala potrebný element, vďaka ktorému dohoda/ sľub prestáva byť *pactum nudum*, ale stáva sa *pactum vestitum*, vynútitel'nou zmluvou.¹²⁰

Ako upozorňuje Zimmermann k tomuto významu kauzy v zmluvnom práve prispela i zmena v používaní a interpretácii stipulácie. Z pôvodne abstraktnej ústnej zmluvy, sa (mylným) výkladom glosátorov stal písomný dokument, ktorý pod podmienkou neplatnosti musel obsahovať kauzu daného sľubu. Stipulácia tak prestala plniť funkciu nástroja, ktorý bol ľahko dostupný pre tých, čo chcú na seba vziať právne relevantný záväzok, ale ktorý zároveň dostatočne chránil tých, čo nechcú. Bolo preto potrebné nájsť nejaký iný spôsob, pomocou ktorého by bolo možné odlíšiť vážne mienené záväzne zmluvy od nezáväzných dohôd/ sľubov. Do budúca mala tuto funkciu, t.j. funkciu indikátora vážneho úmyslu, plniť práve doktrína kauzy.¹²¹

Toto stredoveké učenie o kauze zmlúv sa neskôr rozšírilo po kontinentálnej Európe a našlo si cestu do viacerých moderných právnych poriadkov. Zároveň sa však kauza pre mnohých právnikov stala „najdiskutovanejším aj najneuchopiteľnejším problémom súčasnej právnej doktríny, o ktorom sa vedú nekonečné spory v oblasti metafyziky aj právnej psychológie.“¹²²

Neskorí scholastici nadviazali na Baldovo učenie o kauze a rímske zmluvy preklasifikovali do dvoch skupín podľa toho, či boli založené na štedrosti alebo komutatívnej spravodlivosti. Ich delenie ďalej prebrali predstavitelia prirodzeno-právnej teórie, ktorí v podstate zachovali doktríny scholastikov, ale namiesto aristotelovskej terminológie či kanonického práva sa odvolávali na prirodzený zákon.¹²³

¹¹⁸ Ibidem, s. 55. Porovnaj taktiež s odmietavým prístupom kanonikov k písomnému uznaniu dlhu bez udania dôvodu: BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 232.

¹¹⁹ BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 227.

¹²⁰ ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 552-553.

¹²¹ Ibidem, s. 549, 552-553.

¹²² BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 225.

¹²³ Napr. sľub nebol záväzný preto, lebo dodržiavanie sľubov je prejavom cnosti vernosti/čestnosti, ale strany sú viazané prirodzeným zákonom vernosti/ čestnosti, aby dodržiavali sľuby.

3.1.3 Teória vôle

V teórii vôle (ktorá sa presadila v 19. storočí) prestávala pôvodná doktrína kauzy dávať zmysel. Učenie o tom, že sú dva dobré dôvody k vynútitelnosti sľubov nezapadalo do poňatia zmlúv, v ktorom zmluva bola záväznou preto, lebo bola prejavom vôle zmluvných strán. Viacerí vtedajší francúzski právnici mali problém s výkladom tohto inštitútu. V ich chápaní požiadavka kauzy proste znamenala, že strany musia mať nejaký *dôvod/ motív* k tomu, aby niečo sľúbili, či už výmenou za to chceli niečo získať alebo nie. Bolo pre nich preto ťažké predstaviť si zmluvu bez kauzy. Jedine, že by sa jednalo o právne irelevantný motív, prípadne omyl. Ale k riešeniu takýchto prípadov už slúžil inštitút omylu. Doktrína kauzy tak ťažko mohla plniť funkciu nástroja na rozlišovanie záväzných a nezáväzných zmlúv.¹²⁴

Nemeckí predstavitelia teórie vôle taktiež považovali tradičné rozlišovanie medzi dvoma typmi kauzy za máťúce. Darca podľa nich nemusel mať nutne úmysel prospieť obdarovanému. Mohol sa napríklad len chcieť predviesť, či zaistiť si ochranu. Štedrý úmysel tak pre nich nebol dôvodom na to, aby vôľa strán bola právne vynútitelná.¹²⁵

3.2 Kauza v súčasných právnych poriadkoch

Ako som zmienila v úvode k tejto práci ku komparatívnej analýze funkcie kauzy v európskom práve som vybrala „materské“ právne systémy z jednotlivých právnych okruhov: francúzske právo, nemecké právo, anglické právo.¹²⁶ Rakúske právo som pridala z historických dôvodov, keďže rakúsky občiansky zákonník významne ovplyvnil české občianske právo.

3.2.1 Francúzsky Code civil

Podľa niektorých komentátorov bol francúzsky *Code civil* (CC) vybudovaný na teórii vôle, keďže v článku 1134 stanoví, že „dohody, ktoré boli legálne vytvorené, nastupujú namiesto práva medzi tými, ktorí ich uzatvorili.“ Podľa iných inštitút kauzy nasvedčuje skôr tomu, že autori francúzskeho občianskeho zákonníka vychádzali zo „zriedenej“ verzie prirodzeno-právnej teórie.¹²⁷

¹²⁴ GORDLEY, James. “Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.” *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 18 – 20.

¹²⁵ Aj keď už neuviedli, čo bolo dôvodom právne vynútitelnosti vôle strán. GORDLEY, James. “Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.” *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 18-19.

¹²⁶ Pričom nemecké právo bolo zároveň významným zdrojom inšpirácie pre československých zákonodarcov. Porovnaj s ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 41, 154.

¹²⁷ Viac k tomuto sporu pozri v GORDLEY, James. “Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.” *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 18.

Doktrína kauzy vo francúzskom práve vychádza z teórie, ktorú sformuloval v 17. storočí Domat. Podľa tejto teórie žiadna dohoda nie je záväzná, pokiaľ nemá kauzu. V prípade úplatných dohôd je kauzou buď protiplnenie poskytnuté druhou stranou alebo sľub tohto protiplnenia. V prípade bezúplatných sľubov (darov) *namiesto* kauzy postačí rozumný a spravodlivý motív darcu. Tým môže byť poskytnutie služby či nejakého iného prospechu obdarovanému, alebo aj prostá radosť z konania dobra. Pothier čiastočne modifikoval Domatovu teóriu kauzy, keď motív nahradil štedrým úmyslom (resp. zámerom štedrosti) a považoval ho za samotnú kauzu bezúplatnej zmluvy (nie za jej substitúciu).¹²⁸

V súčasnom francúzskom práve plní kauza niekoľko funkcií:

- (i) slúži ako nástroj na rozlišovanie záväzných a nezáväzných zmlúv;
- (ii) predstavuje nástroj na ochranu pred dôsledkami chybných predpokladov; a zároveň
- (iii) slúži ku kontrole zákonnosti a mravnosti zmlúv (tzv. *cause illicite*).

Ad (i): Článok 1108 CC medzi náležitosťami platnej dohody uvádza legálnu kauzu záväzku (*cause licite*) a článok 1131 CC explicitne stanoví, že zmluva bez kauzy (*sans cause*) je nulitná, t.j. nemá žiadny právny účinok. Kauza tu predstavuje určitú protihodnotu, prípadne zámer štedrosti, keďže podľa francúzskeho práva nie je nutné, aby kauzou zmluvy bola nejaká ekonomická hodnota. V zásade každý záväzok, ktorý „má normálne vysvetlenie v morálke či zvykoch danej komunity“ je platný.¹²⁹

Kauza je prejavom určitej vyváženosti transakcii, avšak neslúži k zaisteniu striktnej ekvivalencie. Francúzske zmluvné právo totiž predpokladá, že strany samé najlepšie posúdia hodnotu toho, čo si vymieňajú.¹³⁰ Výnimkou z toho pravidla sú situácie, keď si strany vymieňajú zjavne disproporčné hodnoty.¹³¹

V tomto *objektívnom* poňatí je možné o kauze hovoriť ako o generalizovanej motivácii strán, resp. ako o objektívnom motíve záväzkov. Okrem iného takýto motív slúži k typizácii zmlúv.

---

¹²⁸ BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 232-234.

¹²⁹ VON MEHREN, Arthur. "Civil-Law Analogues to Consideration: An Exercise in Comparative Analysis" [online]. *Harvard Law Review*, Vol. 72, No. 6, Apr., 1959, s. 1034 [cit. 02/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/1337951>.

¹³⁰ Qui dit contractuel dit juste. MARKESINIS, Basil. "Cause and Consideration: A Study in Parallel." *Cambridge Law Journal*, Vol. 37, No. 1, April 1978, s. 56.

¹³¹ Príkladom môže byť mandátna zmluva, pri ktorej súdy majú možnosť znížiť odmenu pre mandatára, ak sa javí ako neúmeraná k poskytnutej službe. VON MEHREN, Arthur. "The Formation of Contracts." *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 9. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 53. Porovnaj s názorom Pothiera, podľa ktorého „cena, ktorá vôbec nie je proporčná k predávanej veci, nie je skutočná cena; ako keby cenný kus zeme bol predávaný za korunu.“ Citované podľa DRAKE, Joseph. "Consideration v. Causa in Roman-American Law" [online]. *Michigan Law Review*, Vol. 4, No. 1, Nov., 1905, s. 19-41. [cit. 05/09/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1273510>.

Ad (ii): V prípade, že strany zdieľajú chybné predpoklady o skutočnostiach, právnej situácii či dopadoch svojho jednanja, ich záväzok môže byť zrušený kvôli nesprávnej kauze (tzv. *fausse cause*).¹³² Príkladom môžu byť situácie, v ktorých predmet záväzku neexistuje alebo právna povaha záväzku je v skutočnosti iná, ako sa strany domnievali.

Podľa klasickej doktríny, relevantná bola iba počiatočná neexistencia kauzy. Avšak ako upozorňuje Markesinis v súčasnom francúzskom práve dochádza v dôsledku súdneho aktivizmu k extenzívnemu výkladu tohto inštitútu a používa sa k rušeniu zmlúv aj v prípade, že dôjde k zmareniu kauzy po uzatvorení zmluvy.¹³³ Takéto chápanie kauzy je problematické z toho dôvodu, že sa značne prelína s inštitútom omylu a predmetom záväzkov.

Ad (iii): Podľa článku 1133 CC je nelegálnou kauzou (tzv. *cause illicite*) kauza, ktorú zákon zakazuje, je v rozpore s dobrými mravmi alebo odporuje verejnému poriadku. K uvádzaným príkladom patrí pôžička žene výmenou za jej sexuálne služby, kúpa domu za účelom prevádzkovania kasína, či pracovná zmluva zakazujúca zamestnankyniam, aby sa vydali. V takomto ponímaní má kauza často veľmi blízko k motívu, čo odporuje klasickej doktríne kauzy, ktorá presadzovala objektívne poňatie kauzy.

V dobe, keď *Code civil* vznikal, prevládala medzi právnikmi značná nedôvera voči súdom. Autori zákonníku sa preto snažili minimalizovať možnosť sudcov skúmať a kontrolovať subjektívne motívy strán. Iba transakcie ktoré boli na prvý pohľad nezákonné, mohli byť prehlásené za neplatné. Príkladom takej transakcie by bola kúpa a predaj nevestinca. Záväzok kupujúceho by bol neplatný kvôli nezákonnej kauze, záväzok predávajúceho kvôli nezákonnému predmetu.¹³⁴ Pokiaľ by však išlo o predaj domu za účelom prevádzkovania nevestinca, súdy by nemohli zmluvu zrušiť pretože aj predmet, aj kauza boli zákonné a morálne. V rozpore so zákonom či dobrými mravmi boli akurát postranné motívy jednej či oboch strán. Postupom času sa interpretácia kauzy posunula k subjektívnemu vnímaniu tohto inštitútu a súdy začali pri posudzovaní zákonnosti kauzy skúmať subjektívne motívy strán. V prípade, že nezákonný resp. nemorálny motív je druhej strane známy a súhlasí s ním, môže byť daná zmluva zrušená *ab initio* podľa článku 1133 CC.

---

¹³² DE MOOR, Anne. "Review: Contract and Agreement in English and French Law" [online]. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 6, No. 2, Summer, 1986, s. 275-287 [cit. 15/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/764207>.

¹³³ MARKESINIS, Basil. "Cause and Consideration: A Study in Parallel." *Cambridge Law Journal*, Vol. 37, No. 1, April 1978, s. 60, 77. Porovnaj s STORME, Matthias. „The Binding Character of Contracts – Causa and Consideration.“ In BAR, Christian von a Arthur HARTKAMP. *Towards a European civil code*. 2nd rev. and expanded ed. Chapter 15. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1998, s. 251.

¹³⁴ V právnej literatúre som nenašla uspokojivé vysvetlenie toho, prečo by zmluva nemohla byť neplatná kvôli predmetu pre obe strany.

Kauza bola vo francúzskej právnej histórii opakovane kritizovaná. K najvýznamnejším útokom na zmysluplnosť a opodstatnenosť tohto inštitútu patrí kritika zo strany Planiola, ktorý svoju analýzu doktríny kauzy ukončil konštatovaním, že je (logicky) nesprávna a zbytočná.¹³⁵ K podobnému záveru dospievajú aj Zweigert a Kötz na základe porovnania francúzskeho zmluvného práva s inými právnymi poriadkami: „pri rozhodovaní o tom, či je zmluva platná alebo nie berú francúzski sudcovia do úvahy tie isté faktory ako ich anglickí či nemeckí kolegovia a dospievajú k veľmi podobným záverom, takže je dosť možné, že celý koncept kauzy je nadbytočný.“¹³⁶

Zdá sa, že primárny problém spočíva v snahe používať kauzu k niekoľkým diametrálne odlišným funkciám. V dôsledku toho sa z kauzy stal vše objímajúci koncept, sa ťahne celý zmluvným právom. Aj keď sú autori, ktorí túto skutočnosť považujú za pozitívnu,¹³⁷ osobne sa prikláňam k názoru, že používať jeden pojem k popisu odlišných skutočností, je zmätočné a nezrozumiteľné.

V polovici 20. storočia Komisia pre reformu *Code civil* navrhla jednoznačne rozlišovať medzi kauzou (*cause*), predmetom (*objet*) a motívom (*motif*).¹³⁸ Kauza by v prípade úplatných zmlúv označovala protihodnotu, v prípade bezúplatných zmlúv zámer štedrosti, t.j. súčasné poňatie kauzy ako *objektívneho* motívu strán, popísané vyššie v bode (i). Predmetom by sa i naďalej rozumel obsah záväzkov a motívom by bol konkrétny individuálny motív, ktorý strany viedol k uzatvoreniu zmluvy, t.j. súčasné poňatie kauzy ako *subjektívneho* motívu strán, popísané v bode (iii).

3.2.2 Nemecký BGB

Zmluvné právo v nemeckom občianskom zákonníku (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*) je výrazne ovplyvnené ideami buržoázneho liberalizmu, ktoré boli charakteristické pre 19. storočie, kedy zákonník vznikol. Ústredným konceptom je sloboda a rovnosť zmluvných strán, z ktorej vyplýva zásada zmluvnej slobody ako aj povinnosť rešpektovať platne uzatvorené zmluvy, a to práve preto, že vznikli zo slobodného rozhodnutia rozumných zmluvných strán, ktoré sú schopné zdravého úsudku.¹³⁹

¹³⁵ LORENZEN, Ernest. “Causa and Consideration in the Law of Contracts“ [online]. *The Yale Law Journal*, Vol. 28, No. 7, May, 1919, s. 633 [cit. 02/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/786772>

¹³⁶ ZWIEGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 381

¹³⁷ MARKESINIS, Basil. “Cause and Consideration: A Study in Parallel.” *Cambridge Law Journal*, Vol. 37, No. 1, April 1978, s. 74

¹³⁸ BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 235

¹³⁹ K prispôsobovaniu zmluvného práva súčasným podmienkam sociálnej demokracie dochádza v Nemecku jednak rozsiahlou legislatívou mimo *BGB* (napr. zvláštna úprava súťažného práva, bytového práva, atď.), jednak širokým využívaním ustanovenia §242 *BGB* (zásada výkonu zmluvných práv v dobrej viere). ZWIEGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 149- 150

Nemecké právo nepozná koncept kauzy ako kritéria na rozlíšenie záväzných a nezáväzných zmlúv.¹⁴⁰ Nemeckí autori odmietli klasickú teóriu kauzy už v 17. – 18. storočí. Považovali za samozrejmé, že k tomu, aby bola zmluva platná, strany musia mať vážny úmysel ju uzatvoriť. Koncept kauzy bol podľa nich nadbytočný k požiadavke vážneho úmyslu a k definícii zmluvy ho nepotrebovali. To, či strany vážny úmysel mali alebo nie, pokladali za záležitosť procesného práva.¹⁴¹

3.2.3 Rakúsky ABGB

Rakúsky občiansky zákonník (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ABGB*) patrí medzi prirodzeno-právne kodifikácie. Snaží o kompromis medzi „nárokmi prirodzeného rozumu a empirickou realitou rakúskeho života.“¹⁴²

ABGB kauzu priamo nedefinuje, ale v komentári k zákonníku sa kauza spomína v súvislosti s § 859, ktorý upravuje (právny) dôvod osobných vecných práv (*Grund der persönlichen Sachenrechte*). V rakúskom práve je kauzou hospodársky cieľ/ účel transakcie.

Koncepcia *ABGB* nepozná obligačné zmluvy abstraktnej povahy.¹⁴³ Platné sú iba kauzálné záväzky – t.j. zmluva, čo nemá kauzu, je neplatná. Pokiaľ ide o vyjadrenie kauzy, tá musí byť zistiteľná buď zo zmluvy alebo z okolností, za akých bola zmluva uzatvorená.¹⁴⁴

Prostredníctvom tzv. recepčnej normy, zákona č. 11/1918 *Sb. zákonů a nařízení státu československého*, bol *ABGB* prijatý do československého práva¹⁴⁵ a v Československu platil počas prvej republiky ako *Československý obecný zákoník občanský*.¹⁴⁶

---

¹⁴⁰ Niektorí autori hovoria o kauze v Nemeckom práve v súvislosti s článkom 812 *BGB* o bezdôvodnom obohatení. Podľa tohto ustanovenia, ak nie je možné dokázať právne akceptovateľný dôvod obohatenia, jedná sa o obohatenie bezdôvodné a súd nariadi reštitúciu. Avšak tu sa jedná skôr o právny dôvod alebo cieľ transakcie, ktorý sa nepodarilo dosiahnuť. VON MEHREN, Arthur. “The Formation of Contracts.” *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 9. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 59.

¹⁴¹ ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 553.

¹⁴² ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 159.

¹⁴³ Profesor Eliáš však poukazuje na to, že aj v podmienkach *ABGB* sa odlišovali záväzky kauzálné, ktoré obsahovali kauzu, od záväzkov abstraktných, u ktorých veriteľ nemusel preukazovať vzájomné zmluvné povinnosti obsahu záväzkového vzťahu, ale preukazoval dlžníkovú povinnosť inak (napr. predložením zmenky). ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 1423.

¹⁴⁴ LANDO, O – BEALE, H. (editors). *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. Combined and Revised. The Hague: Kluwer Law International, 2000, poznámky k článku 2:101.

¹⁴⁵ Avšak platil len na území Čiech a Moravy; na území Slovenska platilo uhorské zvykové právo. KNAPP, Viktor a Štefan LUBY. *Československé občanské právo*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 53.

¹⁴⁶ V roku 1950 bol nahradený už spomínaným socialistickým občanským zákonníkom (zákon č. 141/1950 *Sb., tzv. střední občanský zákoník*), v ktorom sa poprvýkrát objavuje ustanovenie obdobné súčasnému § 495 *OZ*.

3.3 Ekvivalent/alternatíva kauzy v anglo-americkom práve

Anglo-americké zmluvné právo (*law of contract*) nepozná inštitút kauzy. V komparatívnej literatúre sa však často objavuje názor, že inštitút *consideration*,¹⁴⁷ ktorý je charakteristickým prvkom anglo-amerického zmluvného práva, je náprotivkom kauzy.¹⁴⁸

Podobne ako moderné právne systémy v štátoch kontinentálnej Európy, aj anglo-americké právo vychádza zo zásady neformálnosti zmlúv. I keď ešte stále existujú určité zmluvné typy, ktoré musia byť uzatvorené v špeciálnej forme (tzv. *specialty contracts*), napr. písomne, alebo pod pečaťou (*under seal*), väčšina zmlúv je založená na neformálnych sľuboch.¹⁴⁹ Neformálny sľub je považovaný za zmluvu, a teda je záväzný, iba ak je „podporený“ nejakou *consideration*, čiže ak je za neho poskytnutá určitá „protihodnota“ resp. zaplatená určitá „cena.“¹⁵⁰ Z tohto dôvodu bezúplatné neformálne sľuby (*gratuitous promises*) v zásade nie sú právne záväzné, keďže kvôli nedostatku *consideration* v podstate nejde o zmluvy.¹⁵¹ Inštitút *consideration* tak v anglo-americkom práve zohráva kľúčovú úlohu pri posudzovaní právnej záväznosti zmlúv, predovšetkým vo fáze ich vzniku.¹⁵²

¹⁴⁷ S istým zjednodušením by sa výraz *consideration* dal do slovenčiny preložiť ako „protihodnota“ resp. „cena sľubu“ (*the price of the promise*). V snahe vyhnúť sa nepresnosti prekladu používam vo svojej práci tento pojem v angličtine ako terminus technicus, avšak v ženskom rode (ako *the consideration*, t.j. tá „protihodnota“ resp. tá „cena“). Porovnaj s KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vyd. Praha: Beck, 1996, s. 184

¹⁴⁸ de VILLIERS, Melius. „Consideration in the Roman Law of Contract,“ [online] *Journal of Comparative Legislation and International Law*, Vol. 6, No. 1, 1924, s. 120-124 [cit.15/08/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/753085>; DRAKE, Joseph. „Consideration v. Causa in Roman-American Law“ [online]. *Michigan Law Review*, Vol. 4, No. 1, Nov., 1905, s. 19-41. [cit. 18/11/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1273510>, s. 19. Porovnaj taktiež so závermi komparatívnej štúdie profesora Markesinisa, podľa ktorého pokiaľ by väčšia pozornosť bola venovaná funkčným problémom, ktoré tieto dva inštitúty riešia, bolo by jasné, že „podobnosti vo výsledkoch ako aj v zdôvodneniach sú väčšie, ako sa obvykle predpokladá.“ MARKESINIS, Basil. „Cause and Consideration: A Study in Parallel.“ *Cambridge Law Journal*, Vol. 37, No. 1, April 1978, s. 75.

¹⁴⁹ S istým zjednodušením je možné tvrdiť, že kým kontinentálne zmluvné právo definuje zmluvu ako určitý typ *dohody*, v anglo-americkom práve je základným stavebným prvkom zmluvy *sľub*. FRIER, Bruce – WHITE, Jame. *The Modern Law of Contracts*. St. Paul: Thompson/West, 2005, s. 29. Porovnaj napr. definíciu zmluvy obsiahnutú v §1 *Restatement Second on the Law of Contracts (Rest 2nd)*: „sľub alebo súbor sľubov, za porušenie ktorých právo poskytuje nápravu alebo splnenie ktorých právo považuje v určitom zmysle za povinnosť.“ *Rest 2nd* predstavujú nezáväznú kodifikáciu amerického zmluvného práva, ktorá však požíva značnú autoritu. Text kodifikácie je dostupný napr. na <http://www.lexinter.net>.

¹⁵⁰ Neformálny sľub bez *consideration* je síce nevymáhateľný, ale pokiaľ dotýčny splní, čo sľúbil, t.j. napríklad prevedie svoj majetok na iného (za použitia príslušnej právnej formy), tak ho nemôže následne žiadať naspäť. Porovnaj s ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 390: „*the promise, unenforceable though it is, serves as a ground on which, if it is performed, the recipient may retain what is transferred.*“

¹⁵¹ Ako upozorňuje profesor Knapp, z tohto hľadiska je požiadavka *consideration* „dôsledným uplatnením zásady *do ut des, do ut facias* atď., známej rímskemu právu ako konštitutívny prvok zmluvy.“ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vyd. Praha: Beck, 1996, s. 184.

¹⁵² Aj keď inštitút *consideration* sa v súčasnosti uplatňuje taktiež pri zmene zmlúv či pri ich rušení, táto prax neostala bez kritiky. Už v polovici 20. storočia Sir Frederick Pollock upozorňoval na to, že „doktrína *consideration* bola rozšírená, s nie veľmi šťastnými dôsledkami, nad svoj patričný/náležitý rámec, ktorým je úprava vzniku zmlúv, a začala sa používať k úprave ich zániku.“ POLOCK, Frederick. *Principles of contract: a treatise on the general principles concerning the validity of agreements in the law of England*. 7th edition. London: Stevens and Sons, 1902, s. 190.

3.3.1 Historický pôvod consideration

Vznik inštitútu *consideration* je spojený so žalobou nazývanou *assumpsit*, ktorá sa v anglickom práve objavuje v 16. storočí.¹⁵³ Pôvodne bola žalobou z deliktu,¹⁵⁴ avšak postupom času sudcovia jej využitie rozšírili aj na prípady porušenia sľubov – bez ohľadu na to, či daným porušením sľubu bola alebo nebola spôsobená škoda – čím sa stala žalobou zo zmluvy.¹⁵⁵

Tým došlo k výraznému posunu smerom k neformálnosti zmluvného práva. Predtým totiž platilo, že neformálne sľuby sú na základe zásady „*quid pro quo*“¹⁵⁶ nevynútiteľné. Zároveň však táto zmena priniesla potenciálny problém neobmedzenej vynútiteľnosti sľubov. Z praktického hľadiska bolo neudržateľné, aby porušenie akéhokoľvek neformálneho sľubu malo právny dopad. Preto bolo potrebné nájsť jednoznačné kritérium, podľa ktorého by bolo možné odlíšiť vynútiteľné neformálne sľuby od nevynútiteľných. Niektorí sudcovia (pravdepodobne ovplyvnení kanonickým či rímskym právom) požadovali, aby vynútiteľné sľuby mali kauzu, iní zas požadovali „*quid pro quo*“ či poskytnutie odmeny (*recompense*).¹⁵⁷ V druhej polovici 16. storočia začali sudcovia obmedzovať uplatniteľnosť žaloby *assumpsit* iba na tie neformálne sľuby, ktoré boli podporené *consideration*. Podľa niektorých právnych historikov sa týmto pojmom v danej dobe označoval „motív“ či „dôvod“ daného sľubu.¹⁵⁸ Tento inštitút tak začal slúžiť ako nástroj k posúdeniu toho, či daný sľub je alebo nie je hodný právnej ochrany.¹⁵⁹ Postupom času sa ustálili určité pravidlá vzťahujúce sa k tomuto inštitútu, na ktorých bola vybudovaná pomerne komplexná doktrína – tzv. *doctrine of consideration*. Väčšina z týchto pravidiel odrážala princíp obecnej reciprocity sľubov, na ktorom bolo zmluvné právo založené. Sudcovia pri posudzovaní toho, či neformálne sľuby sú alebo nie sú záväzné, skúmali, či daná transakcia bola pre zúčastnené strany v určitom zmysle vzájomne prospešná. Tomuto poňatiu zodpovedá aj typický preklad *consideration* do češtiny/ slovenčiny ako „protihodnota“.

Z filozofického hľadiska nebol koncept *consideration* dostatočne podložený. Populárne filozofické teórie 17.-18. storočia považovali tento inštitút za nadbytočný. Podľa tzv. teórie

---

¹⁵³ FURMSTON, M.P. *Cheshire, Fifoot and Furmston's law of contract*. 15th edition. Oxford : Oxford University Press, 2007, s. 94.

¹⁵⁴ Žaloba *assumpsit* mala dve formy – obecnú a zvláštnu. Kým obecná forma žaloby sa vzťahovala k dlhom, zvláštna forma sa používala v súvislosti s podvodmi.

¹⁵⁵ Pred tým, než sudcovia začali uplatňovať *assumpsit* ako žalobu zo zmluvy, existovalo zmluvné právo v podstate len v spojení so žalobou z dlhu (*action of debt*) a žalobou z porušenia slávnostného záväzku (*action of covenant*) a niektorými procedúrami ekvity: WILLIS, Hugh. „What Is Consideration in the Anglo-American Law of Contracts?: A Historical Summary“ [online]. *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, Vol. 72, No. 3, March, 1924, s. 245-262. [cit. 19/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/3314479>, s. 245

¹⁵⁶ Voľne preložiteľné ako „niečo za niečo“.

¹⁵⁷ IBBETSON, David. *A Historical Introduction to the Law of Obligation*. New York: Oxford University Press, 1999.

¹⁵⁸ Ibidem, s. 146. Avšak podľa tradičného poňatia, je *consideration* od motívu odlišné, ako explicitne konštatoval súd v prípade **Thomas**

v Thomas (1842). MCKENDRICK, Ewans. *Contract Law*, 3rd edition, New York: Palgrave, 2000, 76.

¹⁵⁹ FRIER, Bruce – WHITE, Jame. *The Modern Law of Contracts*. St. Paul: Thompson/West, 2005, s. 31.

spoločenskej zmluvy (*social contract theory*),¹⁶⁰ ktorá kládla dôraz na vôľu strán, bola *consideration* v podstate iba dôkazom toho, že strany mali úmysel zmluvu uzatvoriť. Podľa prirodzeno-právnej teórie vznikala sľubujúcemu povinnosť dodržať svoj sľub nezávisle na existencii *consideration*.

Tento nedostatok filozofického zdôvodnenia nie je až tak prekvapivý, keďže anglo-americké právo je vo všeobecnosti oveľa menej náchylné na teoretizovanie ako kontinentálne právne systémy. Naopak, je charakteristické svojim pragmatizmom a značnou mierou konzervativizmu,¹⁶¹ pričom potreby praxe sú nadradené koncepcnej ucelenosti. V dôsledku toho je tento právny systém pomerne komplexný a neraz vnútorne nekonzistentný. V nasledujúcom texte ukážem ako inštitút *consideration* do značnej miery potvrdzuje túto charakteristiku anglo-amerického práva. Vzhľadom na rozsah a zameranie tejto práce sa obmedzím sa len na vybrané príklady nekonzistencie, ktoré ilustrujú to, že bez jasného filozofického zdôvodnenia je ťažké vyhnúť sa nejasnostiam v interpretácii či dokonca protichodným riešeniam sporov.

3.3.2 Doktrína *consideration*

Ani po štyroch storočiach od vzniku tohto inštitútu sa anglo-americkí právnici nevedia zhodnúť na jednotnej definícii *consideration*.¹⁶² Sir Jeffrey Gilbert považoval *consideration* za „niečo, čo je poskytnuté výmenou za sľub (*something given in exchange for promise*).¹⁶³ Podľa Fredericka Pollocka to bola „cena, za ktorú bol sľub kúpený“ (*the price for which the promise is bought*).¹⁶⁴ Americká kodifikácia zmluvného práva definuje *consideration* ako to, čo bolo výsledkom vzájomného vyjednávania medzi stranami zmluvy (*performance or a return promise bargained for*).¹⁶⁵ Podľa profesora Atyiaha je *consideration* „dôvod na vynucovanie sľubov“ (*a reason for enforcement of the promises*).¹⁶⁶

Tradičná (tzv. klasická) teória *consideration* bola sformulovaná v priebehu 19. storočia.¹⁶⁷ Rozsudok v spore **Currie v Misa (1875)**¹⁶⁸ obsahuje klasickú definíciu *consideration*, podľa ktorej „z právneho hľadiska, hodnotná *consideration* môže spočívať buď v nejakom práve,

¹⁶⁰ Podľa delenia v predchádzajúcej časti práce by táto teória zapadala medzi inštrumentálno-sociologické zmluvné teórie.

¹⁶¹ Porovnaj s ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 136

¹⁶² WILLIS, Hugh. „What Is Consideration in the Anglo-American Law of Contracts?: A Historical Summary“ [online]. *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, Vol. 72, No. 4, March, 1924, s. 376-399. [cit. 19/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/3314479>, s. 392

¹⁶³ IBBETSON, David. *A Historical Introduction to the Law of Obligation*. New York: Oxford University Press, 1999, s. 237.

¹⁶⁴ TREITEL, G. *The Law of Contract*. 9th edition, London: Sweet & Maxwell, 1995, s. 56

¹⁶⁵ § 71 *Rest 2nd*

¹⁶⁶ MCKENDRICK, Ewans. *Contract Law*, 3rd edition, New York: Palgrave, 2000, s. 73

¹⁶⁷ BUCHER, Eugen. „England and the Continent“ [online]. [cit. 15/09/2012]. URL: http://www.eugenbucher.ch/publikationen/11_publika_e.html#A. Pôvodní verze článku v němčině byla publikována pod názvem „England und der Kontinent: Zur Andersartigkeit des Vertragsrechts – die Gründe und zu consideration.“ *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaften*, 105, 2006. s. 164-207., s. 11.

¹⁶⁸ **Currie v Misa (1875) LR 10 Ex 153**

záujme, zisku či prospechu, ktorý získava jedna strana, alebo v strpení niečoho, strate či zodpovednosti, ktorú musí niesť druhá strana.“ Toto tradičné poňatie, ktoré sa uplatňuje predovšetkým vo Veľkej Británii, je založené na teórii „prospechu a ujmy“ (tzv. *benefit-detriment theory*) a v zásade vychádza z pravidiel reciprocity, ktoré sa uplatňovali už od vzniku tohto inštitútu v 16. storočí.¹⁶⁹ Pokiaľ ide o konkrétne vymedzenie toho, čo je *consideration*, je nutné konštatovať, že neexistuje žiadna vyčerpávajúca odpoveď. Anglo-americká právna teória (či skôr prax) však v priebehu histórie sformulovala niekoľko pravidiel, ktoré identifikujú, čo *consideration* nie je. Tieto pravidla, ktoré spolu vytvárajú tzv. doktrínu *consideration* (*doctrine of consideration*), je možné rozdeliť do troch hlavných zásad:

1. *Consideration* musí byť dostatočné, ale nemusí byť adekvátne (*Consideration must be sufficient but need not be adequate*)
2. Minulá *consideration* nie je dobrou *consideration*. (*Past consideration is not good consideration*)
3. *Consideration* musí vychádzať od toho, kto sľub prijíma. (*Consideration must move from promisee*)¹⁷⁰

V zmluvnom práve Spojených štátov je možné vyhnúť sa skúmaniu, či daná zmluva priniesla niekomu prospech či ujmu, keďže definícia *consideration* tu vychádza z teórie zjednávania (tzv. *bargain theory*). K tomu, aby poskytnutie plnenia či sľub plnenie poskytnúť boli považované za *consideration*, je potrebné aby boli výsledkom vyjednávania resp. zjednávania. To znamená, že protihodnota musí byť vyžadovaná sľubujúcim výmenou za jeho sľub a musí byť poskytnuté adresátom sľubu výmenou za sľub, ktorý prijal od sľubujúceho.

V niektorých prípadoch súdy nájdu *consideration* aj napriek tomu, že strany medzi sebou nevyjednávali, ani nikomu nebola spôsobená ujma a nikto nezískal žiaden reálny prospech. O týchto situáciách hovorí profesor Treitel ako o prípadoch „vynaliezania“ *consideration* („*inventing*“ *consideration*).¹⁷¹

Teoreticky sú definície *consideration* relatívne jasné, v praxi však zostáva viacero nezodpovedaných otázok: Je treba prospech/ujmu chápať v právne alebo fakticky, objektívne alebo subjektívne? Prečo by *consideration* mala byť výsledkom vyjednávania? Čo predstavuje „dostatočnú“ hodnotu? Prečo by vážne mienené bezúplatné sľuby mali byť nezáväzné? Prečo plnenie už existujúcej povinnosti nie je dostatočnou *consideration*? Odpovede na tieto a ďalšie otázky nie sú jednoznačné, čo vedie k nekonzistentnej interpretácii a aplikácii inštitútu *consideration* v praxi a zároveň poukazuje na určité logické rozpory v samotnej doktríne.

---

¹⁶⁹ MCKENDRICK, Ewans. *Contract Law*, 3rd edition, New York: Palgrave, 2000, s. 73.

¹⁷⁰ Táto zásada úzko súvisí s tzv. doktrínou „spoločenstva záujmu“ (*doctrine of privity*), podľa ktorej zmluva zaväzuje iba zmluvné strany a len tie sú oprávnené ju vynútiť.

¹⁷¹ TREITEL, G. *The Law of Contract*. 9th edition, London: Sweet & Maxwell, 1995, s. 67.

3.3.3 Nekonzistencia v interpretácii *consideration*

Podľa klasickej definície *consideration* spočíva v nejakom prospechu alebo ujme. Nie je však jasné, o aký typ prospechu či ujmy sa jedná. Niektoré rozsudky sa prikláňajú k názoru, že musí ísť o prospech v právnom zmysle, t.j. dotyčný musí získať niečo, na čo pred tým nemal právo/nárok. Preto dohoda o splatení dlhu v čiastkových splátkach až po dobe splatnosti nie je platná kvôli nedostatočnej *consideration* – veriteľ by tým nič nezískal, pokiaľ by mu dlžník nezaplatil aj úroky.¹⁷² Podľa iných rozsudkov však postačuje praktický prospech, t.j. bez ohľadu na prospech či ujmu z čisto právneho hľadiska, *consideration* je dostatočná, pokiaľ dotyčný sľubom/uistením/ poskytnutím plnenia získa nejaký reálny prospech.¹⁷³ Podobne, z analýzy súdnych rozhodnutí nie je možné jednoznačne rozhodnúť, či prospech a ujmu treba interpretovať subjektívne alebo objektívne. V jednom prípade to, že synovec sa „vzdal svojho práva“ fajčiť, piť alkohol, hrať karty a pod. bolo posúdené ako dostatočná *consideration* za sľub jeho strýca vyplatiť mu za to značnú sumu peňazí.¹⁷⁴ V inom prípade však sľub otca, že synovi odpustí dlh, pokiaľ sa ten prestane sťažovať na nerovné rozdelenie majetku, bol posúdený ako nezáväzný, keďže synovo „vzdanie sa práva“ na sťažovanie údajne nebolo dostatočnou *consideration*.¹⁷⁵ Sú však aj prípady, v ktorých ťažko možno hovoriť o akomkoľvek prospechu či ujme. Niekedy totiž sudcovia za dobrú *consideration* považovali aj vzdanie sa práva niekoho súdne žalovať, pričom toto právo podľa vtedajších platných predpisov neexistovalo, ale ten, kto sa ho vzdal bol v „dobrej viere“, že toto právo má. Dotyčný vzdaním sa niečoho, čo nemal, len sotva mohol utrpieť právnu či faktickú ujmu a ten, koho „nežaloval“ tým ťažko mohol získať nejaký právny či faktický prospech.¹⁷⁶

---

¹⁷² Porovnaj s **Foakes v Beer (1884) 9 App Cas 605**. V tomto spore sa dlžník, ktorý nebol schopný splatiť svoj dlh včas, dohodol s veriteľkou, že jej ho splatí v splátkach. Svoj sľub splnil, avšak veriteľka od neho potom požadovala aj úroky. Súd rozhodol, že úroky požaduje právom keďže ich dohode o splátkach chýbala *consideration*, keďže veriteľka z toho, že akceptovala postupné splatenie v splátkach nemala žiaden právny prospech. Súd neprihliadol k praktickému prospechu, ktorý spočíval v tom, že veriteľka mala (určitú) istotu, že dlžník svoj dlh splatí, aj keď neskôr. Podobný postoj zaujali sudcovia v známom **Pinnel's case (1602) 5 Co Rep 117a**.

¹⁷³ Porovnaj s **Williams v Roffey Bros. & Nicholls Contractors Ltd. (1991) 1 QB 1**. V tomto spore sa žalovaná strana zaviazala k renovácii bytov. Na uskutočnenie tesárskych prác si najali žalujúcu stranu (ako subdodávateľa). Kvôli nízkej cene a nedostatočnému dohľadu sa žalujúca strana dostala do finančných ťažkostí. Žalovaná strana si uvedomovala, že pokiaľ tesárske práce nebudú ukončené včas, oni sami sa dostanú do omeškania a budú musieť zaplatiť zmluvnú pokutu svojim zákazníkom. Navrhli preto žalujúcej strane zvýšenie ceny za ich služby. Keď však žalujúci svoj záväzok splnili, žalovaní im odmietli zaplatiť sľubenú cenu s odôvodnením, že ich dohode chýbala *consideration*, keďže žalujúci si len plnili svoju pôvodnú povinnosť. Súd však *consideration* našiel v „praktickom“ prospechu (*practical benefit*), ktorý mala žalovaná strana z včasného ukončenia tesárskych prác. Podobne, praktický prospech a ujma postačovali v prípade **Bolton v Madden (1873) L.R. 9 Q.B. 55**.

¹⁷⁴ **Hamer v Sidway (1891) 27 NE 256**

¹⁷⁵ **White v Bluett (1853) 23 LJ Ex 36** Aj keď **Hamer v Sidway** je americký súdny spor a preto nie je nutné, aby bol zlučiteľný so sporom **White v Bluett**, rozdielnosť rozhodnutí nepochybne poukazuje na značnú mieru interpretačnej flexibility pokiaľ ide o výklad toho, čo je a čo nie je dostatočnou *consideration*.

¹⁷⁶ **Cook v Wright (1861) 1 B & S 559**

Zásada, že *consideration* musí byť „dostatočné,“ aj keď nie nutne adekvátne, sa typicky vykladá tak, že *consideration* musí mať určitú ekonomickú hodnotu, ktorá však nemusí byť presne kvantifikovateľná.¹⁷⁷ Tento tradičný výklad vylučuje bezúplatné sľuby z režimu všeobecnej vynútiteľnosti. Je potrebné, aby dané plnenie, či sľub mali hodnotu „v očiach práva,“¹⁷⁸ ale sudcovia neskúmajú, či si strany poskytli striktne ekvivalentné hodnoty resp. či uskutočnili vzájomne výhodný obchod, pokiaľ tak učinili dobrovoľne. Táto zásada sa niekedy nazýva zásadou „zrnka korenia“ (tzv. „*peppercorn rule*“), keďže aj poskytnutie niečo, čo má iba nominálnu hodnotu (napr. zrnko korenia, 1 dolár, obal od čokolády¹⁷⁹) môže byť považované za dostačujúcu *consideration*. Napriek svojej dlhej histórii toto pravidlo je právom kritizované ako vnútorne nekonzistentné a značne zahmlievajúce pôvodnú funkciu *consideration*. Tou bolo odlíšiť vynútiteľné sľuby od nevynútiteľných, pričom kritériom mala byť primárne ich úplatnosť. Pokiaľ však k tomu, aby sľub bol považovaný za úplatný stačí, aby za neho bolo poskytnuté „zrnko korenia“, tak zmysluplnosť rozlišovacieho kritéria sa akosi vytráca. Spochybňovanie tohto pravidla sa odráža aj v podozrievavom prístupe súdov k predstieraným/simulovaným obchodom (tzv. *pseudo-bargains*), pri ktorých niekoľko sto dolárov je vymenených za jeden cent.¹⁸⁰

Každopádne, aj keď teda podľa tradičného výkladu zrnko korenia môže predstavovať dostačujúcu *consideration*, existujú určité veci, ktoré sú z právneho hľadiska považované za nedostatočné – ako napríklad prirodzená náklonnosť,¹⁸¹ plnenie čisto morálnych záväzkov¹⁸² či splnenie už existujúcej povinnosti.¹⁸³

Anglo-americké právo tradične nepovažovalo morálne záväzky za dostatočnú *consideration*. Pod vplyvom prirodzeno-právnej teórie došlo koncom 18. storočia pod vedením Lorda Mansfielda k snahe zovšeobecniť vynútiteľnosť nerecipročných sľubov medzi príbuznými. Podľa zástancov tohto prístupu *consideration* spočívala v prirodzenej láske či náklonnosti medzi ľuďmi. Takéto tendencie sa sporadicky objavili aj v minulosti, keď niektorí sudcovia považovali „čestnosť“ či „správnosť vecí“ za postačujúcu *consideration*.¹⁸⁴ Vo všeobecnosti sa však nepresadili. Väčšina

¹⁷⁷ TREITEL, G. *The Law of Contract*. 9th edition, London: Sweet & Maxwell, 1995, s. 79

¹⁷⁸ **Thomas v Thomas (1842) 2 QB 851**

¹⁷⁹ **Chappel & Co v Nestlé (1960) AC 87**

¹⁸⁰ Pozri napr. rozsudok v spore **Schnell v Nell (1861) 17 Ind. 29**. Výpovedným je taktiež posun, ku ktorému došlo v amerických kodifikáciách zmluvného práva (tzv. *Restatements of Contract*). Kým *Rest 1st* uvádza ako príklad k ustanoveniu §84, že 1 dolár je dostatočnou *consideration* za majetok v hodnote 5 000 dolárov, *Rest 2nd* v príklade k §71 stanoví, že kniha v hodnote 1 dolár nepredstavuje dostatočnú *consideration* za získanie 1 000 dolárov. VON VON MEHREN, Arthur. “Formal Requirements.” *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 10. Tubingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1998, s. 49.

¹⁸¹ **Bret v JS (1600) Cro Eliz 756**

¹⁸² **Dougherty v Salt (1919) 227 N.Y. 200**

¹⁸³ **Stilk v Myrick (1809) 2 Camp 317, 6 Esp 129**

¹⁸⁴ **Hawkes v Saunders (1782) 1 Cowp. 289** MOLLER, Mark. „Sympathy, Community, and Promising: Adam Smith's Case for Reviving Moral Consideration“ [online] *University of Chicago Law Review*, Vol. 66, No. 1. Winter, 1999, s. 213-241[cit. 27/10/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1600389>, s. 213.

právníkov bola totiž toho názoru, že láska, priateľstvo či náklonnosť nie sú dostatočným základom právnej vynútiteľnosti sľubov.¹⁸⁵ Takéto city by totiž v zásade mali existovať medzi všetkými ľuďmi, čo by potom k všeobecnej záväznosti všetkých sľubov.¹⁸⁶ Napriek tomu otázka vynútiteľnosti morálnych záväzkov stále nie je jednoznačne rozhodnutá. Aj v rozsudkoch z 20. storočia sa nájdu príklady rozhodnutí, v ktorých morálne záväzky sú označené za postačujúcu *consideration* na podporu daného sľubu.¹⁸⁷

Otázka vynútiteľnosti morálnych záväzkov súvisí so širšou problematikou vynucovania bezúplatných sľubov. Ako bolo uvedené v úvode tejto časti, podľa doktríny *consideration* sú bezúplatné sľuby v zásade nezáväzné. Prečo tomu tak je, nie je v teórii jednoznačne zdôvodnené. K častým argumentom patrí, že tieto sľuby sú často impulzívne a nepremyslené; väčšinou k nim dochádza vo veľmi osobných vzťahoch, pričom sudcovia nie sú (údajne) schopní objektívne posúdiť a náležite chrániť očakávania plynúce z lásky či priateľstva; a v neposlednom rade právna vynútiteľnosť takýchto sľubov by znižovala ich špeciálnu povahu.

Existujú však pádne psychologické, morálne i ekonomické dôvody, ktoré čiastočne spochybňujú tieto argumenty. Keďže emocionálne interakcie zahŕňajú aj rozumovú stránku, nemusia byť nutne impulzívne či neuvážené. Tvorcovia Princípov európskeho zmluvného práva (*Principles of European Contract Law, PECL*) poukazujú na empiricky overenú skutočnosť, že „bláznivé sľuby učené osobami, ktoré sú príčetné, sú tak zriedkavé, že je možné ich ignorovať, a zároveň ani existencia formalít negarantuje, že zmluva je rozumná.“¹⁸⁸ Podľa Adama Smitha navyše sľubovanie môže slúžiť ako určitý indikátor (*signaling device*), ktorý umožňuje sudcom objektívne zhodnotiť, aké očakávania sú s daným vzťahom spojené.¹⁸⁹ Okrem toho, z morálneho hľadiska, je dodržovanie sľubov medzi blízkymi osobami (ktoré sú často bezúplatné) ešte viac žiaduce ako plnenie ostatných sľubov. Predstavitelia ekonomickej analýzy práva zas poukazujú na to, že z ekonomického hľadiska je vynucovanie bezúplatných sľubov (za určitých okolností) prospešné jednak preto, že zvyšuje istotu jednotlivcov, ktorým sú dané sľuby adresované, jednak preto, že zvyšuje celkový spoločenský blahobyt.¹⁹⁰

¹⁸⁵ **Harford v Gardiner (1589) LI MS Hill 123b f.85; Eastwood v Kenyon (1840) 11 A & E 438**

¹⁸⁶ IBBETSON, David. *A Historical Introduction to the Law of Obligation*. New York: Oxford University Press, 1999, s. 145.

¹⁸⁷ **Webb v McGowinn (1935) 27 Ala.App. 82, 168 So. 196**

¹⁸⁸ LANDO, O – BEALE, H. (editors). *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. Combined and Revised. The Hague: Kluwer Law International, 2000, komentár k článku 2:101, písmeno E.

¹⁸⁹ MOLLER, Mark. „Sympathy, Community, and Promising: Adam Smith's Case for Reviving Moral Consideration“ [online] *University of Chicago Law Review*, Vol. 66, No. 1. Winter, 1999, s. 213-241[cit. 27/10/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1600389>, s. 226.

¹⁹⁰ Napríklad, keď veriteľ sľúbi svojmu bankrotujúcemu dlžníkovi, že mu svoj dlh môže splácať postupne, je spoločensky prínosné, aby takýto sľub bol právne vynútiteľný. V opačnom prípade by dlžník rovno vyhlásil bankrot a veriteľ by o svoje peniaze prišiel. POSNER, Richard. „Gratuitous Promises in Economics and Law“ in *The Economics of Private Law: The Collected Economic Essays of Richard A. Posner*, Volume Two, Northampton: Edward Elgar Publishing Limited, 2001.

Pravidlo, že splnenie už existujúcej povinnosti nie je dostatočnou *consideration* (tzv. *pre-existing duty rule*) úzko súvisí s požiadavkou existencie ujmy – ten, kto plní to, k čomu je už aj tak zaviazaný, tým neutrpí žiadnu dodatočnú ujmu. Môže sa pritom jednať o plnenie zákonnej povinnosti, plnenie záväzku voči druhej strane či voči tretej osobe. V prípade zákonných povinností toto pravidlo napomáha dodržiavaniu verejného poriadku, keďže neumožňuje implicitnú toleranciu neplnenia zákonných povinností. Preto napríklad odmeny ponúkané policajtom za zaistovanie bezpečnosti (čo je ich zákonnou povinnosťou) nie sú právne vynútiteľné.¹⁹¹ Avšak ani toto pravidlo sa neuplatňuje konzekventne. Sú známe prípady, keď sudcovia uznali za právne vynútiteľné aj odmeny vypísané na poskytnutie informácii, ktoré by mohli prispieť k dosiahnutiu zločincov. A to aj napriek tomu, že v danej dobe neposkytnutie týchto informácii bolo protizákonné.¹⁹² Niekedy je táto nekonzistencia vysvetľovaná poskytnutím určitého „nadštandardného“ plnenia, ktoré ide nad rámec zákonnej povinnosti. Ako príklad pomerne absurdnej argumentácie tohto druhu možno uviesť prípad matky, ktorej bývalý manžel sľúbil platiť libru týždenne, ak zaistí, že bude o dieťa postarané a že bude šťastné. Kým starostlivosť o dieťa bola matkinou zákonnou povinnosťou, matka išla nad rámec tejto povinnosti tým, že sa starala o dieťa tak, aby bolo šťastné.¹⁹³

Pokiaľ ide o plnenie už existujúcej (zmluvnej) povinnosti voči druhej strane, *pre-existing duty rule* chráni toho, voči komu má byť povinnosť splnená, pred nátlakom, či vydieraním. Klasickým príkladom sú vzbury námorníkov, ktorí sa dožadovali zvýšenia mzdy pod hrozbou, že ďalej nebudú pokračovať. Súdny však pristupovali rôzne k vynucovaniu sľubov, ktoré si námorníci takto vymohli. V známom spore zo začiatku 19. storočia¹⁹⁴ kapitán sľúbil rozdeliť ôsmym členom posádky mzdu dvoch námorníkov, ktorí loď opustili. Po skončení plavby však svoj sľub nesplnil a súd mu dal za pravdu s tým, že tí námorníci, ktorí na lodi zostali, boli naďalej viazaní pôvodnou zmluvou, podľa ktorej boli povinní vynaložiť všetko úsilie na to, aby loď v bezpečí doplávala do cieľa, a to aj v prípade mimoriadnych okolností. Keďže si len splnili svoju už existujúcu povinnosť voči kapitánovi lode, neposkytli žiadnu *consideration* za sľúbené zvýšenie mzdy. Opačne však situáciu posúdil súd v spore o pol storočia neskôr.¹⁹⁵ Keď takmer polovica posádky dezertovala, kapitán zvyšným členom sľúbil zvýšenie mzdy, ak plavbu dokončia. Svoj sľub potom odmietol splniť s tým, že námorníci len plnili svoju povinnosť. Súdn však *consideration* našiel práve v ochote námorníkov dokončiť plavbu aj za extrémnych okolností.

Rozhodovanie súdov v týchto prípadoch býva do istej miery ovplyvnené uplatniteľnosťou inštitútu nátlaku/donútenia (*duress*, resp. *economic duress*). Kedysi bolo jeho vymedzenie

¹⁹¹ **Morgan v Palmer (1825) 2 B & C 729, 736**

¹⁹² **England v Davidson (1840) 11 A. & E. 856**

¹⁹³ **Ward v Byham (1956) 1 WLR 496**

¹⁹⁴ **Stilk v Myrick (1809)**

¹⁹⁵ **Hartley v Ponsonby (1857) 7 E & B 872**

pomerne úzke, takže zahŕňal iba fyzické násilie či jeho hrozbu, prípadne protiprávne obmedzenie osobnej slobody. Z tohto dôvodu súdy obozretne posudzovali akékoľvek indikácie toho, že strany v skutočnosti nejednali dobrovoľne. V prípade podozrenia, že k uzatvoreniu dohody došlo pod nátlakom, súdy ju odmietli vynútiť s odôvodnením, že je neplatná kvôli absencii *consideration*. V priebehu 20. storočia sa postupne rozšíril okruh prípadov, na ktoré sa vzťahuje inštitút nátlaku, a tak sa zdá byť čoraz menej opodstatnené, aby súdy „preventívne“ nevynucovali zmluvy, u ktorých existuje riziko donútenia. V mnohých prípadoch bežnej obchodnej praxe je totiž prospešné pre obe strany, aby došlo zmene zmluvy, aj keď zdanlivo to vyzerá tak, že z nového riešenia profituje len jedna strana. Zástancovia tohto prístupu¹⁹⁶ upozorňujú na to, že za určitých okolností zmluvné strany, „ktoré sa riadia ekonomickými imperatívmi preferujú znížiť svoje straty radšej než získať Pyrrhovo víťazstvo tým, že budú trvať na svojich zákonných právach... [v tomto] staré právo prinieslo predvídateľnosť jedine za cenu ignorovania ekonomickej reality.“¹⁹⁷

Uvedené príklady nekonzistentného výkladu a aplikácie inštitútu, ako aj netransparentnosti v argumentácii sudcov¹⁹⁸ majú historické korene. Pôvodnou funkciou inštitútu *consideration* bolo umožniť prechod od formálnosti zmluvného práva k jeho neformálnosti, a pritom stanoviť určité limity na všeobecnú vynútiteľnosť sľubov, ktorá sa zdala byť neudržateľnou. Bolo potrebné jasne stanoviť, ktoré sľuby sú hodné právnej ochrany a ktoré nie. Anglo-americké právo našlo riešenie v inštitúte *consideration*. Neformálne sľuby, za ktoré nebola poskytnutá žiadna protihodnota, t.j. neboli „podporené“ žiadnou *consideration*, neboli záväzné. Očakávalo sa, že *consideration* bude jednoduchším a praktickejším kritériom ako napríklad skúmanie, či strany mali vážny úmysel vytvoriť právny záväzok.¹⁹⁹ Časom sa však ukázalo, že takéto riešenie nie je zmysluplné či spravodlivé v každej situácii. Sudcovia neraz stáli pred otázkou, prečo by vážne mienený, premyslený sľub nemal byť vynútiteľný len preto, že niekto výmenou zaň neodovzdal sľubujúcemu zrnko korenia? Viacerí z nich došli k záveru, že doktrína *consideration* je vlastne nadbytočná, keďže poskytnutie *consideration* má v podstate slúžiť iba ako dôkaz toho,

¹⁹⁶ V tejto súvislosti sa za prelomové považuje rozhodnutie v spore **Williams v Roffey Bros. & Nicholls Contractors Ltd. (1991)**, ktorý je popísaný vyššie v texte. Týmto rozhodnutím však nebol prekonaný princíp, ktorý sa uplatnil vo **Foakes v Beer (1884)**, keďže v tomto spore sa naň žiadna zo strán neodvolávala.

¹⁹⁷ ADAMS, John – BROWNSWORD, Roger. “Contract, Consideration and the Critical Path,” [online] *The Modern Law Review* Vol. 53, No. 4. July, 1990, s. 536-542 [cit. 19/10/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1096743>, s. 540-541.

¹⁹⁸ Netransparentnosť možno vnímať napríklad v tom, že sudcovia tvrdia, že vynucujú len tie zmluvy, v ktorých si strany vymenia, resp. sľúbia niečo za niečo – t.j. na princípe reciprocity, avšak v skutočnosti vynucujú zmluvy z úplne iných dôvodov, ako napríklad spoľahnutie sa na sľub (*detrimental reliance*), spravodlivosť (*fairness*) atď.

¹⁹⁹ BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965, s. 227.

že strany mysleli svoje jednanie vážne.²⁰⁰Túto hypotézu podporuje i skutočnosť, že v prípade formálnych zmlúv, kde vážnosť úmyslu je zaistená splnením predpísaných formalít, nedostatok *consideration* nie je prekážkou ich platnosti. Pri takejto interpretácii by taktiež dávalo väčší zmysel aj kontroverzné „pravidlo zrnka korenia“ – poskytnutie niečoho, čo má hoci aj nominálnu hodnotu slúži ako náhrada za formalitu, keďže istým spôsobom dokazuje, že strana svoj sľub myslela vážne.²⁰¹ Avšak, ak je možné vážnosť úmyslu dokázať ináč, nedostatok *consideration* by nemal brániť tomu, aby záväzok bol právne vynúiteľný. K podobnému záveru prišli aj právni komparatisti Zweigert a Kötz pri analýze americkej „teórie zjednávania.“ Podľa nich je v skutočnosti dôležité zistiť, či existuje objektívna indikácia, že strany mali vážny úmysel uzatvoriť záväznú dohodu, a to nezávisle na tom, či reálne došlo medzi nimi k vyjednávaniu, alebo toto vyjednanie len predstierali.²⁰²

S alternatívnym vysvetlením (ktoré však tiež neostalo bez kritiky) prišiel profesor Atiyah. Podľa neho súdy vynucovali sľuby vtedy, keď našli dosť dobrý dôvod na to, aby ich vynútili. Keď naopak takýto dôvod (z rôznych príčin) nenašli, tak sľub nevynútili. Preto podľa Atiyaha „sa javí ako veľmi pravdepodobné, že keď súdy prvýkrát použili pojem ‘consideration’, nemysleli tým nič viac ako to, že existoval ‘dôvod’ na vynútenie daného sľubu.“²⁰³

Z hľadiska právnej istoty tento stav nie je optimálny, keďže strany sporu vopred nevedia, či sudca, ktorý bude rozhodovať v ich prípade bude mať tendenciu k formálnemu alebo k viac realistickému výkladu a aplikácii inštitútu *consideration*.²⁰⁴

V priebehu 20. storočia dochádza k oslabovaniu role *consideration* v zmluvnom práve. V snahe dosiahnuť spravodlivé riešenie sporu,²⁰⁵ sudcovia v praxi obchádzajú mnohé klasické pravidlá

---

²⁰⁰ Porovnaj so zdôvodnením Lorda Mansfielda v známom obchodnom spore **Pillans v Van Mierop (1756) 3 Burr. 1663** či so závermi Lorda Wrighta v jeho eseji o tom, či by doktrína *consideration* mala byť zrušená: „Vedecká alebo logická teória zmluvy by podľa mňa za test zmluvného úmyslu mala považovať odpoveď na základnú otázku, či (v danom prípade) existuje premyslený a vážny úmysel uzatvoriť záväznú zmluvu, ktorý nie je ani protizákonný, ani nemorálny a nie je narušený omylom, podvodom či nátlakom.“ WRIGHT. „Ought the Doctrine of Consideration to Be Abolished from the Common Law?“, [online] *Harvard Law Review* Vol. 49, No. 8, Jun 1936, s. 1225-1253 [cit. 13/09/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1333022>.

²⁰¹ Porovnaj s FULLER, Lon. “Consideration and Form,” [online] *Columbia Law Review*, Vol. 41, No. 5, May, 1941, s. 799-824 [cit. 30/11/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1117840>.

²⁰² ZWIEGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 391

²⁰³ ATIYAH, Patrick. *Essays on Contract* [online] Oxford: Clarendon, 1986 [cit. 10/11/2012] URL: http://solo.bodleian.ox.ac.uk/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=OXVU1&docId=oxfaleph019320683,s.181-182.

²⁰⁴ V tejto súvislosti je zaujímavý už spomínaný článok dvoch britských profesorov práva, ktorý okrem ideológií zmluvy popisuje dopad tzv. „sudcovských ideológií“ na interpretáciu a aplikáciu právnych inštitútov. ADAMS, John – BROWNSWORD, Roger. “Ideologies of Contract Law,” *Legal Studies*, 7, 1987, s. 205-223.

²⁰⁵ T.j. dosiahnuť tzv. vecnú/hmotnú spravodlivosť (*substantive justice*). V spoločnostiach, ktoré kladú dôraz na autonómiu osôb, by sa súdy mali principiálne zaoberať otázkami procesnej spravodlivosti (*procedural justice*), a tým zaisťovať spravodlivosť vecnú/hmotnú (*substantive justice*). VON MEHREN, Arthur. “Formal Requirements.” *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 10. Tubingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1998, s. 48.

„inovatívnym“²⁰⁶ výkladom či nachádzaním *consideration* i v prípadoch, kde neexistuje (tzv. „*inventing*“ *consideration*). Dochádza taktiež k znižovaniu formálnych nárokov na tzv. *specialty contracts* a k vzniku nových inštitútov (ako napr. *promissory estoppel*²⁰⁷), ktoré znižujú praktický dopad inštitútu *consideration*. Zároveň sa v zmluvnom práve čoraz viac presadzujú ďalšie elementy zmluvy ako návrh, prijatie návrhu, úmysel vytvoriť právny záväzok, absencia nátlaku či donútenia, ktoré preberajú niektoré z funkcií kedysi vyhradených pre *consideration*. To neraz vedie k zmätku, keďže funkcie jednotlivých inštitútov sa prelínajú. Vzhľadom k tejto situácii nemožno nesúhlasiť s konštatovaním profesora Simpsona: „*there is something to be said for throwing out old doctrine when importing new.*“²⁰⁸

Okrem definície a interpretácie pojmu *consideration* sa tak v priebehu histórie zmenila aj jeho funkcia v zmluvnom práve, t.j. z nástoja, ktorý mal plniť primárne procedurálnu rolu sa stal nástroj na zaistovanie vecnej/ hmotnej spravodlivosti (*substantive justice*). Zweigert a Kötz sú toho názoru, že to, čo v skutočnosti irituje kritikov doktríny *consideration*, sú „umelé prírastky, ktoré nadobudla v priebehu času v dôsledku toho, že bola používaná k nečakaným účelom.“²⁰⁹

3.3.4 *Consideration* ako náprotivok kauzy

Ako som avizovala v úvode, inštitúty *consideration* a kauzy bývajú v právnej literatúre stotožňované resp. považované za náprotivky.

V právnej komparatistike býva kauza spolu s *consideration* často zmieňovaná v súvislosti s odlišovaním právne záväzných zmlúv od nezáväzných dohôd/ sľubov.²¹⁰ S týmto problémom sa museli nejakým spôsobom vysporiadať všetky právne systémy (ako bolo naznačené v historickom exkurze). Niektoré systémy k riešeniu tohto problému použili kauzu, iné *consideration* prípadne nejaké iné právne nástroje. Výsledky porovnávacích štúdií právnych poriadkov ukazujú, že kľúčovou otázkou obvykle býva, či strany mysleli svoje sľuby vážne, t.j. či

---

²⁰⁶ Ako sa Lord Wilberforce vyjadril v rozsudku k sporu **Satterthwaite (A.N.) & Co. Ltd. v New Zealand Shipping Co. Ltd. (The Eurymedon) (1975) AC 154**: „Anglické právo, oddané značne technickej a schematickej doktríne zmluvy, pri aplikácii uplatňuje praktický prístup, často za cenu násilného prispôbovania faktov tak, aby pasovali do vopred definovaných rámcov návrhu, prijatia a *consideration*.“

²⁰⁷ *Promissory estoppel* je pôvodom inštitútom ekvity, ktorý vznikol na základe „viac racionálnej a menej technickej“ aplikácie inštitútu *consideration* ekvitnými súdmi. GORDLEY, James. „Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.“ *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 21. Sudcovia začali postupne vynucovať aj sľuby, ktoré síce neboli podporené *consideration*, ale ich adresát jednal k svojej ujme spoliehajúc sa na sľub, ktorý mu bol daný (tzv. *detrimental reliance*). Možnosťami uplatnenia tohto inštitútu sa zaoberal sudca Denning v známom prípade **Central London Property Ltd. v High Trees House Ltd. (1947) KB 130**. V súčasnom anglickom práve platí, že *promissory estoppel* slúži iba ako „štit, nie meč“, t.j. je možné použiť ho iba na obranu voči žalobe, nie ako dôvod žaloby. V americkom či austrálskom práve je uplatnenie tohto inštitútu širšie.

²⁰⁸ MCKENDRICK, Ewans. *Contract Law*, 3rd edition, New York: Palgrave, 2000, s. 75.

²⁰⁹ ZWIEGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 398.

²¹⁰ Porovnaj s MARKESINIS, Basil. „Cause and Consideration: A Study in Parallel.“ *Cambridge Law Journal*, Vol. 37, No. 1, April 1978, s. 55. Podobne v ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 556.

mali úmysel vytvoriť právne záväznú dohodu. K tomu, ako zistiť tento vážny úmysel strán je možné pristupovať v zásade dvojakým spôsobom. Právo môže trvať buď na splnení určitých objektívnych požiadaviek, alebo to môže zveriť súdom ako faktickú otázku a poveriť ich, aby vážny úmysel strán posudzovali prípad od prípadu na základe dokazovania. Medzi objektívne požiadavky typicky patrí splnenie formálnych náležitostí, existencia a dokázanie kauzy (ako typizovaného objektu zmluvy) alebo *consideration* (ako *quid pro quo*).²¹¹ Splnenie týchto objektívnych požiadaviek, potom slúži ako indikátor vážneho úmyslu, čiže zakladá (ne)vyvrátiteľnú domnienku, že strany vážny úmysel mali.

Oba inštitúty v podstate vznikli za rovnakým účelom – mali nastaviť limity neobmedzenej vynútitel'nosti sľubov.²¹² Proces, akým vznikli, bol však odlišný. Zatiaľ, čo doktrína kauzy bola výsledkom myšlienkovvej pedantnosti scholastikov a predstavovala teoreticko-právnu koncepciou podloženú filozoficko-teologickými úvahami²¹³, doktrína *consideration* bola sformulovaná až pár storočí po tom, čo sa tento inštitút začal používať ako pragmatický nástroj pri rozhodovaní právnych sporov vyplývajúcich zo zmluvných vzťahov.²¹⁴ Z koncepčného hľadiska sa teda jedná o odlišné inštitúty.

Medzi právnymi teoretikmi sa už dlhú dobu vedú spory o to, či vývoj týchto inštitútov bol vzájomne ovplyvnený, alebo nie. Profesor Lorenzen začiatkom 20. storočia tvrdil, že doktrína *consideration* má svoj pôvod v anglo-americkom práve (resp. v *common law*) a nebola ovplyvnená princípmi rímskeho či kontinentálneho práva.²¹⁵ S týmto záverom však nesúhlasí profesor Zimmermann, podľa ktorého „požiadavka kauzy sa stala nedeliteľnou súčasťou anglického *common law*... vo forme doktríny *consideration*.“²¹⁶ Tento názor podporuje i Willis, ktorý upozorňuje na to, že už v 16. storočí kancelári ekvitných súdov (bývalí duchovní) premietali do *consideration* princípy rímskeho a kanonického práva. Aj keď ich teórie neboli totožné s tými rímsko-právnymi, vyvinuli sa z nich a boli im podobné.²¹⁷ Vplyv kontinentálneho

---

²¹¹ Preto niektorí komparatisti navrhujú: „Systém porovnávacej právnej vedy musí obsahovať kategóriu, ktorá zahŕňa ‘formu’, ‘kauzu’ a ‘consideration’ a zároveň naznačuje, že sa zaoberá odlišovaním právne záväzných prejavov vôle od obyčajných spoločenských vyjadrení: možno názov ‘indikátory vážnosti’ by splnil tento účel.” ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 44.

²¹² Porovnaj s ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 555.

²¹³ Porovnaj s MARKESINIS, Basil. “Cause and Consideration: A Study in Parallel.” *Cambridge Law Journal*, Vol. 37, No. 1, April 1978, s. 55.

²¹⁴ GORDLEY, James. “Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.” *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 20.

²¹⁵ LORENZEN, Ernest. “Causa and Consideration in the Law of Contract” [online]. *The Yale Law Journal*, Vol. 28, No. 7, May, 1919, s. 621-646 [cit. 22/11/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/78677>, s. 636.

²¹⁶ ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 554.

²¹⁷ WILLIS, Hugh. „What Is Consideration in the Anglo-American Law of Contracts?: A Historical Summary” [online]. *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, Vol. 72, No. 3, March, 1924, s. 245-262. [cit. 19/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/3314479>, s. 249.

práva na anglo-amerických právnikov bol výrazný i v neskoršej dobe. Keď koncom 18. storočia začali anglo-americkí právnici písať rozsiahle spisy o zmluvnom práve, často pri citovaní diel kontinentálno-právnej proveniencie stotožňovali *consideration* s kauzou úplatných zmlúv.

Pokiaľ ide o funkciu týchto inštitútov v súčasnom práve, pri ich komparácii je potrebné vziať do úvahy rozdielne poňatie zmluvy v príslušných právnych systémoch. Kontinentálne právo vychádza z konsenzuálneho poňatia zmlúv. Zmluvy vznikajú dohodou strán – ich vzájomným súhlasom. Podľa niektorých autorov tak kauza plní iba subsidiárnu rolu pri vzniku zmlúv, keďže v podstate iba „vysvetľuje“ platnosť záväzkov.²¹⁸ Anglo-americké zmluvné právo naproti tomu stojí na recipročných sľuboch. Existencia dostatočnej *consideration* je tak podmienkou vzniku platnej zmluvy. V tomto zmysle je možné tvrdiť, že *consideration* slúži k vylúčeniu neformálnych bezúplatných sľubov z režimu právnej ochrany. K týmto sľubom pritom patria nielen dary poskytnuté zo štedrosti či vd'ačnosti ale aj jednostranné záväzky obchodných parterov motivované ekonomickými imperatívmi. Inštitút kauzy k tomuto účelu neslúži. Kauza nemusí mať ekonomickú hodnotu, a tak zámer štedrosti či plnenie morálneho záväzku sú považované za dostačujúce.

Na rozdiel od *consideration* kauza zohráva úlohu pri typizácii zmlúv ako aj pri kontrole ich zákonnosti či mravnosti. Objektívne chápaná kauza – ako zovšeobecnená motivácia strán²¹⁹ – pomáha pri určení zmluvného typu. Subjektívne chápaná kauza (ktorá v podstate splýva s motívom²²⁰) slúži pri posudzovaní toho, či strany svojou dohodou neporušujú/ neobchádzajú zákon resp. či ich jednanie nie je v rozpore s dobrými mravmi alebo verejným poriadkom.

Podobnú funkciu plnia oba inštitúty pri posudzovaní ekvivalencie poskytnutých plnení. Súdny v zásade neskúmajú, či strany uzatvárajú vzájomne prospešný obchod resp. či si poskytujú adekvátne hodnoty. V anglo-americkom práve tento postoj reflektuje tzv. *peppercorn rule*, podľa ktorého stačí, že *consideration* je dostatočné, nemusí byť adekvátne. Vo francúzskom práve zas platí, že kým zmluva bez kauzy (*sans cause*) je neplatná, pokiaľ je kauza iba neprimeraná (*une simple insuffisance*) platnosti zmluvy to neprekáža.²²¹

---

²¹⁸ de MOOR, Anne. "Review: Contract and Agreement in English and French Law" [online]. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 6, No. 2, Summer, 1986, s. 275-287. [cit. 15/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/764207>, s. 284. Porovnaj taktiež so záverom komparatívnej právnej štúdie o záväznom charaktere zmlúv: „Koncept kauzy bol rozšírený, a preto zriedený, do takej miery, že sa zdá, akoby sa – či už úmyselne alebo omylom – úplne vytratil z kontinentálnych právnych systémov ako reálna dodatočná požiadavka k súhlasu a prijatiu.“ STORME, Matthias. „The Binding Character of Contracts – Causa and Consideration.“ In BAR, Christian von a Arthur HARTKAMP. *Towards a European civil code*. 2nd rev. and expanded ed. Chapter 15. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1998, s. 244

²¹⁹ 236 VON MEHREN, Arthur. "The Formation of Contract." *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 9. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 53.

²²⁰ Ako bolo uvedené v predchádzajúcom texte, podľa tradičnej doktríny *consideration* nie je možné stotožňovať s motívom; porovnaj s **Thomas v Thomas (1842)**.

²²¹ AUBERT, Jean-Luc. *Le contrat*. Paris: Dalloz, 1996, s. 76.

Táto stručná komparácia oboch inštitútov ukazuje, že názor, podľa ktorého sa jedná o náprotivky, nie je možné prijať bez výhrad, aj keď medzi kontinentálne právnou kauzou a anglo-americkou *consideration* existuje viacero zaujímavých paralel.

3.4 Kauza a *consideration* v európskom práve

Viaceré európske právne poriadky inštitút kauzy či *consideration* nepoznajú (ako napríklad už spomínané nemecké právo, ale taktiež zmluvné právo Švajčiarska, škandinávskych krajín, Škótska, atď.)²²²

V návrhoch na vytvorenie spoločného európskeho práva²²³ je badateľná tendencia k minimalizácii požiadaviek na uzatvorenie platnej a vynútitelnej zmluvy. Princípy európskeho zmluvného práva (*Principles of European Contract Law, PECL*)²²⁴ k vzniku zmluvy nevyžadujú ani kauzu, ani *consideration*.²²⁵ Podľa článku 2:101 *PECL* zmluva vzniká, ak strany majú úmysel byť právne viazané a dosiahnu pritom dostatočnej dohody/zhody,²²⁶ a to „bez akýchkoľvek ďalších požiadaviek.“

Ani Návrh spoločného referenčného rámca (*Draft Common Frame of Reference, DCFR*)²²⁷ s týmito inštitútmi pri úprave zmluvných vzťahov nepočíta. Jedným zo štyroch základných princípov, na ktorých spočíva tento návrh pravidiel európskeho súkromného práva, je princíp efektívnosti. Konkrétnym prejavom tohto princípu vo vzťahu k zmluvným stranám je okrem iného dôraz na minimálne formálne, procesné ako aj vecno-právne obmedzenia. „Absencia akejkoľvek potreby *consideration* alebo kauzy k uzatvoreniu účinnej zmluvy [*effective contract*] ... napomáha efektívnosti (a slobode!) tým, že uľahčuje stranám dosiahnuť právne dôsledky, ktoré chceli, spôsobom, ktorý chceli, bez potreby uchýľovať sa k právnym nástrojom či skresleniam.“²²⁸ K uzatvoreniu zmluvy teda (podobne ako podľa *PECL*) stačí, ak strany majú úmysel vstúpiť do

---

²²² LANDO, O – BEALE, H. (editors). *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. Combined and Revised. The Hague: Kluwer Law International, 2000, poznámky k článku 2:101

²²³ Primárne ide o pokusy o vytvorenie spoločného súkromného práva štátov Európskej únie.

²²⁴ Princípy boli sformulované tzv. Landovou komisiou a vydané po častiach v rokoch 1995 až 2002. Ich text aj s poznámkami a komentármi je publikovaný napríklad v LANDO, O – BEALE, H. (editors). *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. Combined and Revised. The Hague: Kluwer Law International, 2000

²²⁵ Podobne, ani v medzinárodných úpravách zmluvného práva sa požiadavka kauzy či *consideration* obvykle neobjavuje. Pozri napríklad text Dohovoru OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru (*United Nations Convention on the Contracts for International Sale of Goods, CISG*), alebo Zásady medzinárodných obchodných zmlúv (*Principles of International Commercial Contracts, UNIDROIT*). Texty sú dostupné online napr. na <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/treaty.html>;

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.contract.principles.1994/doc.html#107>

²²⁶ Článok 2:107 explicitne stanovuje, že pokiaľ sľub je učený s úmyslom, že bude záväzný aj bez prijatia, tak je bez ďalšieho právne záväzný.

²²⁷ Ďalší z významných akademických projektov EÚ v oblasti súkromného práva, pripravený Študijnou skupinou pre Európsky občiansky zákonník a Výskumnou skupinou pre súkromné právo Európskeho spoločenstva (tzv. *Aquis Group*)

²²⁸ *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition*. [online] Munich: sellier. european law publishers GmbH, 2009 [cit.15/08/2012]
URL: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf, s. 95

právne záväzného vzťahu alebo vyvolať nejaký iný právny dôsledok a dosiahnu pritom dostatočnú dohodu/zhodu.²²⁹

Na záver možno zhrnúť, že definícia i funkcia inštitútu kauzy sa v priebehu histórie menila. Pôvodne predstavoval nástroj na odlíšenie vynútiteľných zmlúv od nevynútiteľných sľubov, ktorý bol podložený pedantnými scholastickými úvahami o distributívnej a komutatívnej spravodlivosti. Neskôr tieto úvahy a zdôvodnenia prestali byť pre právnikov pochopiteľné či relevantné, ale doktrína kauzy v práve pretrvala.²³⁰ Kauza však začala plniť rôzne iné funkcie, až sa stala takmer vše objímajúcim konceptom. Keďže medzičasom sa objavili nové právne inštitúty a miesto kauzy v zmluvnom práve nebolo jasne vymedzené, neraz dochádzalo k prelínaniu sa ich funkcií.

V súčasných zmluvných teóriách absentuje filozofické zdôvodnenie toho, prečo by vlastne zmluvy mali mať kauzu. Podobný problém je možné identifikovať v anglo-americkom práve v prípade inštitútu *consideration*, ktorý je s výhradami možné považovať za náprotivok kauzy pri rozlišovaní záväzných zmlúv od nezáväzných dohôd či sľubov. Nejasné teoretické podloženie doktríny *consideration* je príčinou nekonzistentnej interpretácie a aplikácie tohto inštitútu, čo následne vedie k nepredvídateľným záverom. Strany sú tak nechané napospas súdom, či budú chcieť *consideration* nájsť alebo nie. V prvom rade nie je jasné, prečo by práve bezúplatné sľuby nemali byť právne záväzné. V druhom rade, *consideration* sa nejaví ako úplne vhodný nástroj k zaisteniu toho, aby bezúplatné sľuby neboli záväzné (keďže napríklad zrnko korenia činí transakciu úplatnou). Ako upozorňuje profesor von Mehren, pokiaľ právny systém disponuje nejakým – hoci aj veľmi neúčinným – nástrojom (tzv. *blunt tool*) k riešeniu určitého problému, pozornosť tohto systému je odpútaná od kompletnej analýzy daného problému, ktorá by mu umožnila vyvinúť adekvátne riešenie.²³¹

Podľa viacerých právnikov právny vývoj ukázal, že „tradičné štandardy pre kauzu a *consideration* sú príliš úzke.“²³² Aj preto s nimi zrejme moderné predpisy európskeho práva nepočítajú.

---

²²⁹ II. – 4:101

²³⁰ Porovnaj s „The 19th century jurists wished to explain the doctrines they had inherited without resort to philosophy and without the use of the Aristotelian terminology...they produced will theories by borrowing selectively from traditional doctrine, not by drawing on contemporary philosophy or ideology.” GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991, s. 248

²³¹ 265 VON MEHREN, Arthur. “Civil-Law Analogues to Consideration: An Exercise in Comparative Analysis.” [online] *Harvard Law Review*, Vol. 72, No. 6, Apr., 1959, s. 1009-1078 [cit. 05/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/1337951>, s. 1075.

²³² STORME, Matthias. „The Binding Character of Contracts – Causa and Consideration.“ In BAR, Christian von a Arthur HARTKAMP. *Towards a European civil code*. 2nd rev. and expanded ed. Chapter 15. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1998, s. 245

4) Implikácie pre funkciu kauzy v českom práve

Cieľom tejto záverečnej kapitoly je poukázať na implikácie predchádzajúcich dvoch kapitol pre problematiku kauzy v českom práve. Najprv sa budem venovať českej zmluvno-právnej teórii a následne posúdim vplyv tejto teórie na chápanie funkcie inštitútu kauzy v českom zmluvnom práve.

4.1 Teória zmluvy v českom práve

V českej zmluvno-právnej teórii prevláda *deskriptívny* prístup. Podľa konštatovania docentky Zuklínovej z osemdesiatych rokov minulého storočia v československej právnej teórii „chýbajú rozsiahlejšie štúdie, ktoré by na zmluvu poskytli ucelenejší a zároveň hlbší pohľad.“²³³ Na základe súčasnej českej právnej literatúry, ktorú som preštudovala, sa prikláňam k záveru, že komplexné preskúmanie problematiky zmlúv, ktoré by zahŕňalo *výkladový* prístup, stále chýba.²³⁴

České právo neobsahuje zákonnú definíciu zmluvy. Občiansky zákonník sa obmedzuje na stanovenie okamihu jej vzniku. Podľa §44 OZ

„Smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí návrhu na uzavření smlouvy nabývá účinnosti.“

Učebnice občianskeho práva definujú zmluvu ako „dvojstranný, prípadne výnimočne viacstranný právny úkon, ktorý vzniká konsenzom, t.j. úplným a bezpodmienečným prijatím (akceptáciou) návrhu na uzatvorenie zmluvy“²³⁵ Zmluvy sú považované za „typický výraz autonómie vôle subjektov.“²³⁶ Pritom podľa dôvodovej správy k návrhu nového občianskeho zákonníka základ konštrukcie súkromného a občianskeho práva spočíva práve v princípe autonómie vôle.²³⁷ Základnou funkciou zmlúv, je zaistiť „realizáciu rôznorodých osobných, hospodárskych a iných potrieb a požiadaviek zmluvných strán.“²³⁸ Za základný predpoklad

²³³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 6.

²³⁴ Vysokoškolské učebnice teórie práva sa venujú teóriam jednotlivých právnych odvetví (t.j. napríklad teórii zmluvného práva) typicky len vo veľmi obmedzenom rozsahu (ak aj áno, tak sú skôr zamerané na problematiku verejného práva, ako napr. vzťah práva a štátu). Učebnice súkromného, prípadne občianskeho práva sa zas len veľmi okrajovo zaoberajú teoreticko-právnymi otázkami.

²³⁵ ŠVESTKA, Jiří a Marta KNAPPOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1997, s. 97.

²³⁶ FIALA, Josef, Milana HRUŠÁKOVÁ a Jan HURDÍK. *Úvod do soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 137.

²³⁷ Text dôvodovej správy je k dispozícii na webových stránkach justice.cz, URL: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf

²³⁸ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek II. 4. aktualiz. a dopl. vydání, Praha: ASPI a.s., 2005, s. 29; porovnaj s ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo*

vzniku zmluvy je považovaný *konsenzus* zmluvných strán ohľadne celého obsahu zmluvy²³⁹ a ich vôľa byť právne viazanými.²⁴⁰ Zmluvný konsenzus síce „vytvára právnu podstatu zmluvy,“²⁴¹ avšak jej „platnosť“ je podmienená tým, že strany pri uzatváraní zmluvy dodržali všetky náležitosti, ktoré pre platnosť zmlúv stanoví zákon.“²⁴² Učebnice teórie práva sa taktiež zhodujú na konsenzuálnom poňatí zmluvy. Ako vysvetľuje Viktor Knapp: „Zmluva je svojou podstatou konsenzus.“²⁴³

Zhodná vôľa účastníkov (zmluvný súhlas, konsenzus) je teda „základným právotvorným elementom“ zmluvy.²⁴⁴ Z hľadiska *výkladovej* teórie zmluvy však táto odpoveď nie je vyčerpávajúca. V českej právnej literatúre, ktorú som preštudovala, som nenašla uspokojivé zdôvodnenie toho, *prečo* práve konsenzus rozhodujúcim prvkom zmluvy, prípade *prečo* právo vynucuje (resp. má vynucovať) to, na čom sa strany zhodli.²⁴⁵ Ako naznačuje prehľad teórií zmluvy v predchádzajúcom texte, odpovede na túto otázku môžu byť rôzne. Záväznosť konsenzu môže napríklad spočívať v morálnej záväznosti sľubov alebo v spoločenskej prospešnosti ich vynucovania a podobne.

V českom práve je teda zmluva z analytického hľadiska druhom dohody. Z normatívneho hľadiska je odpoveď problematická. Podľa doktrínálneho výkladu sa zdá, že poňatie zmluvy v českom práve má blízko k nemeckej teórii vôle, v ktorej dominantnú rolu zohráva súhlas strán, tzv. zmluvný konsenzus. Zároveň však české občianske (a teda aj zmluvné) právo bolo výrazne

---

hmotné. 5., jubilejný a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 127 resp. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 1405

²³⁹ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek II. 4. aktualiz. a dopl. vydání, Praha: ASPI a.s., 2005, s. 29

²⁴⁰ FIALA, J. – KINDL, M. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2007, s. 410

²⁴¹ FIALA, Josef, Milana HRUŠÁKOVÁ a Jan HURDÍK. *Úvod do soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 137

²⁴² ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejný a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 126-127

²⁴³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: Beck/SEVT, 1995, s. 143; porovnaj s GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 146; resp. s BOGUSZAK, Jiří, Jiří ČAPEK a Aleš GERLOCH. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2001, s. 116

V tomto ohľade české zmluvné právo potvrdzuje závery porovnávacích právnych štúdií, podľa ktorých v hlavných európskych právnych poriadkoch je súhlas strán nutnou podmienkou záväznej zmluvy, avšak nie je podmienkou postačujúcou. Jednotlivé právne poriadky sa však líšia v tom, aké ďalšie podmienky musia byť splnené. ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 397

²⁴⁴ LUBY, Štefan, Ján LAZAR, Peter BLAHO, Ján LAZAR, Karol RYBÁRIK a Kveta VRZGULOVÁ. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998, s. 191

²⁴⁵ Ak konsenzus je podstatou zmluvy, tak *prečo* zmluva neprestane byť automaticky platnou, ak následne jedna zo strán zmení názor a už medzi nimi konsenzus nie je?

Teoreticky by túto problematiku mohli objasniť zásady zmluvného práva. Ich doktrínálny výklad však často ponúka len čiastočné odpovede. Ako príklad možno uviesť vysvetlenie zmluvno-právnej zásady *pacta sunt servanda*. Podľa výkladu v učebnici táto zásada spočíva v tom, že sa zmluvy ako záväzne uskutočnené prejavy vôle majú dodržiavať, pričom „teoreticky bola a je táto zásada niekedy považovaná za základnú, axiomaticky danú, zásadu, z ktorej sa odvíja, resp. na ktorej spočíva celý právny poriadok.“ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek II. 4. aktualiz. a dopl. vydání, Praha: ASPI a.s., 2005, s. 35. Z uvedeného prehľadu teórií zmlúv však vyplýva, že existuje niekoľko rôznych zdôvodnení tejto „axiomatickej“ zásady.

ovplyvnené rakúskym *ABGB*, ktorý vychádza z prirodzeno-právnej tradície. Keďže výkladový prístup v českej zmluvnej teórii chýba resp. je značne obmedzený, odpoveď na normatívnu otázku záväznosti zmlúv nie je jednoznačná.

4.2 Vplyv teórie zmluvy na funkciu kauzy v českom práve

Uvedené nejasnosti ohľadne prevládajúcej teórie zmluvy v českom práve čiastočne vysvetľujú, prečo je problematické jednoznačne odpovedať na otázku, akú reálnu funkciu v zmluvnom práve kauza plní. Ak totiž nepanuje zhoda na tom, čo je podstatou zmlúv a dôvodom ich záväznosti, je sotva možné pochopiť a hodnotiť funkciu zmluvno-právnych inštitútov.

Ako najpravdepodobnejšie sa javí vysvetlenie, že v chápaní funkcie kauzy v českom práve sa prelína viacero teórií zmluvy.

Vplyv teórie vôle sa prejavuje v tom, že kauza v českom práve nie je kritériom na rozlíšenie záväzných zmlúv od nezáväzných dohôd. Na rozdiel od *Code civil*, ktorý vychádza z prirodzeno-právnej tradície, český občiansky zákonník (podobne ako nemecký *BGB*) kauzu ako podmienku platnosti zmlúv neuvádza a doktrína poskytuje protichodné názory na dôsledky jej absencie. Podľa niektorých autorov nedostatok kauzy vedie k neplatnosti zmlúv, podľa iných len spôsobuje ich nevynútiteľnosť.²⁴⁶

Súvislosť so scholastickým poňatím zmluvy možno vidieť v tom, že existencia kauzy býva stotožňovaná s vážnosťou prejavu vôle. Pre scholastikov bola absencia (spravodlivej) kauzy prejavom toho, že sľub či dohoda neboli výsledkom zrelej úvahy, a preto nemohli byť vážne mienené. Toto zdôvodnenie je v českej právnej literatúre zredukované na tvrdenie, že kde niet kauzy, tam niet vážneho prejavu vôle a naopak. Zweigert a Kötz uvádzajú ako indikátory vážnosti jednak kauzu (ako typizovaný objekt), jednak úmysel byť právne viazaný.²⁴⁷ Oba tieto inštitúty majú plniť tú istú funkciu, pričom české právo pozná oba.²⁴⁸ Vzhľadom k tomu, že v českom práve existuje samostatný inštitút úmyslu vytvoriť právny následok (resp. byť právne viazaný, §34 OZ) ako aj inštitút vážnosti prejavu vôle (§37 OZ), funkcia kauzy ako indikátora vážneho úmyslu sa javí ako duplicitná. K podobnému záveru sa prikláňali nemeckí právnici, ktorí pod vplyvom teórie vôle považovali požiadavku kauzy za nadbytočnú k požiadavke vážneho úmyslu. Vysvetlenie funkcie kauzy v českom práve ako indikátora vážneho úmyslu tak stojí niekde na pomedzí teórie vôle a scholastických úvah.

²⁴⁶ Z praktického hľadiska je pre zmluvné strany v prípade sporu v zásade jedno, či je zmluva platná, ak je nevynútiteľná. Toto rozlišovanie by dávalo zmysel v prípade dobrovoľného splnenia zmluvy a následnú snahu o vrátenie poskytnutého plnenia z dôvodu bezdôvodného obohatenia.

²⁴⁷ ZWIEGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 44 a s. 397

²⁴⁸ Hypotézu, že kauza slúži ako indikátor vážneho úmyslu, potvrdzuje do istej miery aj zákonná výnimka, na základe ktorej v prípade vybraných cenných papierov veriteľ nemusí dokazovať ich kauzu, ale svoj vážny úmysel demonštruje inak – splnením prísnych formálnych náležitostí.

Podobne ako v scholastickej teórii zmluvy, kauza v českom práve slúži k typizácii zmlúv. Scholastici rozlišovali zmluvy podľa kauzy na úplatné a neúplatné; v českom práve určenie kauzy pomáha pri podrad'ovaní zmlúv pod konkrétny zmluvný typ.

Francúzski predstavitelia teórie vôle zvykli kauzu stotožňovať s motívom strán. Toto subjektívne poňatie kauzy sa uplatňuje i v súčasnom francúzskom práve, a to napriek častej kritike. Paralelu možno nájsť aj v rímskom práve, ktoré poznalo kauzu nielen ako objektívnu ale aj ako subjektívnu kategóriu. V prípade kondikcií kauza zahŕňala predstavy strán, ich predpoklady i postranné úmysly a tento inštitút slúžil k rušeniu zmlúv z dôvodu porušovania zákona, dobrých mravov či verejného poriadku. Podobnú funkciu pripisujú kauze aj niektorí českí právnici, podľa ktorých kauza plní v českom práve predovšetkým funkciu nástroja na kontrolu zákonnosti a mravnosti.²⁴⁹ Túto funkciu ale zároveň plní inštitút účelu podľa § 39 OZ.

V inštitúte kauzy v českom práve sa teda odráža niekoľko rôznorodých koncepcií zmluvy. To do istej miery vysvetľuje pretrvávajúce nejasnosti ohľadne jej funkcie ako aj to, prečo sa v právnej doktríne objavuje vedľa seba objektívne i subjektívne poňatie tohto inštitútu.

Táto analýza poukazuje aj na širší problém, ktorý sa netýka len českého práva. Tým problémom je neuspokojivo zodpovedaná otázka skutočného zmyslu právnych inštitútov. Pokiaľ nie je jasné, k riešeniu akého problému boli vytvorené, ľahko sa môže stať, že daný problém už medzičasom riešia iné inštitúty – ako v prípade českého práva inštitút vážneho úmyslu či účelu. Vo všeobecnosti má právo tendenciu ponechať si, čo už raz bolo vytvorené. Táto tendencia je badateľná vo vývoji inštitútu kauzy v kontinentálnom práve (hlavne v práve francúzskom) ako aj doktríny *consideration* v anglo-americkom práve. Ako upozorňujú právni komparatisti: „Niekedý je riešenie vo vlastnom právnom systéme celkom nadbytočné, vymyslené akademikmi, ktorí navrhovali zákonník, iba kvôli koncepcnej ucelenosti.“²⁵⁰

---

²⁴⁹ Avšak v českom práve je táto kontrola prostredníctvom kauzy značne obmedzená v prípade tzv. abstraktných záväzkov. Na rozdiel od scholastikov, ktorí odmietali vynucovať záväzky, ktorých kauza nebola známa, české právo ynucuje aj abstraktné záväzky.

²⁵⁰ ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, s. 35.

Záver

V priebehu právnych dejín bolo sformulovaných mnoho teórii zmluvy. Líšia sa jednak v tom, čo pokladajú za zmluvu, jednak v zdôvodnení toho, *prečo* by právo malo práve také zmluvy vynucovať. Dobrá zmluvná teória umožňuje hlbšie pochopiť podstatu zmluvy, zmluvného práva i jeho jednotlivých inštitútov. Nie každý inštitút dáva zmysel v každej zmluvnej teórii. V prípade, že zmysel nedáva, možností riešenia je niekoľko – inštitút je možné zrušiť, alebo jeho výklad a funkciu (viac či menej úspešne) pozmeniť. Ako príklad môžu slúžiť kauza a *consideration*, ktorých vývoj poukazuje na tendenciu ponechávať v práve už raz vytvorené inštitúty. Tie isté pojmy však v priebehu času označujú iné skutočnosti. Definícia inštitútov sa postupne mení tak, aby zodpovedala aktuálnemu poňatiu práva, a v súvislosti s tým sa mení aj ich účel a funkcia. Po určitom čase však prestáva byť celkom jasné, k čomu presne dané inštitúty majú slúžiť a či by k danému účelu nebolo vhodnejšie použiť iné právne nástroje.

Podľa právnych komparatistov sa v súčasnom zmluvnom práve (okrem ďalších vplyvov) prelínajú rímsko-právne zásady, pedantné scholastické doktríny ako aj individualizmus teórie vôle. Historický vývoj kauzy ukazuje, ako sa jej chápanie v jednotlivých obdobiach menilo. Z pôvodne heterogénneho inštitútu rímskeho práva vytvorili stredovekí právnici (kreatívnym výkladom rímskych textov) doktrínu, podloženú aristotelovskou filozofiou a učením Tomáša Akvinského. Doktrínu kauzy prebrali predstavitelia prirodzeného práva (aj keď už nepoužívali aristotelovskú terminológiu) a časom sa tento inštitút rozšíril do viacerých právnych poriadkov kontinentálnej Európy. Postupne sa však doktrína kauzy odtrhla od svojich filozofických koreňov a predstaviteľom konsenzuálnej teórie vôle prestávala dávať zmysel úplne.

V rímskom práve sa kauza používala v rôznych súvislostiach – v prípade inominátnych zmlúv predstavovala *poskytnuté protiplnenie*, bez ktorého by tieto zmluvy neboli platné, v prípade stipulácie bola jej *účelom* či *dôvodom*. Kauza zároveň slúžila ako nástroj na zrušenie zmlúv, ktoré boli založené na mylných predpokladoch, sledovali účel k naplneniu, ktorého nedošlo, prípadne ktorých účel bol nemravný.

Podľa Baldovej stredovekej doktríny mala kauza slúžiť k rozlíšeniu záväzných zmlúv od nezáväzných sľubov. Záväzná zmluva bola len tá, ktorá mala „dobrú“ kauzu, t.j. dobrý dôvod. Tou bol buď (rozumný) zámer štedrosti alebo ekvivalentná výmena. Dôležité bolo objektívne posúdenie skutočnosti, nie vnútorné pohnútky strán či ich vzdialené ciele. Kauza tak slúžila ako záruka istej spravodlivosti (či už distributívnej alebo komutatívnej). Zároveň – ako určitý indikátor vážneho úmyslu – chránila ľudí pred nechceným vstupom do právnych záväzkov. Predpokladalo sa totiž, že ak si strany vymenili niečo zjavne neprimeranej hodnoty, tak to

nemohli myslieť vážne, rovnako ako keď niekto inému ľahkovážne prisľúbi veľký dar. Takéto záväzky podľa scholastikov boli bez kauzy, a teda nevynútiteľné.

V teórii vôle sa kauza stala v podstate nadbytočným elementom pri uzatváraní zmluvy. Nemeckí predstavitelia tejto teórie inštitút kauzy odmietli úplne; pre francúzskych právnikov tvrdenie, že zmluva musí mať kauzu, znamenalo v podstate to isté, ako že strany musia mať nejaký dôvod či motív k tomu, aby ju uzatvorili.

V súčasnom európskom zmluvnom práve plní kauza rôznu funkciu: V rakúskom práve je kauzou *hospodársky cieľ/ účel* transakcie. Platné sú platné iba kauzálne záväzky – zmluva, čo nemá kauzu je nielen nevynútiteľná, ale je neplatná. Kauza nemusí byť v zmluve vyjadrená, ale v tom prípade musí byť zistiteľná z okolností, za akých bola zmluva uzatvorená.

Vo francúzskom práve doktrína kauzy pretrvala aj napriek opakovanej kritike. Kauza nie je jednoznačne definovaná a plní niekoľko rôznych funkcií. Podľa *Code civil* je povinnou náležitosťou platnej zmluvy. V tomto zmysle predstavuje protihodnotu, ktorú si strany vymieňajú, alebo štedrý úmysel darcu. Do určitej miery tak pretrváva jej stredoveká funkcia – zaisťovať substantívnu spravodlivosť. Zároveň sa používa k rušeniu zmlúv, ktorých predmet bol zmarený, alebo pri ktorých strany omylom predpokladali isté skutočnosti, ktoré nezodpovedali realite. V neposlednom rade slúži ku kontrole zákonnosti a mravnosti zmlúv. Takto subjektívne chápaná kauza je veľmi blízka (ak nie totožná) motívu strán, ktorý ich viedol k uzatvoreniu zmluvy.

Nemecké právo inštitút kauzy odmietlo ako nadbytočný už v 17. storočí a ani dnes ho nepoužíva pri úprave zmluvného práva. Kauza tu nie je povinným elementom platných zmlúv.

Anglo-americké právo kauzu nepozná. Avšak inštitút *consideration*, ktorý je charakteristickým prvkom *law of contract* býva často označovaný za náprotivok kauzy. Stotožňovanie týchto dvoch inštitútov je však zavádzajúce. V istom zmysle síce kauza a *consideration* vznikli za tým istým účelom, t.j. ako kritérium na odlíšenie vynútiteľných zmlúv od nezáväzných dohôd či sľubov. Avšak z koncepcného hľadiska sa jedná o značne odlišné inštitúty, ktorých funkcie v súčasnom práve sa v mnohom líšia. Inštitút *consideration* bol pôvodne pragmatickým nástrojom k riešeniu konkrétneho problému. Postupne sa však z neho stala doktrína podložená nejasnými teóriami, ktorej zmysel je často kritizovaný.

Pokiaľ ide o súčasné návrhy spoločného súkromného európskeho práva, tieto s kauzou ani s *consideration* pri uzatváraní zmlúv nepočítajú.

Vzhľadom na existujúce nejasnosti ohľadne funkcie kauzy v českom práve, je možné predpokladať, že súčasný stav je výsledkom podobného historického vývoja, počas ktorého sa do chápania tohto inštitútu premietli viaceré teórie zmluvy.

Podľa českej právnej doktríny je kauzou *bezprostredný hospodársky cieľ* (napr. darovanie, splatenie dlhu, a pod.). Podobne ako v rakúskom a francúzskom práve, kauza v zásade nemusí byť v zmluve vyjadrená. S výnimkou abstraktných záväzkov je však veriteľ v prípade sporu povinný preukázať existenciu kauzy; ináč je zmluva nevynútiteľná.

Tradičný výklad zodpovedá *objektívnemu* chápaniu kauzy ako typického motívu transakcie. Kauza v tomto ponímaní plní funkciu pri typizácii záväzkov resp. slúži ako indikátor vážnosti prejavu vôle. Podľa niektorých českých autorov sa však kauza v súčasnosti používa predovšetkým k zaisteniu zákonnosti a mravnosti záväzkov. Títo autori sa prikláňajú k *subjektívnemu* chápaniu kauzy ako motívu resp. vzdialeného účelu, ktorý strany svojím jednaním sledovali.

Vzhľadom na nedostatok judikátov a chýbajúcej zmluvnej teórie, nie je možné jednoznačne rozhodnúť, aké chápanie je správne. V českom práve chýba komplexná a koherentná teória zmluvy, ktorá by zmluvu nielen definovala ale aj objasňovala podstatu jej záväznosti.²⁵¹ Takáto teória by umožnila lepšie pochopiť zmysel a funkciu inštitútov ako je kauza.

Vychádzajúc z doktrínalnej definície zmluvy ako „konsenzuálneho prejavu vôle strán,“ je možné tvrdiť, že poňatie zmluvy v českom práve v zásade zodpovedá nemeckej teórii vôle (aj keď je taktiež ovplyvnené prirodzeno-právnymi zásadami). Klasická doktrína kauzy však len problematicky zapadá do koncepcie zmluvy, v ktorej záväznosť vyplýva z konsenzu strán. Tejto teórii by skôr zodpovedal názor, že kauza síce nie je podmienkou platnosti zmlúv, jej absencia však môže poukazovať na to, že strany v skutočnosti nemali vôľu zmluvu uzatvoriť (t.j. chýbal im vážny úmysel alebo sa došlo k omylu a pod.). Kauza v českom práve je tak zrejme príkladom toho, ako v priebehu času došlo k redefinovaniu právneho inštitútu a k zmene jeho funkcie tak, aby zapadal do aktuálnej právnej teórie.

Právna doktrína nedáva jednoznačnú odpoveď ani na otázku právnych dôsledkov absencie kauzy. Niektorí právnici zastávajú názor, že kde niet kauzy, tam niet vážneho prejavu vôle, a teda ani platného záväzku. Iní zas tvrdia, že zmluvy bez kauzy sú síce vynútiteľné, ale na ich platnosť to nemá vplyv. Podľa nich sa funkcia kauzy obmedzuje na fázu vynucovania zmluvných povinností.

Akú konkrétnu funkciu však plní požiadavka, že veriteľ musí v prípade sporu dokázať existenciu kauzy? Ako najpravdepodobnejšie vysvetlenie sa javí, že preukázanie existencie kauzy môže slúžiť ako indikátor vážneho úmyslu, prípadne môže viesť k overeniu toho, či je účel zmluvy v súlade so zákonom a dobrými mravmi.

---

²⁵¹ Porovnaj s KUHN, Petr. „Smlouva.“ V HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010.

Obe tieto vysvetlenia sú však problematické: Ak je kauza *indikátorom* vážneho úmyslu, tak jej funkcia je duplicitná k testu vážnosti podľa §34 OZ a §37 OZ. V prípade, že je kauza nástrojom kontroly zákonnosti a mravnosti, je náročné odlíšiť ju od účelu podľa §39 OZ. Ak je totiž kauza bezprostredným účelom, tak postranné motívy strán či vzdialené účely ich jednaní sú z hľadiska posudzovania kauzy irelevantné. Ak význam kauzy možno rozšíriť tak, aby zahŕňala nielen bezprostredný ale aj vzdialený účel, tak potom splýva s inštitútom účelu podľa §39 OZ. Preto nie je celkom jasné, aký konkrétny problém v českom práve inštitút kauzy rieši. Analýzy uvedené v práci ukazujú, že je náročné nájsť dobrý príklad situácie, kde by zmluva v dôsledku absencie kauzy bola nevynútiteľná ale zároveň by neexistoval dôvod, ktorý by ju robil neplatnou. V preskúmaných judikátoch som nenašla prípad, v ktorom by súdy odmietli vynútenie zmluvy kvôli absencii kauzy.²⁵² Súdy zrejme skôr nájdu iný dôvod, na základe ktorého môžu zmluvu zrušiť resp. prehlásiť ju za neplatnú.

Z uvedených dôvodov sa prikláňam k záveru, že buď inštitút kauzy rieši veľmi obmedzený problém (ktorý sa v tejto práci nepodarilo identifikovať) alebo funkciu, ktorú kauza plní, plnia zároveň aj iné inštitúty a koncept kauzy je potom nadbytočný.

Situáciu v českom práve ďalej komplikuje už desaťročia pretrvávajúci zmätok v terminológii,²⁵³ čo pletie dokonca aj sudcov Najvyššieho súdu, ktorí opakovane stotožňujú kauzu s právnym dôvodom (ako ukazujú vyššie uvedené judikáty). V neposlednom rade je nutné upozorniť na klasické učenie o abstraktnosti a kauzálnosti záväzkov, ktoré je skresľujúce a nezodpovedá realite toho, že moderné právo sa v zásade vyhýba vynucovaniu abstraktných záväzkov.²⁵⁴ V podstate je pojem abstraktnosti zredukovaný na označenie toho, kto nesie v spore bremeno dôkazu a aký má rozsah obrany. Preto prínos tohto tradičného delenia je limitujúci.

Do budúcnosti by bolo užitočné vyjasniť, či naďalej platí tradičné poňatie kauzy ako *objektívneho* bezprostredného účelu zmluvy, alebo či došlo k posunu smerom k *subjektívnej* interpretácii kauzy ako motívu strán. Ak sa ako správne ukáže objektívne poňatie kauzy, bolo by vhodné posúdiť, či sa nedostatok kauzy neprelná buď s absenciou vážneho úmyslu založiť právny vzťah (§34 OZ) alebo s nedostatkom vážnosti vôle (§37 OZ). Ak sa naopak ukáže, že je správne chápať kauzu subjektívne, bolo by potrebné posúdiť, či sa funkcia kauzy neprelná s inštitútom účelu podľa §39 OZ.

---

²⁵² V práci uvádzam príklad, keď sa súd vyjadroval k absencii kauzy zmenky.

²⁵³ KNAPP, Viktor. „O dôvodu vzniku záväzků a o jejich kause.“ *Stát a právo* IV. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 44-60.

²⁵⁴ Porovnaj so situáciou vo francúzskom, nemeckom, anglo-americkom práve. VON MEHREN, Arthur. “Civil-Law Analogues to Consideration: An Exercise in Comparative Analysis”[online]. *Harvard Law Review*, Vol. 72, No. 6, Apr., 1959, s. 1015 [cit. 05/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/1337951>.

Zároveň by bolo prínosné (napr. rozsiahlejšou analýzou judikátov) zistiť, do akej miery je tento inštitút relevantný z praktického hľadiska – t.j., existuje nejaká situácia, ktorú môžu súdy spravodlivo vyriešiť len pomocou inštitútu kauzy?

Ak táto analýza ukáže, že kauza slúži k riešeniu istých špecifických prípadov, k riešeniu ktorých iné inštitúty nestačia, odporúčala by som minimálne vyjasniť terminológiu. Bolo by vhodné rozlišovať explicitne v texte zákona kauzu (ekonomický dôvod) a titul (právny dôvod). A ak kauza a účel majú v podstate totožný obsah, bolo by vhodné používať v texte zákona jeden výraz pre oba inštitúty.

V prípade zistenia, že problémy, ktoré má riešiť kauza, sa dajú teoreticky aj prakticky vyriešiť pomocou iných inštitútov, je namieste zvážiť opodstatnenosť tohto inštitútu v českom práve (a to aj vzhľadom na súčasný vývoj európskeho súkromného/zmluvného práva).

Problematika kauzy a nejasnosti ohľadne jej postavenia a funkcie zároveň poukazuje na širší problém neexistencie komplexnej zmluvnej teórie. Koncept zmluvy v českom práve nie je zatiaľ dostatočne objasnený. Zákon zmluvu nedefinuje a doktrína v zásade iba popisuje, aké podmienky musia byť splnené, aby zmluva bola platná a vynútitelná. To ale neodpovedá na otázku *prečo* sú zmluvy záväzné, resp. čo je zmyslom zmluvného práva. Po zodpovedaní tejto otázky, bude jednoduchšie nájsť odpoveď na to, akú funkciu ten ktorý inštitút v zmluvnom práve plní a či by prípadne nemohol byť nahradený inými, efektívnejšími a zrozumiteľnejšími pravidlami. Zároveň sa domnievam, že lepšie pochopenie podstaty zmlúv a zmyslu zmluvno-právnych inštitútov by uľahčilo aproximáciu českého zmluvného práva k rodiacemu sa zmluvnému právu európskemu.

Bibliografia

- ADAMS, John – BROWNSWORD, Roger. "Contract, Consideration and the Critical Path," [online] *The Modern Law Review* Vol. 53, No. 4, July 1990, s. 536-542 [cit. 19/10/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1096743>.
- ADAMS, John – BROWNSWORD, Roger. "Ideologies of Contract Law," *Legal Studies*, 7, 1987, s. 205-223.
- ATIYAH, Patrick. *Essays on Contract* [online] Oxford: Clarendon, 1986 [cit. 10/11/2012] URL: http://solo.bodleian.ox.ac.uk/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=OXVU1&docId=oxfaleph019320683
- AUBERT, Jean-Luc. *Le contrat*. Paris: Dalloz, 1996.
- BENSON, Peter. "Contract." In PATTERSON, Dennis (ed). *Companion to Philosophy of Law and Legal Theory*. Blackwell Publishers, Cambridge, Massachusetts: 1996
- BOGUSZAK, Jiří, Jiří ČAPEK a Aleš GERLOCH. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2001
- BROWNSWORD, Roger. *Contract Law: Themes for the Twenty-First Century*. 2nd edn. Oxford University Press, New York: 2006.
- BUCKLAND, W. – MCNAIR, Arnold. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. 2nd edition, Cambridge: The University Press, 1965.
- BUCHER, Eugen. "England and the Continent" [online]. [cit. 15/09/2012]. URL: http://www.eugenbucher.ch/publikationen/11_publika_e.html#A. Původní verze článku v němčině byla publikována pod názvem "England und der Kontinent: Zur Andersartigkeit des Vertragsrechts – die Gründe und zu consideration." *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaften*, 105, 2006. s. 164-207.
- de MOOR, Anne. "Review: Contract and Agreement in English and French Law" [online]. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 6, No. 2, Summer, 1986, s. 275-287. [cit. 15/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/764207>.
- de VILLIERS, Melius. „Consideration in the Roman Law of Contract,” [online] *Journal of Comparative Legislation and International Law*, Vol. 6, No. 1, 1924, s. 120-124 [cit. 15/08/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/753085>
- DRAKE, Joseph. "Consideration v. Causa in Roman-American Law" [online]. *Michigan Law Review*, Vol. 4, No. 1, Nov., 1905, s. 19-41. [cit. 18/11/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1273510>.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, Praha: Linde Praha, a.s., 2008.

- FARNSWORTH, Allan. „Comparative Contract Law.“ In REIMANN, Mathias – ZIMMERMANN, Reinhard (eds.). *The Oxford Handbook of Comparative Law*. Chapter 28. New York: Oxford University Press, 2008
- FIALA, J. – KINDL, M. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2007.
- FIALA, Josef, Milana HRUŠÁKOVÁ a Jan HURDÍK. *Úvod do soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997
- FIALA, Josef. *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2009
- FRIER, Bruce – WHITE, Jame. *The Modern Law of Contracts*. St. Paul: Thompson/West, 2005.
- FULLER, L. a W. PERDUE. „The Reliance Interest in Contract Damages,“ [online] *Yale Law Journal*, Vol. 46, No. 1, Nov., 1936, s. 52-96 and Vol.47, No.3, Jan.,1937, s. 373-420 [cit.30/08/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/791632>
- FULLER, Lon. “Consideration and Form,“ [online] *Columbia Law Review*, Vol. 41, No. 5, May, 1941, s. 799-824 [cit. 30/11/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1117840>
- FURMSTON, M.P. *Cheshire, Fifoot and Furmston's law of contract*. 15th edition. Oxford : Oxford University Press, 2007
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009
- GORDLEY, James. “Contract in Pre-Commerical Societies and in Western History.“ *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 2. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1997.
- GORDLEY, James. *Foundations of Private Law: Property, Tort, Contract, Unjust Enrichment*. Oxford, New York: 2010
- GORDLEY, James. *Philosophical Origins of Modern Contract Doctrine*. Clarendon Press, Oxford: 1991
- GORDLEY, James. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*. Cambridge University Press, Cambridge: 2001
- HOBBS, Thomas. *Leviatan, alebo, Podstata, forma a moc štátu cirkevného a občianskeho*. Vyd. 1. Bratislava: Kalligram, 2011
- HOLMES, Oliver. „The Path of the Law,“ [online] *Harvard Law Review*, Vol. 10, No. 8, Mar., 1897, s. 457-478 [cit. 13/09/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1322028>
- HOLUB, Milan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Linde, 2002
- HULMÁK, Milan. „Uzavírání smluv podle nového občanského zákoníku.“ *Právní rozhledy*, č.1, 2012, s. 25-30.
- HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008.
- HURDÍK, Jan a Petr LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010

- IBBETSON, David. *A Historical Introduction to the Law of Obligation*. New York: Oxford University Press, 1999.
- KANT, Immanuel, Allen W WOOD a J SCHNEEWIND. *Groundwork for the metaphysics of morals*. New Haven: Yale University Press, 2002, s. 52
- KNAPP, Viktor a Štefan LUBY. *Československé občanské právo*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974
- KNAPP, Viktor. „O důvodu vzniku závazků a o jejich kause.“ *Stát a právo*. IV. Praha: Nakladatelství ČAV, 1957, s. 44-60.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: Beck/SEVT, 1995
- KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vyd. Praha: Beck, 1996
- KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek I. 4. aktualiz. a dopl. vydání, Praha: ASPI a.s., 2006
- KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek II. 4. aktualiz. a dopl. vydání, Praha: ASPI a.s., 2005.
- KOTÁSEK, Josef. „Směnka a její kauza.“ *Právní rozhledy*, č. 12, 1997, s. 615-620.
- KUHN, Petr. „Smlouva.“ V HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010
- LANDO, O – BEALE, H. (editors). *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. Combined and Revised. The Hague: Kluwer Law International, 2000.
- LORENZEN, Ernest. „Causa and Consideration in the Law of Contracts“ [online]. *The Yale Law Journal*, Vol. 28, No. 7, May, 1919, s. 621-646 [cit. 22/11/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/786772>.
- LUBY, Štefan, Ján LAZAR, Peter BLAHO, Ján LAZAR, Karol RYBÁRIK a Kveta VRZGULOVÁ. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998
- MARKESINIS, Basil. „Cause and Consideration: A Study in Parallel.“ *Cambridge Law Journal*, Vol. 37, No. 1, April 1978, s. 53-75.
- MCKENDRICK, Ewans. *Contract Law*, 3rd edition, New York: Palgrave, 2000.
- MOLLER, Mark. „Sympathy, Community, and Promising: Adam Smith's Case for Reviving Moral Consideration“ [online] *University of Chicago Law Review*, Vol. 66, No. 1, Winter 1999, s. 213-241 [cit. 27/10/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1600389>.
- *Občanský zákoník 2014: zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), zákon o mezinárodním právu soukromém : úplná znění*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012
- PLECITÝ, V. – HLAVSA, P. – KOCOUREK, J. *Civilní kodexy: Občanský zákoník, Občanský soudní řád*. Praha: EUROUNION s. r.o., 2001.

- POLOCK, Frederick. *Principles of contract: a treatise on the general principles concerning the validity of agreements in the law of England*. 7th edition. London: Stevens and Sons, 1902
- POSNER, Richard A. *Law, pragmatism, and democracy*. Cambridge, USA: Harvard University Press, 2003
- POSNER, Richard. „Gratuitous Promises in Economics and Law“ in *The Economics of Private Law: The Collected Economic Essays of Richard A. Posner*, Volume Two, Northampton: Edward Elgar Publishing Limited, 2001
- *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition*. [online] Munich: sellier. european law publishers GmbH, 2009 [cit.15/08/2012] URL: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf
- *Přehled judikatury ve věcech občanskoprávních závazkových vztahů*. Sestavila: Ivana Štenglová, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 1156 s.
- REBRO, Karol – BLAHO, Peter: *Rímske právo*, Tretie doplnené vydanie, Bratislava/Trnava: IURA EDITION, 2003.
- RUMMEL, Peter: *Kommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch*, 1. Band, 2. Auflage, Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990.
- SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Civilní kodexy 1811-1950-1964*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993
- SCHROTZ, Karel, Bedřich ANDRES, Vladimír FAJNOR, Adolf ZÁTURECKÝ, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha: Codex Bohemia, 1998
- SMITH, Stephen. *Contract Theory*. New York: Oxford University Press, 2004
- SOBEK, Tomáš. „Závaznost smlouvy.“ V HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 396 s.
- STORME, Matthias. „The Binding Character of Contracts – Causa and Consideration.“ In BAR, Christian von a Arthur HARTKAMP. *Towards a European civil code*. 2nd rev. and expanded ed. Chapter 15. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1998
- *Summa theologiae* (Podľa doslovného anglického prekladu rehoľných bratov z Anglickej Dominikánskej provincie: AQUINAS, Thomas. *Summa Theologica*. London: Burns & Oates, 1947-1948)
- SUMMERS, Robert S a Robert A HILLMAN. *Contract and related obligation: theory, doctrine, and practice*. St. Paul: West Publishing, 1987
- SVOBODA, Emil. *Vůle vnitřní a vůle projevená právním činem*. Praha: nákl. vl., 1911

- ŠEBEKOVÁ, Veronika. *Srovnání institutů consideration a kauzy ve smluvním právu*. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, 2009
- ŠPAČEK, Vincenc. *Projevy vůle a právní úkony v občanském právu*. 1. vyd. Praha, 1953
- ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009
- ŠVESTKA, Jiří a Marta KNAPPOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1997
- ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009,
- TREITEL, G. *The Law of Contract*. 9th edition, London: Sweet & Maxwell, 1995.
- TWINING, William. *General Jurisprudence*. Cambridge University Press, Cambridge: 2009
- URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995
- VON MEHREN, Arthur. "Civil-Law Analogues to Consideration: An Exercise in Comparative Analysis" [online]. *Harvard Law Review*, Vol. 72, No. 6, Apr., 1959, s. 1009-1078 [cit. 05/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/1337951>.
- VON MEHREN, Arthur. "Formal Requirements." *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 10. Tubingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1998.
- VON MEHREN, Arthur. "The Formation of Contracts." *International Encyclopedia of Comparative Law* (Arthur von Mehren, chief editor), Volume VII, Chapter 9. Tubingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1992.
- VRANKEN, Martin. *Fundamentals of European Civil Law*. 2nd ed. Federation Press, Sydney: 2010
- WATSON, Alan. *The Digest of Justinian*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1998,
- WEINRIB, E. "Punishment and Disgorgement as Contract Remedies," [online] *Chicago-Kent Law Review*, 2003, Vol. 78, No. 1, s. 55-103 [cit. 13/10/2012] URL: SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1138431>
- WILLIS, Hugh. „What Is Consideration in the Anglo-American Law of Contracts?: A Historical Summary“ [online]. *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, Vol. 72, No. 3, March, 1924, s. 245-262. [cit. 19/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/3314479>.
- WILLIS, Hugh. „What Is Consideration in the Anglo-American Law of Contracts?: A Historical Summary“ [online]. *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, Vol. 72, No. 4, March, 1924, s. 376-399. [cit. 19/09/2012]. URL: <http://www.jstor.org/stable/3314479>

- WRIGHT. „Ought the Doctrine of Consideration to Be Abolished from the Common Law?“, [online] *Harvard Law Review* Vol. 49, No. 8, Jun 1936, s. 1225-1253 [cit. 13/09/2012] URL: <http://www.jstor.org/stable/1333022>
- ZIMMERMANN, Reinhard. *Roman Law, Contemporary Law, European Law: The Civilian Tradition Today*. New York: Oxford University Press, 2001.
- ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligation: Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985
- ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. *Introduction to comparative law*. 3th rev. ed. Oxford: Clarendon Press, 1998